

**Kristillinen julistus kaupunkilaisessa
sielunmaisemassa**
Tutkielma Helsingin Mikael Agricolan kirkon
Tuomasmessun saarnoista 2008–2013

Patrik Paasonen
Pro gradu-tutkielma
Teologinen tiedekunta
Systemaattisen teologian laitos
Ohjaajat Miikka Ruokanen ja Olli-Pekka Vainio
2014

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion	Laitos – Institution	
Teologinen	Systemaattisen teologian osasto	
Tekijä – Författare		
Patrik Paasonen		
Työn nimi – Arbetets titel		
Kristillinen julistus kaupunkilaisessa sielunmaisemassa		
Tutkielma Helsingin Mikael Agricolan kirkon Tuomasmessun saarnoista 2008–2013		
Oppiaine – Läroämne		
Dogmatiikka		
Työn laji – Arbetets art	Aika – Datum	Sivumäärä – Sidoantal
Pro gradu	10/2014	77
Tiivistelmä – Referat		
Tässä tutkimuksessa käsitellään Helsingin Agricolan kirkon Tuomasmessussa pidettyjä ja elektroniseen muotoon tallennettuja saarnoja väliä 16.3.2008–15.9.2013. Näitä saarnoita on aineistossa 68 kappaletta. Tutkimus selvittää, millainen on saarnojen edustama teologia ja seuraavatko ne Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustamaa oppia. Saarnojen teologiset väitteet asetetaan Apostolisen uskontunnustuksen alle, jossa niiden tunnustama teologia on tarkemman tarkastelun alla. Apuväleinä toimivat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismus sekä luterilaisten teologien Robert W. Jensonin ja Wolfhart Pannenbergin teokset. Tutkimuksella annettu hypoteesi on, että saarnaajat ovat implisiittisesti asennoituneet saarnaamaan mm. sellaisista aiheista kuin epäusko, mikä liittyisi apostoli Tuomaan kantamaan Tuomasmessun nimeen ja ottaisivat muutenkin huomioon kaupunkilaisen yleisönsä edustaman uskon. Jumalanpalveluksena Tuomasmessu kuuluu erityisjumalanpalveluksien piiriin. Se on profiloitunut perustamisestaan asti pääkaupunkilaisten messuksi. Jumalanpalvelusta suunnittelevat ja toteuttavat vapaaehtoiset ja mm. saarnaajina on toiminut usein pappien lisäksi maallikoita. Saarnojen käsitys uskosta on, että ihmiseen on luotu valmius uskoa mutta ennen kaikkea se on lahja Pyhältä Hengeltä ja salattu mysteeri. Epäuskoinen ihminen voi ja saa tulla Jumalan luo kaikkine epävarmuuksineen ja luottaa siihen, ettei Jumala aja häntä pois niin kuin ei ajanut epäilevää Tuomasta. Jumala on Tuomasmessun saarnaajille rakastava Isä, jota kaikki ihmiset saavat lähestyä ja puhutella isänä. Jeesus Kristus tunnustetaan Jumalan voidelluksi Kristukseksi, joka on kuoleman voittanut ihmisten vapahtaja ja samanaikaisesti tosi ihminen, jonka elämään kukin kuulija voi samaistua. Jeesuksen elämästä kertominen paljastaa saarnaajien keskittyvän kristologisesti erityisesti Jeesuksen kärsimykseen ristillä ja ylösnousemukseen. Saarnoissa olemukseltaan vähän käsitelty Pyhä Henki on esillä puhuttaessa muutoksesta, jonka Jumala voi saada aikaan ihmisessä kuten uskoon tulon, pahoista tavoista pois pääsemisen, seurakunnan vahvistamisen tai ihmisen auttamisen pois yksilöllisistä elämänongelmista. Saarnoissa seurakunta on kristittyjen yhteisö ja kirkko mielletään globaaliksi sellaiseksi, jonka perusarvo on ottaa yhteyteensä hyvinkin erilaisia ihmisiä eri sosiaaliluokista ja elämäntiloista. Pyhäin yhteyden pitäisi saarnaajien mukaan yhdistää kristittyjä ja juuri Tuomasmessu voisi toimia mallina kristittyjen yhteydelle Suomen kirkossa. Saarnojen käsitys syntien anteeksiannosta on hyvin luterilainen koska ihminen pelastuu yksin uskosta, yksin armosta ja yksin Kristuksen tekemän sovitustyön tähden. Ihminen saavuttaa iankaikkisen elämän vasta kuoleman jälkeen mutta jo nyt on mahdollista elää yhteydessä Jumalaan. Lakia ja evankeliumia saarnataan luterilaisten oppien mukaisesti mutta erityisesti lain kolmas käyttö, missä saarnaaja antaa kristityille ohjeita välttää syntiä ja tehdä hyvää on korostunutta muihin käyttöihin nähden. Evankeliumi on saarnaa Jumalan armosta, jonka saarnaajat kohdistavat pääkaupunkiseudun ihmisille, jotka kokevat olevansa uskossaan heikkoja ja epäpyhiä. Saarnat puhuvat sakramenteista juuri ehtoollisesta paikkana, missä jokainen saa kohdata rakastavan Jumalan armon ja vastaanottaa sen.		
Avainsanat – Nyckelord		
Tuomasmessu, saarna, Agricolan kirkko		
Säilytyspaikka – Förvaringställe		
Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1 Aikaisempi tutkimus	8
1.2 Tuomasmessun historia	9
1.3 Käytetyt tutkimusmenetelmät	10
1.4 Saarna-aineiston analyysi vaihe vaiheelta.....	11
2. Uskontunnustus	12
2.1 Ensimmäinen uskonkappale.....	12
2.2 Toinen uskonkappale	24
2.3 Kolmas uskonkappale	34
3. Luterilainen saarna ja Tuomasmessu	46
3.1 Lain ja evankeliumin erottaminen.....	53
3.2 Lain ensimmäinen käyttö	54
3.3 Lain toinen käyttö.....	52
3.4 Lain kolmas käyttö	56
3.5 Armo ja teot.....	66
3.6 Evankeliumin julistus.....	63
3.7 Saarnaajat Agricolan kirkossa.....	72
4. Johtopäätökset	74
<i>Lähteet ja apuneuvot</i>	76
<i>Kirjallisuus</i>	76

1. Johdanto

Pro-gradu tutkielmani aihe ovat Helsingin Agricolan kirkon Tuomasmessussa pidetyt ja elektroniseen muotoon tallennetut saarnat väliltä 16.3.2008–15.9.2013. Agricolan kirkon sähköiset arkistot Tuomasmessujen saarnoista ulottuvat vain vuoteen 2008, joten se määrittää myös tutkielmassa käytettävien saarnojen aikavälin. Näitä saarnoja on 68 kappaletta. Kaikki nämä saarnat on pidetty Helsingin Mikael Agricolan kirkossa sunnuntaisin. Itse Tuomasmessu on luterilainen messu, jossa yhdistyvät arkiseen elämään liittyvät kysymykset ja rukoukset ja vanhan kirkon traditiot sekä elähdyttävä musiikki avarassa hengellisyydessä¹. Messun saarnat ovat luonteeltaan hyvinkin heterogeenisiä, koska saarnaajina on toiminut vihittyjen pappien ja piispojen lisäksi evankelistoja, yliopistoväkeä, ulkomaalaisia vieraita, maallikoita ja julkisuuden henkilöitä.

Tarkoitukseni on tutkia saarnojen teologiaa ja erityisesti niitä yhdistäviä tekijöitä. Tutkimukseni etenee esittelemällä ensin aikaisempaa tutkimusta aiheesta, sitten miten Tuomasmessu syntyi, millaisista elementeistä se rakentuu ja millainen on sen teologia. Tämän jälkeen, ryhdyn esittelemään tutkimuksen etenemistä kertomalla tutkimusmenetelmästä ja tehtävästä. Sitten kerron vaihe vaiheelta miten analysoin aineistoni saarnoja. Luon myös lyhyen katsauksen siihen, minkälaisia vaatimuksia luterilainen kirkko on asettanut saarnoille etenkin 90-luvun jumalanpalvelusuudistuksen jälkeen.

Saarnoja käsitellessäni käytän systemaattista analyysia, jossa hyödynnän toisiinsa liittyneiden tekstianalyttisten menetelmien joukkoa.² Tämä analyysi on saarnoja tutkittaessa erittäin käytännöllinen koska se mahdollistaa niiden syvällisemmän luotauksen. Koska tutkin saarnojen edustamaa teologiaa, käytän apuvälineinä sellaista luterilaisten teologien teoksia kuin Robert W. Jenson ja Wolfhart Pannenberg. Käytössäni on myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismus.

Tutkimukseni hypoteesi liittyy vahvasti apostoli Tuomaan nimeen, jota Tuomasmessu kantaa. Tuomas liitetään usein epäilyyn ja suomenkin kielessä tunnetaan sanafraasi epäilevästä Tuomaasta. Näitä saarnoja tutkiessani pohdin vastausta kysymykseen: Onko saarnaaja tarkoituksella tai jopa implisiittisesti

¹ <http://www.tuomasmessu.fi/mika-tuomasmessu-on/> (1.10.2013)

² Jolkkonen 2007, 12.

asennoitunut saarnaamaan epäilevästä uskosta. Johtopäätöksissä summaan havaintoni yhteen.

1.1 Aikaisempi tutkimus

Pro gradu-tutkimuksia Tuomasmessusta on tehty kuusi Helsingin yliopiston Teologisessa tiedekunnassa: Saira Munukan *Mistä Tuomas-saarnoista puhutaan?: Tampereen Tuomas-messun saarnat vuosina 1989–2007 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Tunnustuskirjojen ja Juhana Torkin näkemyksen ethoksesta, logoksesta ja pathoksesta, valossa*³, 2008, Riikka Ruokosen *Toimeliaat Tuomaat: tutkimus vapaaehtoisuuteen vaikuttaneista tekijöistä Helsingin Tuomasyhteisössä*⁴, 2008, Minna Siikanivan *Näkymätön yhteys: itsemurha-ajatusten kohtaaminen Tuomasmessun sielunhoitotyössä*⁵, 2008, Johanna Haapiaisen *Modernit ja perinteiset Tuomaat: tutkimus Agricolan kirkon Tuomasmessuun osallistuvien kokemusmaailmasta*⁶, 2004, Marko Salmenkiven *Agricolan kirkon Tuomasmessun arvomaailma: uskontoetnologinen tutkimus kulttuurin arvoista*⁷, 1993 ja Juha Happonen *Tuomasmessun musiikki talvikautena 1989–1990: messun rakenne, musiikin funktiot, sisältö ja käyttö sekä suhde päiväjumalanpalvelukseen ja yleisen musiikkikulttuurin muutokseen*⁸, 1993.

Käytän tutkimuksessani Tuomasmessun historian päälähteenä Heikki Kotilan toimittamaa teosta: *Tuomasmessu - Uskon juhla*⁹. Teos on vuodelta 1993. Toinen lähde on tutkimus Tampereen Tuomasmessusta otsikolla *Tuomas-messu: tutkimus kaupunkiseudun jumalanpalveluksesta ja kaupunkilaisen seurakunnasta*¹⁰, 1992. Sen on kirjoittanut Juha Kauppinen.

Tuomasmessun saarnoja käsittelevää pro gradu-tutkimusta on vain Munukalla, jonka työ on verrannollinen omalleni. Yhtenevät tekijät töissämme ovat sama tyyli analysoida saarnoja ja niiden merkintätapa kappaleissa. Eroina tutkimuksissa ovat, että hänen työssään kyseessä olivat Tampereen Tuomasmessut, analysoitavien saarnojen määrä pienempi ollessaan 43 kappaletta ja työ tehtiin Käytännöllisen teologian laitokselle. Koska juuri

³ Munukka 2008.

⁴ Ruokonen 2008.

⁵ Siikaniva 2008.

⁶ Haapiainen 2004.

⁷ Salmenkivi 1993.

⁸ Happonen 1993.

⁹ Kotila 1993.

¹⁰ Kauppinen 1992.

Helsingin Mikael Agricolan kirkossa pidetyistä Tuomasmessun saarnoista ei ole tutkimusta, uskon työni täydentävän tietoa Tuomasmessusta yleensä.

1.2 Tuomasmessun historia

Jumalanpalveluksena Tuomasmessu kuuluu erityisjumalanpalveluksen piiriin. Tämä tarkoittaa kirkollisessa kielessä, että se on tietylle ryhmälle järjestetty jumalanpalvelus. Tämä ryhmä on Tuomasmessun tapauksessa pääkaupunkiseudun ihmiset. Mikael Agricolan kirkossa Helsingissä ensimmäinen Tuomasmessu vietettiin 10.4.1988. Kirkkopyhä sijoittui ensimmäiseen pääsiäisen jälkeiseen sunnuntaihin; Evankeliumissa kerrotaan, miten ylösnousemuksensa jälkeen Jeesus ilmestyi oppilailleen, viimeisenä heikkouskoiselle Tuomaalle.¹¹ Tämän jälkeen Agricolan kirkosta on muodostunut Tuomasmessun ns. ”kotipaikka,”¹² jossa vieteltävät messut ovat osa 10.4.1988 alkanutta jatkumoa.

Vaihtoehtoinen hengellisen elämän toteuttaminen oli tullut osaksi Tuomasmessun perustajien elämää jo ennen ensimmäistä messua. Ennen Tuomasmessua Helsingin Tuomiokirkon kryptassa oli vietetty vuosina 1984–1987 Kansamessua, joka oli juutalaisen musiikin ja tanssien varaan rakennettu messu. Tämä messu oli professori, silloisen dosentti Miikka Ruokasen ideoima ja yhdessä teologian opiskelijoiden kanssa toteuttama. Samaan aikaan pastori Olli Valtonen veti tiistai aamuisin Helsingin eri ravintoloissa kokoontuvaa Aamupiiriä, jossa kohdattiin niitä pääkaupunkiseudun asukkaita, joita ei nähty perinteisessä sunnuntai aamupäivän jumalanpalveluksessa. Ruokanen ja Valtonen kokivat, että perinteisestä seurakuntayhteydestä vieraantuneille pääkaupunkilaisille oli pystyttävä tarjoamaan jotain uutta hengellistä sisältöä elämään. He kirjoittivat kutsukirjeen ystäville ja tuttaville, jossa kutsuttiin pohtimaan uuden jumalanpalvelusyhteisön perustamista.¹³ Useiden kokousten jälkeen ja ideointien jälkeen tämä ryhmä lähti toteuttamaan näkemystään uudentlaisesta messusta, joka kokoaisi pääkaupunkiseudun ihmiset yhteen Mikael Agricolan kirkkoon.

Tuomasmessun tausta on moninaisissa hengellisissä liikkeissä ja virtauksissa. Tällöin hengellisissä katsontakannoissa ja korostuksissa ovat

¹¹ Ruokanen 1993, 24.

¹² Kauppinen 1992, 8.

¹³ Ruokanen 1993, 12–16.

messussa läsnä kaikki mahdolliset.¹⁴ Jumalanpalveluksen teologiselta periaatteeltaan Jumalan kansa on varsinainen subjekti pyhää messua viettäessään. Tähän vaikuttaa yhdessä toteutettu ja rakennettu messu, joka lopulta muodostuu seurakunnan todelliseksi elämän keskuksesi.¹⁵ Näin messu on rakennettu vapaaehtoisten toiminnalle, jossa erilaisista taustoista tulleet saavat äänensä kuuluviin. Nimi Tuomas madaltaa kynnystä osallistua messuun, sillä erään aineistoni saarnan sanoin, jos Tuomasmessua verrattaisiin pitoihin, olisivat ne tiedollisesti syntisten ja heikkouskoisten yhteenliittymä¹⁶.

1.3 Käytetyt tutkimusmenetelmät

Toteutan tutkimusta perehtymällä saarnoihin, joita on pidetty Helsingin Mikael Agricolan kirkossa vuosien 2008–2013 välillä. Koska aineisto on hyvinkin laaja, käytän kahta menetelmää sen tutkimisessa. Pro gradu työni on tehty Teologisen tiedekunnan Systemaattisen teologian osastolle mutta tutkimuksessa on käytetty myös Käytännöllisen teologian osaston sisällönanalyysin menetelmää. Tästä syystä pyrin selvittämään näiden saarnojen sanomaa käyttämällä apunani systemaattista analyysia ja Käytännöllisen teologian osaston tieteellisen laadullista menetelmää.

Saarnoja Tuomasmessussa on kaikkiaan pidetty vuosina 2008–2013 yli sata kappaletta. Saarna-aineistoa kerätessäni otin sähköpostitse yhteyttä Tuomasmessun toiminnanjohtaja Pirjo Kantalaan. Tämän jälkeen Agricolan kirkon seurakuntas sihteeri lähetti minulle kaikki elektroniseen muotoon arkistoidut Tuomasmessun saarnat haluamaltani aikaväliltä. Tämän jälkeen kasvatin itse aineistoa kopioimalla Tuomasmessujen nettisivuille¹⁷ tallennettuja saarnoja, joita lisätään periaatteessa joka sunnuntai messun jälkeen. Yksi syy, miksi Tuomasmessu säästää saarnoja johtuu simultaanitulkauksesta, jota tarjotaan muuta kuin suomea äidinkielenään puhuville. Toinen syy arkistointiin on tarjota mahdollisuus lukea saarnoja uudestaan tai jos messuun ei vain sillä kertaa päässyt¹⁸.

Käyttämäni tutkimusmetodi on kvalitatiivista ja laatua tutkiessani painottuu aineistoläheisyyteen. Sisällöllisenanalyysin vuoksi tutkimukseni

¹⁴ Kotila 1993, 120–121.

¹⁵ Kotila 1993, 27.

¹⁶ S68.

¹⁷ <http://www.tuomasmessu.fi/sanottua-koettua/saarnoja/>

¹⁸ <http://www.tuomasmessu.fi/sanottua-koettua/>

suurimman työajan ottaa aineiston analysointi ja saarnaajien käyttämien ilmaisu- ja lauseiden pohtiminen ja luokittelu ydinlauseisiin ja siitä seuraava jako erilaisiin ryhmiin. Koska käsittelen tutkimuksessani juuri saarnoja, on sisällönanalyysi mielestäni paras väline, jotta saisin niistä mahdollisimman tiivistetyn kuvan. Työni loppuosassa käytän systemaattista analyysia.

1.4 Saarna-aineiston analyysi vaihe vaiheelta

Saarnoja aineistooni kertyi 68 kappaletta. Säilytin saarnat siinä muodossa, kuin missä ne sain eli en tehnyt minkäänlaisia muutoksia kieliäsuun. Aluksi luin saarnat läpi, jotta saisin jonkinlaisen yleiskuvan niistä. Ensimmäiset lukukerrat paljastivat saarnojen olevan heterogeenisiä, mikä oli tiedossa jo aineistoa etsittäessä. Seuraava vaihe oli tyypistää saarnoja 1. tyypistetyn tason lausekkeiksi. Tähän tarpeeseen loin yhden Word-tiedoston, jolle kopioin saarnojen oleellisia pääkohtia. Tässä kohtaa hain yhdenmukaisuutta muokkaamalla eri tekijöiden saarnoja samalle fontille ja tarvittaessa yhdistelemällä alkuperäisen saarnan eri kappaleiden kohtia yksittäisiksi lausekkeiksi. Jokainen lauseke sai eteensä tunnuksen, jonka avulla pystyin helposti jäljittämään, mistä saarnasta se on. Tunnus oli muotoa S1, S2, S3 jne. Näitä 1. tason tyypistettyjä lausekkeita tuli yhteensä 1261 kappaletta.

Muodostuneita 1. tason tyypistettyjä lausekkeita ryhdyin jakamaan alaryhmiin. Yhden alaryhmän tiedosto oli esimerkiksi *Jeesus*, joka piti sisällään kaikki lauseet, joissa mainitaan tai puhutaan Jeesuksesta. Sama tiedosto piti sisällään myös Jeesuksen synonyymejä, jotka tässä vaiheessa mielsin *Kristukseksi*, *Vapahtajaksi*, *Herraksi*, *Pojaksi* jne. Näitä alaryhmiä oli kokonaisuudessaan lopulta 27 kappaletta. Samalla kun jaoin lausekkeita alaryhmiin, aloin hitaasti hahmottamaan suurempia kokonaisuuksia ja yhtymäkohtia niiden välillä. Seuraavaksi niputin alaryhmiä samankaltaisten termien alle. Näin syntyi esimerkiksi kansio *Laki ja evankeliumi*, joka piti sisällään sellaiset tiedostot kuin *Armo*, *Armolahja*, *Muutos Rakkaus*, *Teot* ja tietysti saarnojen lakia ja evankeliumia julistavat kohdat omina tiedostoinaan.

Tiedostojen niputtaminen yhteen johti lopulta viiteen pääryhmään. Nämä pääryhmät ovat viisi kansiota, joissa kaikki 1261 saarnojen lauseketta ovat jakautuneet oman ryhmänsä alle. Pääryhmät ovat *Uskontunnustus*, *Laki ja evankeliumi*, *Rukous*, *Saarnaaja* ja *Kaupunkilaisen sielunmaisema*. Näistä

pääryhmistä *Uskontunnustus* muodostui kaikista laajimmaksi ja siitä myös muodostui pro gradu työni yksi pääotsikko. *Uskontunnustus* koostuu saarnojen analysoinnista, joista käy ilmi se usko, jota Tuomasmessun saarnat pääasiassa tunnustavat. Tätä vertailen *Apostoliseen uskontunnustukseen*. Luvussa 3 esittelen, miten lakia ja evankeliumia saarnataan. Lain käyttöä jäsenän asettamalla sen kappaleisiin, jotka käsittelevät lain ensimmäistä, toista ja kolmatta käyttöä luterilaisessa perinteessä. Saarnaajien oma persoona ja tapa saarnata ovat analyysin alla kohdassa *Saarnaaja. Rukous*-ryhmän havaintoja arvioin myös *Saarnaaja*-osiossa tarkastelemalla saarnaajien rukouksen käyttöä saarnoissaan. Saarnojen asettuminen tähän päivään, ajankohtaisin aiheisiin ja räättälöinti juuri Agricolan kirkossa käyville pääkaupunkiseudun ihmisille sopivaksi on pohdinnan alla alaluvussa *Saarnaajat Agricolan kirkossa*.

2. Uskontunnustus

2.1 Ensimmäinen uskonkappale

Uskontunnustuksen ensimmäisessä kohdassa tunnustetaan usko Jumalaan, joka on luonut Taivaan ja maan. Tuomasmessun saarnoista on kuitenkin löydettävissä keskittyminen myös tämän tunnustuksen julkilausuvaan henkilöön. Useat saarnat käsittelevät juuri uskovaa ja itse uskoa tässä maailmassa kuin myös uskon kohteita. Erityisesti Tuomasmessun nimikkoapostolia sivuavat saarnat syventyvät tähän aihepiiriin. Siksi aloitankin saarnojen käsittelyn Apostolisen Uskontunnustuksen ensimmäisistä kahdesta sanasta.

Minä uskon

Tarkin määritelmä Tuomasmessujen saarnoissa uskolle esiintyy saarnassa 60: ”Usko on sen todellisuutta, mitä toivotaan, sen näkemistä, mitä ei nähdä.” Uskoa pohdiskelevissa saarnoissa huomioidaan, ettei uskomisen ole tietämistä. Ihminen voi käyttää järkeään luomakunnan tutkimiseen¹⁹ mutta vain sydämellään on mahdollista uskoa²⁰. Erikoista on, että teologinen tieto on mahdollista saavuttaa uskon avulla eikä niinkään järjen mutta jos tätä ajattelee sen kautta, että usko on ihmisen yksi tapa suhtautua totuutena pitämäänsä

¹⁹ S4.

²⁰ S23.

asiaan tietona²¹, on näkemys ymmärrettävä. Kuitenkin tästä todetaan, että kaikenlainen teologian opiskelu ja aihepiiriin perehtyminen on ihmiselle hyödyllistä toimintaa. Teologisen ja tieteellisen tiedon tai yhteiskunnan sosiologisen tai poliittisen tilanteen pohdinta ja arviointi on hyvää ja se onkin syytä tuoda vuoropuheluun itse uskon ytimen kanssa.²² Tässäkin tosin on se vaara saarnan 24. mukaan, että uskon ydintä ei aina pidetä totuutena. Tällöin voidaan todeta: ”Modernissa teologiassa on muodikasta ajatella: ei se mitään, vaikka jotkut uskon totuudet eivät ole historiallisesti totta, ne ovat silti hengellisesti, vertauskuvauksellisesti totta.”

Usko mahdollistaa iankaikkisen elämän²³ ja tekee tässä elämässä mahdottomalta tuntuvan asian mahdolliseksi²⁴. Synonyyminä uskolle voidaan käyttää sanaa luottamus eli ollessaan uskossa ihminen luottaa Jumalaan ja kiinnittää oman minuutensa Häneen²⁵. Luottamus Jumalaan voi myös nousta uskomisen yläpuolelle koska uskoa voi monin eri tavoin sillä kirkkojen ja uskontojen uskontunnustukset vaihtelevat. Tässä saarna 35. puhuu luottamisesta, jossa ihminen vaistonvaraisesti kurottautuu kohti jotakin itseään suurempaa. Uskossa oleva ihminen on siis myös toimija, joka luottaa Jumalaan ja toimii uskonsa mukaisesti. Tämä toimijana oleminen voi kuitenkin myös vääristyä jos ihminen pyrkii säätelemään uskonsa välimatkaa Jumalaan²⁶

Jotkut saarnaajat ovat pohtineet, mihin heidän oma uskonsa tai usko yleensä perustuu. Eräät toteavat, ettei monella varmaankaan ole henkilöhistoriassaan sellaista ihmeellistä tai selittämätöntä tapahtumaa, joka voisi riittää perusteeksi olla ja elää kristittyinä²⁷ ja korostavat oman uskonkäsityksen olevan riittävää²⁸. Yleisin linja näyttäisi kuitenkin olevan usko Pyhän Hengen aikaansaannoksena: ”Paavali opettaa vahvasti: Jumala on jo siirtänyt meidät omaan valtakuntaansa, me olemme jo uusi luomus

²¹ Pannenberg 1998, 136.

²² S4.

²³ S1: Jeesus sanoo: ”Minä en anna yhdenkään niistä, jotka hän on uskonut haltuuni, joutua hukkaan, vaan viimeisenä päivänä herätän heidät kaikki... jokaisella, joka näkee Pojan ja uskoo häneen, on ikuinen elämä.”

²⁴ S3: Usko siirtää vuoria – ja nimenomaan siihen se on tarkoitettu, siirtämään vuoria, ei vähempään.

²⁵ Jenson 1999: 69; S23.

²⁶ S45: Ihmiselle on luontaista uskoa sellaiseen Jumalaan, joka ei tule liian lähelle, joka pysyy turvallisen etäisyyden päässä, Jumalaan, joka pysyy sen verran etäällä, että voin jatkaa tuttua ja turvallista elämäni, jossa voin itse säädellä ja kontrolloida sitä, miten lähelle suon Jumalan tulla.

²⁷ S4.

²⁸ S23.

Kristuksessa. Hänen Pyhä Henkensä on synnyttänyt uskon ja rakkauden sydämiimme. Tämä kaikki on indikatiivia: Sitä mitä Jumala on yksipuolisesti tehnyt armossaan²⁹.” Tällainen lähestyminen uskon syntymiseen ihmisessä vaikuttaa aluksi tyhjentävältä vastaukselta mutta saarnaajat korostavat, että uskon syntyminen on ihmeistä suurimpia. Sitä pidetään salaisuutena, jonka vain Kolmiyhäinen Jumala Pyhän Henkensä voimalla voi ihmisissä vaikuttaa.³⁰ Tätä käsitystä vasten saarnoissa esiintyy myös näkemys, jossa ihmisessä itsessään löytyy luotu valmius uskoa: ”Uskon perustus löytyy ihmisen luomisessa saaneessa elämän tarkoituksessa.”³¹ Näissä saarnoissa ei siis ajatella, että Jumala luo ihmisen sisäiseen tyhjyyteen uskon ex-nihilo.

Saarnoissa korostetaan, ettei kristityn usko ole yksin uskoa kuolemanjälkeistä elämää varten. Ihmisen usko on elämistä Jeesuksen kanssa jo nyt³² ja jyrkimmillään saarnaaja voi vaatia kristittyä sanoutumaan irti uskosta, joka tuudittelee silottamaan tietä tuonpuoleiseen elämän tämänpuoleisen terveen mielekkyyden rakentamisen sijaan³³. Saarna 67. muistuttaa hieman hellemin, että kristityn elämä ja sitä kautta usko on yksin Jumalan armon varassa. Nämä saarnaaja rinnastaa Jumalan toiseen lahjaan, pelastukseen, joka odottaa tulevaisuudessa mutta vaikuttaa myös nykyisyydessä.

Uskon vastakohtia ovat epäusko, uskonpuute ja epäily. Työni johdannossa pohdin voisivatko Tuomasmessun saarnat sisältää aineistoa juuri epäilystä koska kyseinen yhteisö kantaa epäilevän apostoli Tuomaan nimeä. Tällaisia saarnoja löytyi 19 kappaletta, mikä 68 saarnan aineistoon nähden on huomattava. Näistä saarnoista kaikki Tuomaan esille ottavat puhuvat epäuskosta ja epäilystä mutta kaikki samasta aiheesta puhuvat eivät puhu Tuomaasta. Tuomas vaikuttaa olevan selkeä brändi Tuomasyhteisölle³⁴ ja suosikki saarnan aihe mutta ei välttämätön saarnattaessa epäilyksestä. Epäilevän Tuomaan uskosta kertoo parhaiten saarna 7. jossa Tuomaksen elämä liitetään esimerkiksi kuulijoille ja pohdinnan kohteeksi.

²⁹ S67.

³⁰ S24.

³¹ S4.

³² S27.

³³ S46.

³⁴ S13: Keskuudessamme on ylösnousseen Messiaan yksitoista pelon ja ilon vallassa ollutta opetuslasta. Yksi heistä on meidän mielisuosittumme Tuomas.

Saarnaaja pohtii, minkälaista uudistusta Tuomasmessu voisi tarvita uudelle vuosikymmenelle. Vastauksen hän kertoo löytyvän Tuomasmessun perustekstistä eli ensimmäisessä messussa luetusta ylösnouseen Jeesuksen ja epäilevän Tuomaan kohtaamisesta. Aluksi saarnaaja valottaa tekstikohtaa, jossa opetuslapset ottavat vastaan Jeesuksen puhaltaman Pyhän Hengen. Tässä kohden valotetaan hieman puhaltaa sanan kreikankielistä etymologiaa ja käyttöä Vanhassa ja Uudessa testamentissa. Sitten kyseinen tapahtuma rinnastetaan kuulijoihin: ”Kun Jeesus puhaltaa meihin Pyhän Henkensä, meistä tulee ikuisesti eläviä. Ja kun tämä lahja on annettu meille, meidät valtuutetaan julistamaan syntien anteeksiantamuksen evankeliumia kaikille kanssaihmisillemme. ”Tämän jälkeen tulevaisuuden näköalan varjoksi ja vastakohtaksi nostetaan ihmisen epäily ja epäusko.

Tuomaan roolia evankeliumeissa saarnaaja kuvaa vastaan hangoittelijaksi. Jeesuksen matkatessa Betaniaan herättämään kuollutta Lasarusta Tuomas toteaa kyynisesti: ”Mennään vain, kuollaan kaikki yhdessä.” Ja Jeesuksen ilmoittaessa menevänsä Isän luokse valmistamaan ihmisille asuinsijaa, toteaa Tuomas tahallisen kyynisesti: ”Emme me tiedä, minne sinä menet. Kuinka voisimme tuntea tien?” Saarnaaja tuo esille nämä Tuomaksen luonteenpiirteet, tuodakseen esille hänen epäilyksensä ja heikkoutensa. Tämä on kuitenkin sama Tuomas, jonka yli ei ylösnoussut Jeesus kävele, kuten saarnaaja toteaa: Jeesus kohtaa hellästi Tuomaan heikkoudet ja tarjoutuu vastaamaan hänen epäilynsä. Sitten saarna 7. rinnastaa Tuomaan saarnan kuulijoihin, jotka myös voivat olla Jeesuksen edessä täysin rehellisiä ja avoimia. Jeesus ei saarnaajan mukaan kammoksu ihmisten epäilyksiä vaan Hän tuntee ihmisen läpikotaisin. Tällainen tapa suhtautua epäilykseen esiintyy myös muilla saarnaajilla.

Epäilystä rinnastetaan seuraavaksi analyttiseen, luonnontieteelliseen tarkasteluun. Saarnaaja kertoo, miten Tuomas ei tutkinut tällaisin menetelmin Vapahtajan haavoitettuja käsiä vaan jätti tutkailun huudahtaakseen: ”Minun Herrani ja Jumalani,” mistä tuli kristittyjen ensimmäinen uskontunnustus. Saarnoissa epäily nousee joskus siitä, että ihmisen usko joutuu ristiriitaan tieteen tai luonnontieteellisen maailmankuvan kanssa. Tätäkin tosin pidetään

joskus täysin luonnollisena koska kristityn uskon ydinkohdat, kuten lupaus ylösnousemuksesta, herättävät kamppailua uskon ja järjen kanssa³⁵.

Seuraavaksi saarna 7. valottaa, mitä epäilevästä uskovaiseksi muuttuneesta Tuomaasta tuli sittemmin. Koska evankeliumit eivät tätä kerro, saarnaaja viittaa apokryfiseen, legendaariseen Tuomaan tekoihin, jossa Jeesus tekee Tuomaasta lähetystyöntekijän Intiaan. Tässä saarnassa Tuomaasta ei käytetä termiä epäilevä uskovainen vaan hän muuttuu epäilijästä uskovaiseksi. Jos Tuomaksen rinnastaminen kuulijoiden elämään olisi tässä, niin saarnassa 7. ei voi katsoa löytyvän epäilevää uskoa, koska uskova ei näytä epäilevän.

Kaikki saarnaajat eivät katso epäilystä suopein silmin. Saarnassa 24. kerrotaan, että monet kirkon ekumeenisen apostolisen uskon sisällöt ovat joutuneet epäilyksen kohteeksi ja että nykyisin sanotaan: Oppi ei ole tärkeä, elämä on. Näin saarnaajan mukaan ollakseen nykyaikainen muodikas kristitty intellektuelli on epäiltävä uskon sisältöjä. Vastapainoksi tälle saarna 24. nostaa varhaisen kirkon ja keskiajan kristilliset intellektuellit, joita filosofitkin kunnioittavat, kuten esim. Augustinuksen ja Tuomas Akvinolaisen. He olivat saarnaajan mukaan vahvoja uskon puolustajia, eivätkä epäilijöitä. Kovimmillaan epäily ja siis epäusko rinnastetaan himon, ilkeyden, ahneuden, itsekeskeisyyden ja epätoivon kanssa, jotka pyydetään poltettavaksi Pyhän Hengen toimesta³⁶.

Yleissävyltään eivät saarnat lue epäilystä ja epäuskoa suureksi synniksi. Tuntuu enemmänkin siltä, että juuri Tuomasmessu on se paikka, jossa saarnaajien mielestä uskoaan epäilevän ja suuntaa etsivän ihmisen on hyvä olla. Tämän avaat parhaiten kaksi saarnaa:

Tänään haluan kysyä sinulta erityisesti, miksi tulit Tuomasmessuun. Mikä asia, kaipaus, odotus tai lupauksen kuuleminen ajoi sinut tänään ilta-auringon kera tänne Agricolan kirkkoon tai radion ääreen kuuntelemaan Tuomasmessua – tätä epäilijöiden, epäonnistuneiden ja keskeneräisten ihmisten yhteen tulemisen ilojuhlaa?³⁷

³⁵ S23.

³⁶ S41.

³⁷ S12.

Tänne saa tuoda myös epäuskonsa. Pelkonsa. Kovuutensa. Niillekin löytyy paikkansa näissä uskon pidoissa.³⁸

Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen,

Jumala on yleisin nimi, jolla viitataan kristilliseen käsitykseen Jumalasta. Nimi esiintyy melkein jokaisessa Tuomasmessun saarnassa ja sitä käytetään hyvinkin samanlaisissa yhteyksissä. Kristillisessä käsityksessä Jumala on Kolmiyhteinen Isä, Poika ja Pyhä Henki. Saarnoissa Kolminaisuus on esillä erityisesti silloin kun puhutaan kunkin Kolminaisuuden eri toimintatavoista³⁹. Pelkistetyin tapa puhua Kolmiyhteisyydestä on saarnaajien tapa puhua, puhutella ja rukoilla Kolmiyhteistä Jumalaa:

...heikoiksi ja elämässään epäpyhiksi tuntevat ihmiset voisivat tulla Kolmiyhteisen Jumalan armon hoidettaviksi.⁴⁰

Kolmiyhteinen Jumala välittää meille pelastavan ja parantavan armonsa ja rakkautensa aineellisten välikappaleiden kautta.⁴¹

Hengellinen elämämme on jatkuvaa keskustelua Kolmiyhteisen Jumalan kanssa.⁴²

Kirkon tulisi olla yksi, koska Kolmiyhteinen Jumala itsessään on yksi rakkauden yhteisö, joka haluaa yhdistää meidät itseensä.⁴³

Kolminaisuus ei ole usein esillä saarnoissa. Syy tähän voi olla, että saarnaajat ovat kokeneet tärkeämmäksi puhua Jumalasta Hänen persooniensa kautta. Tällöin kuulijan on helpompi lähestyä Jumalaa. Etenkin silloin Jumala on helpoimmin lähestyttävä kun Hän tulee ihmisen luo myös ihmisenä: ”Jumala joka toimii henkensä kautta jo luomisvaiheessa, ja vähitellen näyttäytyy ihmisenä, jota näin ollen ihmiskielellä voidaan kustua hänen pojakseen⁴⁴.”

³⁸ S68.

³⁹ S67: Isä loi meidät Kristuksen kautta ja Kristusta varten, Pyhä Henki yhdistää meidät Jumalan omaan elämään. Jumalalla on meihin tekijän ja omistajan oikeus.

⁴⁰ S7.

⁴¹ S24.

⁴² S41.

⁴³ S67.

⁴⁴ S56.

Jumalasta puhuminen Isänä on huomattavasti vähäisempää kuin puhe Jumalasta. Neljässä saarnassa Isä saa eteensä etuliitteen, jolloin saarnaaja puhuu taivaallisesta Isästä⁴⁵, Taivaan isästä⁴⁶ tai pyhästä Isästä⁴⁷. Saarnaajan puhe Jumalasta Isänä liittyy yleensä Kolminaisuuden korostamiseen. Silloin kyseessä voi olla Isän, Pojan ja Pyhän Hengen tehtävistä puhuminen⁴⁸, saarnaajan halu toivottaa kuulijoille siunausta⁴⁹ tai Jumalan korostaminen Isänä suhteessa Kolminaisuuden muihin osiin⁵⁰. Puhetta Isästä Kolminaisuuden lähteenä tai alkuna⁵¹ ei mainita vaan Isän suhde Kolminaisuuden muihin osiin juuri isänä otetaan esille Jeesuksessa. Jos saarnaaja referoi Jeesuksen sanomisia, kuten saarnassa 7. voidaan Jumalasta puhua Isänä ja siis juuri Jeesuksen isänä: ”Hetimitämän sanottuaan Jeesus antaa oppilailleen sekä tehtävän että lahjan: ”Niin kuin minä olen kaiken aikaa Isän lähettämä, niin nyt minä lähetän myös teidät.”

Tuomasmessun saarnaajat haluavat suurimmaksi osaksi kuitenkin muistuttaa, että ihminen saa lähestyä Jumalaa kuin Hän olisi rakastava isä. Tätä puolta Jumalasta saarnaajat tuovat esille mm. saarnaamalla Isä meidän–rukouksesta⁵², toivottamalla kuulijoille Jumalan isänrakkautta⁵³ ja sitä, että niin kuin Jeesus, ovat myös ihmiset Jumalan lapsia, Hänen kansaansa ja lasten tulee auttaa siksi toisiaan:

Jotta ihmiset olisivat taivaallisen Isänsä kaltaisia, heillä tulisi olla sama päämäärä: autuaita ovat rauhantekijät, sillä he ansaitsevat Jumalan lapsen nimen.⁵⁴

⁴⁵ S3.

⁴⁶ S12.

⁴⁷ S41; S67.

⁴⁸ S12: Jumala rukoilee Pyhän Hengen kautta yhteyttä – ykseyttä, rakkautta. Rakkaus. Yhteys ja ykseys, isä on Luoja, Poika Lunastaja ja Henki auttaja. Jokainen persoonan osa kuuluu yhteen ja vaikuttaa rakkaudessa.

⁴⁹ S24: Rakkaat sisaret ja veljet yhteisessä heikossa uskossa ja huonossa vaelluksessa: Herramme Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan isänrakkkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän kanssanne.

⁵⁰ S67: Pyhä Henki, Isän ja Kristuksen Henki, asuu sydämissämme. Hän on sinetti siitä, että kuulumme Kolmiyhteiselle Jumalalle.

⁵¹ Jenson 1999: 26.

⁵² S17; S41.

⁵³ S24: Rakkaat sisaret ja veljet yhteisessä heikossa uskossa ja huonossa vaelluksessa: Herramme Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan isänrakkkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän kanssanne!

⁵⁴ S3.

Jumala on suuri isä. Ja tie tämän isän sydämen ilahduttamiseen on hänen lastensa -eli meidän lähimmäistemme -auttaminen.⁵⁵

Me olemme Sinun rakkaita lapsiasi, meidät on kastettu Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen Sinun omiksesi.⁵⁶

Pyhä Isä, me olemme sinun yksi kansasi, Kristus, me olemme sinun yksi ruumiisi, Pyhä Henki, me olemme sinun jakamaton temppelisi - me olemme pyhien yhteys.⁵⁷

Jumalasta puhuminen Kaikkivaltiaana on esillä vain kerran saarnassa 58.⁵⁸ Jumalan nimitys Kaikkivaltiaana viittaa mm. Häneen kaiken määrittelemänä todellisuutena⁵⁹ ja vähimmissäkin määrin siihen, että Jumalalle mikään ei ole mahdotonta. Tällaisia saarnoja on useampia mutta ne eivät niinkään keskity sellaisiin ihmeisiin kuin paranemiskokemukset tai enkelin ilmestymiset kuten esim. saarnaa 4. toteaa. Saarnojen ihmeet viittaavat nimenomaan Jumalan toimintaan. Kaikki se, missä saarnaajat mieltävät Jumalan tehneen työtä, joko ihmisessä tai vain luonnossa, on ihmettä. Saarna 33. puhuu senkin puolesta, että Jumalan ihme on tehdä ihmisestä Hänen rakkautensa välikappale: ”Ei tarvitse olla uskon sankari, eikä ihmeidentekijä. Jumala ottaa sen, mitä sinulla on, ja hänen vallassaan on tehdä ihmeitä.” Jumalan olemus on rakkaus, josta saarna 61. sanoo: ”Jumalan olemus on itsensä lahjoittava rakkaus, joka on läsnä kaikessa luodussa. Se pitää yllä elämää.”

taivaan ja maan luojaan,

Taivas on määritelty tarkimmin saarnassa 41. joka käsittelee Isä meidän-rukousta. Siinä saarnaajan mukaan Jumalan todellisuus on kaiken luodun syvyys ja tausta ja sitä kristityt nimittävät sanalla "taivas." Saarnaaja tarkentaa vielä koko universumin olevan Jumalan "taivas" eli siis Hänen läsnäolonsa sisällä kuin pieni lapsi vanhempansa sylissä. Tämän vuoksi Jumala on hyvin

⁵⁵ S10.

⁵⁶ S41.

⁵⁷ S67.

⁵⁸ Mutta hän oli ajatellut niinkin, että jos Jumala kerran on Kaikkivaltias ja ihmistä rakastava...

⁵⁹ Pannenberg 1998, 505.

intiimillä ja salatulla tavalla tässä ja nyt, lähempänä ihmistä kuin ihminen itse itseään. Taivas ei siis ole vain Genesiksessä mainittu luotu taivas, jossa on aurinko, kuu ja tähdet vaan jotain muuta⁶⁰. Saarnaajat puhuvatkin taivaasta useammin juuri kuolemanjälkeisen elämän yhteydessä.

Jumalasta puhuminen luojana on esillä etenkin silloin kun pohditaan tieteen ja uskon suhdetta, otetaan puheeksi ihmisen alkuperä tai luomakunta. Tuomasmessun saarnoissa tiede ei näyttäyty vihollisena uskolle vaan ne tuntuvat voivan elää rinnakkain toisiaan pois sulkematta. Yksi syy tähän on mm. saarnan 1. mukaan se, ettei tiede pysty luonnontieteellisellä tarkkuudella selittämään Jumalan asioita ja kuitenkin samalla se on hyvä apu luodun tutkimisessa⁶¹. Eräässä saarnassa käytetäänkin tieteellistä termistöä antamaan kuulijoille tietoa ihmisen fysiologiasta ja sitä kautta selitetään ihmisen toimintaa:

Aivokuoren vasen puolisko on sanoja, ajatuksia ja vaikkapa teologiaa varten. Oikea puolisko hoitelee musiikkia, emootioita ja symboleja. Ja teologian sijasta hengellisyyttä. Oikean ja vasemman aivopuoliskon pitäisi parhaimmillaan toimia synkassa. Mutta käytännössä usein jompi kumpi dominoi.⁶²

Uskon ja tieteen suhde ja tarkemmin uskon ja tiedon suhde on erityisen tarkastelun alla saarnassa 23. Saarna alkaa toteamuksella, jonka mukaan viime aikoina on puhuttu paljon kristillisen jumalauksen ja luonnontieteen suhteesta ja ristiriidasta. Saarnaajan mukaan tästä on ollut niin paljon puhetta, että synodaalikokoukseen valmistautuvat papit ovat saaneet läksyksi lukea kirjan *Minä uskon? - Jumala-usko 2010-luvulla*. Tieto ja usko Jumalaan, luonnontieteet ja teologia, käyvät saarnaajan mukaan ihmisten mielissä kamppailua. Saarnan 23. sanoin uskon ja tiedon suhde on itse asiassa ollut aina jännitteinen. Mutta varsinkin luonnontieteiden kehittyminen aina 1600-luvulta lähtien on nostanut ristiriidan yhä suuremmaksi. Tällöin saarnaajan mukaan ajatellaan ikään kuin sama ihminen ei voisi yhtä aikaa uskoa ja ottaa tieteen

⁶⁰ Jenson 1999: 114.

⁶¹ S4: Vastaavasti tieteen saavutusten kautta ymmärrämme luonnon toiminnasta paljon enemmän; Luterilainen teologia suhtautuu periaatteessa myönteisesti tieteellisiin menetelmiin saavutettavaan (esimerkiksi psykologiseen tai lääketieteelliseen) tietoon.

⁶² S32.

tuloksia todesta. Vastaukset tähän ongelmaan jäävät kuitenkin tavallaan ilmaan roikkumaan koska saarnaaja toteaa, ettei hänen tehtävänsä onneksi ole saarnassaan pohdiskella tai yrittää tehdä kuulijoita vakuuttuneeksi siitä, onko Jumalaa olemassa vai ei. Hän kertoo lähtevänsä siitä vakaumuksesta ja omasta uskonkäsityksestään, että Jumala on ja että sen uskon varassa hän voi löytää mielekkään perustan ihmisen elämälleen ja oman elämänsä todellisuudelle.

Luomisesta puhuttaessa saarnaajat keskittyvät joko koko maailmankaikkeuden tai sitten tarkemmin lajien luomiseen. Tällöin pohditaan yleensä luomisuskon ja evoluutioteorian suhdetta toisiinsa. Kristillinen ex-nihil käsitys tyhjästä luomisesta on esillä vain kahdessa saarnassa, joista toinen keskittyy ihmiseen⁶³ ja toinen luomakuntaan⁶⁴. Vaikka painoarvo näissä saarnoissa onkin luomisessa, niin kumpikaan saarna ei lähde pohtimaan aikaa, jolloin mitään, edes luomismateriaalia ei ollut⁶⁵ vaan keskittyminen on luomisen lopputuloksissa. Vain kahdessa saarnassa otetaan esille kaiken olevaisen luominen ja molemmissa myös kerrotaan miten kaikki on saanut alkunsa:

Sinä olet kaiken isä, koska olet kaiken luonut, kaikki on olemassa Sinun tahdostasi, ja pysyy voimassa Sinun tahdostasi.⁶⁶

Jumala on aina ollut, jo ennen luomakunnan syntyä. Hän hengittää ja sanoo: Tulkoon valo. Ja hänen sanastaan syntyy valo, nimittäin maailman kaikkeuden auringot. Ne jotka ovat meidän aurinkokunnan ulkopuolella kutsumme tähdiksi. Tiedemiehet kutsuvat tätä tapahtumaa nimellä Big bang, mutta ne unohtavat usein koko tapahtuman alkuvoimaa, nimittäin itse Jumalaa, koska he eivät pysty häntä suoraan tarkkailemaan. Mutta hekin myöntävät että tällainen valtava tapahtuma vaatii vielä suurempaa voimalähdettä, nimittäin juuri sitä jota me kutsumme Jumalan nimellä.⁶⁷

Näissä kahdessa vain saarna 56. pitää sisällään tarkastelua teologian ja tieteen välillä. 56. asennoituu sovittamaan yhteen tieteen uskon kertomalla, että

⁶³ S34: Me olemme saaneet Jumalalta elämän lahjan, hän on kutsunut meidät olemattomuudesta olevaiseen.

⁶⁴ S60: Ja vielä: ”Uskon avulla me ymmärrämme, että maailmat on luotu Jumalan sanalla: näkyvä on syntynyt näkymättömästä”.

⁶⁵ Jenson 2012: 91.

⁶⁶ S41.

⁶⁷ S56.

Jumala on käyttänyt luomiaan luonnonlakeja hyväkseen luomisessa. Tällainen käsitys puhuu sen puolesta, että kaikki Jumalan toiminta on ihmettä koska Jumala itse on sitä ohjaamassa. Evoluutiota käsittelevät saarnat 26. 32. ja 44. ottavat samanlaisen kannan ja pitävät evoluutiota tapahtuneena asiana, jota Jumala on ohjaillut koko ajan:

Maailma ei ole valmis. Luominen jatkuu. Ja Pyhä Henki on luomisen ja evoluution instrumentti. Tämä uuden luominen johdattaa ihmiskunnan uusien koko ajan vaihtuvien maisemien eteen. Siis ihan tuntemattomaankin maastoon. Ihmisen tiedon ja tieteiden kehittyessä joudumme monimutkaisten ja täysin uusien kysymysten eteen.⁶⁸

Se ei löydy aivokuoresta vaan aivojen vielä varhaisemmasta rakenteesta. Ja hänen pointtinsa on, että se yhdistyneenä muutamaaan muuhun myönteiseen tunteeseen – mitä niitä nyt oli – usko, toivo, ilo, anteeksiantavuus, empatia, kunnioitus ja kiitollisuus, ne tekivät ihmisestä selviytyjän evoluution vuosimiljoonaisessa matkassa.⁶⁹

Olen viime vuosina paljon miettinyt ihmiskunnan evoluutiota. Sille on ominaista hitaus. Aivojen pikkuhiljainen kasvaminen, yhteisöllisyyden kehittyminen, hoivan ja toisistaan huolehtimisen jatkuva kasvu. Kaikki se on tulosta hitaasta mutta merkittävästä evoluutiosta.⁷⁰

Saarna 44. tarkoittaa vielä, että pääsiäinen merkitsi ihmiskunnan evoluutiolle räjähdystä: Kolmen päivän nopeaa murrosta, jonka jälkeen jokin juttu muuttui pysyvästi. Saarnaajan mukaan se jokin oli se, että ihmisestä tuli iankaikkisuusolento. Tämän jälkeen saarnaaja korostaa vielä, että tämä evoluutio alkoi itse asiassa jo kolmisenkymmentä vuotta aikaisemmin. Silloin maailmaan syntyi ihminen, joka oli ja on Jumala itse. Saarnan 44. mukaan Jumala saapui ihmishahmossa tähän vihollisen, eli kuolevaisuuden miehittämään maailmaan, jonka oli luonut.

⁶⁸ S26.

⁶⁹ S32.

⁷⁰ S44.

Vaikka saarnojen taustoilla rivien välistä paistaakin usko siihen, että Jumala on luonut ihmiset omaksi kuvakseen, on se muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta⁷¹ erittäin vähän esillä saarnoissa. Syy tähän voi ehkä olla se, että elämän salaisuus on mysteeri. Vain saarna 41. sanoo, että Jumala on luonut ihmiset tietystä syystä: ”Sinä olet luonut meidät itseäsi varten, ylistämään itseäsi.” Tärkeämmiksi mielletään sellaiset pohdinnat kuin minkälaisiksi Jumala on ihmiset luonut⁷² ja mitä Hän meiltä odottaa⁷³. Huomion arvoista on saarnan 67. toteamus siitä, että Jumala on aina tiennyt ihmiskunnan kohtalon: ”Paavali opettaa: Jo ennen maailman luomista Jumala oli päättänyt oman suunnitelmansa: ”Hän oli yhdistävä Kristuksessa yhdeksi kaiken mitä on taivaassa ja maan päällä.””

Luomakunta on tarkastelun alla etenkin ekoteologisissa saarnoissa 47. ja 61. Niissä mm. todetaan, ettei luotu ole kristityille ole paha tai vähäarvoinen ja, että kristinusko on tähän maailmaan varsin myönteisesti suhtautuva uskonto. Toisekseen niissä todetaan, että Jumala on niin vahvasti sitoutunut luomaansa, että sitä voi pitää hänen ruumiinaan. Saarnan 61. sanoin: Minkä teemme maalle, teemme Jumalalle. Saarna 47. korostaa, että juuri suomalaisessa hengellisyydessä luonto on erityisellä tavalla läsnä⁷⁴. Kristillisessä perinteessä Jumalan löytäminen luomakunnasta on jaettu luonnollisen ilmoituksen piiriin. Tähän käsitykseen yhtyvät molemmat saarnat:

Meidän on katsottava Raamattua ja kirkon perinnettä sellaisin silmin, että näemme siellä olevat rikkaat mahdollisuudet korostaa kaiken luodun pyhyttä, Jumalan Pyhän Hengen läsnäoloa ja läheisyyttä kaikessa.⁷⁵

⁷¹ S17: Raamatun alkulehdillä sanotaan, että meidät on luotu Jumalan kuvaksi.

⁷² S11: Ne piirtävät kuvan aidosta onnesta, ne ylistävät onnelliseksi ihmistä, joka elää elämänsä Jumalan viisauden mukaisesti — Jumalan joka on luonut ihmiset suoriksi.

⁷³ S15: Koska meidät on luotu rakastamaan; S46: Tästä rakastamaan luodusta ruumiista Kristus joka päivä syntyy, tämän suun sanoista, näiden silmien katseesta ja siitä, mitä nämä kädet tänään tekevät.

⁷⁴ S47: Suomalaisessa hengellisyydessä kohtaamme Pyhän sekä Luojan luomakunnassa että Jeesuksen pelastavassa ja parantavassa työssä. Näiden kahden hengellisyyden virran yhtyminen on voimaa täynnä.

⁷⁵ S47.

Mutta emme pidä sitä jumalana, vaan sinä tapana jona Jumala on valinnut tulla meille näkyväksi ja läsnä olevaksi. Kun katsomme Jumalan luomistyön ihmeitä mielen täyttää kiitollisuus, rakkaus ja kunnioitus.⁷⁶

Molemmissa saarnoissa luonnollinen ilmoitus yhdistetään erityiseen ilmoitukseen Jeesuksessa:

Eukaristinen henki on syvää kiitollisuutta yhteydestä pyhään Jumalaan, yhteydestä jota saamme kokea luonnossa ja ehtoollisen salaisuudessa.⁷⁷

Kohta me nautimme pyhän ehtoollisen. Siinä ylösnoussut Kristus on läsnä, hän on meidän keskellämme. Hän on viinissä ja leivässä, tämän maapallon antamissa Jumalan lahjoissa, jotka ihminen on valmistanut viljasta ja rypäleistä leiväksi ja viiniksi. Luomakunnan huokaus ja sen pelastuksen toivo on vahvasti läsnä nauttiessamme ehtoollista.⁷⁸

Luomakunta on muuttuva uudessa luomisessa mutta tämä ei tee siitä saarnan 61. mielestä korvattavaksi olevaksi. Tästä puhuu saarnaajan käsitys siitä, että myös luomakunta on pelastettu Jeesuksen sovitustyössä: ”Se pelastus koskee, kuten Paavali kirjoittaa, koko luomakuntaa. Jeesus Kristus toi kärsimyksellään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan pelastuksen, joka koskettaa ihmistä, yhteisöjä ja kaikkea luotua.”

2.2 Toinen uskonkappale

Saarnoissa Jeesuksesta käytetty nimi kertoo suhtautumisesta Häneen. Käytössä ovat nimet Herra, Ihmisen Poika, Immanuel, Jeesus, Jumalan Poika, Kristus, Lempeä Ratsastaja, Lunastaja, Mestari, Nasaretin Mestari ja Poika. Jokainen Jeesuksesta Kristuksesta puhuva saarnaaja käyttää ainakin yhtä näistä nimistä kuvatessaan Häntä. Suuri Jeesusta kuvaavan termistön määrä osoittaa, että Tuomasmessun saarnat liittyvät kristilliseen uskoon, sen monissa Jeesusta käsittävissä osa-alueissa. Helpoin tapa mallintaa tätä uskonkappaletta, on käsitellä Jeesuksen kulloistakin toimintaa ja tehtävää, jonka saarnaaja ottaa esille. Näin ollen Tuomasmessujen kristologia paljastuu Apostolisen

⁷⁶ S61.

⁷⁷ S47.

⁷⁸ S61.

uskontunnustuksen osioiden: ”Ja Jeesuksen Kristukseen” – ”ja on sieltä tuleva tuomitsemaan eläviä ja kuolleita.” välissä.

ja Jeesukseen Kristukseen,

Kristillistä uskoa ei ole perustettu Jeesuksen opetuksille vaan Hänen historialliselle olemassaololleen.⁷⁹ Usko on kohdistunut aitoon historialliseen henkilöön, joka eli Lähi-idän alueella 2000 vuotta sitten⁸⁰. Usko Jeesuksen Kristukseen on kristillisessä perinteessä uskoa tosi ihmiseen ja tosi Jumalaan, jonka annettu nimi on Jeesus ja tehtävänsä Kristus. Erisnimi Kristus tarkoittaa kreikaksi voideltua. Vanhan testamentin kuninkaat olivat Jumalan voitelemia ja juutalaisten odottama messias yhtyisi myös tähän jatkumoon. Kristityt uskovat, että Jeesus on tämä odotettu messias ja sen vuoksi Hänelle on annettu arvonimi Kristus⁸¹. Jeesuksen ihmisyyttä ja jumaluutta pohtiessa voidaan tehdä jako, jossa Jeesus kuvastaa ihmisyyttä ja Kristus jumalallista puolta. Kristityt voivat antaa molempia merkityksiä kummallekin nimelle ja suomalaisessa yhteiskunnassa ei liene vierasta ajatella Kristusta Jeesuksen sukunimenä. Tuomasmessun saarnat pitävät sisällään lukuisia käsityksiä Jeesus Kristuksesta alkaen Hänen alkuperästään, luonnostaan, toiminnastaan ihmisten parissa, opetuksista, kuolemasta, ylösnousemuksesta ja siitä, mitä Hän merkitsee kristityille tänä päivänä.

Jumalan ainoaan Poikaan,

Jeesus tunnustetaan Jumalan Pojaksi useissa saarnoissa. Joissakin nimitystä käytetään hienona arvonimenä, jolla puhutella Häntä⁸² tai sillä tuodaan esille Isän ja Pojan sama olemus⁸³ kristillisen perinteen mukaisesti⁸⁴. Toisissa Jeesuksen tunnustaminen Jumalan Pojaksi tekee Hänen teoistaan ja puheistaan entistä tärkeämpiä. Yhdessäkään saarnassa Jeesuksen Jumalan poikuus ei

⁷⁹ Pannenberg 1972, 45.

⁸⁰ S56: Mutta sama hengen voima sai lopullisen muotonsa ihmisenä noin 2000 vuotta sitten.

⁸¹ S56: Jo ensimmäiset kristityt oivalsivat tämän ja antoivat Jeesukselle kunnianimen Kristus, voideltu ja valittu, jota profeetat olivat ennustaneet.

⁸² S17; S43.

⁸³ S24.

⁸⁴ Pannenberg 1972, 68–69.

käsitä Hänen yliluonnollista alkuperäänsä⁸⁵ eikä herättele tarkoituksella ajatuksia tästä. Keskittyminen on tässä maailmassa ja mitä poikuus meille ihmisille tarkoittaa omassa elämässämme. Ne saarnat⁸⁶, joissa viitataan Pienoisevankeliumiin, luovat kuvan Jumalasta isänä, joka antaa poikansa maailmaan pelastaakseen sen. Jeesuksen asema Poikana mahdollistaa Tuomasmessun saarnojen mukaan ihmisille myös erilaisia mahdollisuuksia kehittää omaa jumalasuhdetta, kuten kutsumalla Jeesuksen tavoin Jumalaa isäksi:

Jeesus katseli isänsä suuren suunnitelman toteutumista. Jumala oli lähettänyt Poikansa maailmaan sitä varten, että ihmiset hänen kauttansa löytäisivät yhteyden Luojaansa, saisivat kokea Jumalan armahtavaa rakkautta ja elää elämänsä Jumalaa ylistäen, lähimmäistään palvellen.⁸⁷

kuin sitä kautta luomalla yhteyttä kristittyjen välillä:

-Poikasi Jeesuksen kanssa voimme yhdessä kutsua Sinua nimellä "rakas isämme." -Näin me myös rukoilemme kirkkosi ykseyden puolesta: anna rakkautesi yhdistää kaikkialla maailmassa meidät, jotka on kastettu uuden liiton kansaksi.⁸⁸

Yhteistä meille on myös se, että voimme polvistua Kristuksen alttarin ääreen ja sanoa hänelle: ”Sinä olet todella Jumalan Poika. Anna kaikki syntini anteeksi. Anna Pyhän Hengen kautta minulle uutta voimaa elää lähimmäisiäni rakastaen ja palvellen.⁸⁹

Tuomasmessun saarnoissa ei selitetä, miksi ihmisen tulisi tunnustaa Jeesus Jumalan Pojaksi. Niissä vain liitytään siihen apostoliseen uskoon, joka tunnustetaan joka saarnan jälkeen. Jeesuksen taivaallinen isä ei kuitenkaan ole saarnoissa ikinä kukaan muu kuin Jumala itse. Jotkin saarnat viittaavat siihen, miten uskomattoman kuuloista sen oli täytynyt olla kun heidän tuntemansa puusepän poika ilmoittautuu olevansa kotoisin taivaasta ja olevansa Jumalan

⁸⁵ Pannenberg 1972, 61.

⁸⁶ S2; S17; S24; S48; S56.

⁸⁷ S48.

⁸⁸ S41.

⁸⁹ S50.

asialla⁹⁰. Todistus Jeesuksen asemasta Poikana löytyy evankeliumeihin tallennetuista ihmeistä, joilla oli Jumalan valtuutus. Ne olivat osa todistusta, että Jeesus on Jumalan Poika⁹¹.

meidän Herraamme,

Jeesuksesta puhuminen Herrana kuvaa kristittyjen suhtautumista Häneen. Historiallisesti termiä herra, alkukielillä *Κύριος*, käytettiin hellenistisen ajan hallitsijoista, kuten keisareista ja mysteeri uskontojen⁹² jumalista. Näitä vasten Alkukirkon uskon mukaisesti Jeesus oli ainoa oikea herra ja koko maailma oli alisteinen Hänelle.⁹³ Tuomasmessun saarnoissa Jeesusta puhutellaan Herrana erityisesti puhuttaessa opetuslasten näkökulmasta⁹⁴, saarnan yhteydessä olevassa rukouksessa⁹⁵ ja saarnaajan toivottaessa siunausta kirkkokansalle⁹⁶. Jeesuksen asemaa Herrana ei saarnoissa korosteta mutta se voidaan liittää osaksi Hänen ns. arvonimiään esim. muodossa: "Herra Jeesus Kristus, armahda minua syntistä⁹⁷." Yksi saarna tosin liittää itsensä osaksi uskontunnustusta painottamalla, miten Jeesuksen tunnustaminen Herraksi oli kristittyjen ensimmäinen uskontunnustus:

Analyttiset, luonnontieteelliset haavojen tarkastelut saavat jäädä, kun rakastava Vapahtaja avaa haavoitetut kätensä Tuomasta kohti. Tuomaan huudahduksesta "minun Herrani ja Jumalani" (ho Kyrios mou kai ho Theos mou) tuli kristittyjen ensimmäinen uskontunnustus.⁹⁸

joka sikisi Pyhästä Hengestä, syntyi neitsyt Mariasta.

Jeesuksen syntymän tähän maailmaan mahdollistaa Apostolisen uskontunnustuksen mukaan Hänen sikiämisensä Pyhästä Hengestä, joka tekee neitsyt Marian raskaaksi. Jeesuksen sikiäminen on esillä saarnoissa vain kaksi

⁹⁰ S1.

⁹¹ S62.

⁹² Mithralaisuus, orfilaisuus.

⁹³ Pannenber 1972, 70.

⁹⁴ S7; S45.

⁹⁵ S41.

⁹⁶ S24: Herraamme Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan isänrakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän kanssanne!

⁹⁷ S41.

⁹⁸ S7.

kertaa. Yhdessä⁹⁹ painotetaan, että siihen on aina uskottu ja toisessa¹⁰⁰ taas todetaan, että nykyajan ihmisen on vaikea liittää omaa uskoaan osaksi kirkon uskontunnustusta, jossa mm. on lause: ”Sikisi Pyhästä Hengestä.” Neitsyt Maria mainitaan samaisissa kohdissa Jeesuksen synnyttäjänä ja hänen asemaansa Jeesuksen äitinä palataan erityisesti Marian ilmestymispäivän saarnassa¹⁰¹ mutta Tuomasmessun saarnoissa keskitytään enemmän kysymykseen: ”Miksi Jeesus syntyi maailmaan?” ja vähemmällä jätetään kysymys miten ja yllättävää kyllä, neitseellinen syntymä. Vastauksia Jeesuksen syntymälle annetaan useita:

Isä on rakastanut maailmaansa siten, että hänen Poikansa tuli ihmiseksi, että me hänen kyydissään tulemme osallisiksi jumalallisuudesta.¹⁰²

Jeesus ei tullut maailmaan uskonnollista eliittiä tai uskonnolle myötämielisiä, sosiaalisesti kiinnostuneita tai tietynlaista elämänfilosofiaa toteuttavia varten vaan kutsuakseen ihmisiä seuraajikseen, kantamaan kuoleman ja ylösnousemuksen salaisuutta elämässään. Rakastamaan ja kannattelemaan elämässään sen hyviä ja huonoja puolia ja samalla sovintoa ja anteeksiantamusta.¹⁰³

Ja Jeesus tuli tänne maailmaan kertomaan, mistä on kysymys.¹⁰⁴

Me katsomme sinua tänä yönä Jeesus. Sinä tulit valoksi pimeään. Sinun valostasi me saamme valon.¹⁰⁵

Ja meitä pyydetään luottamaan joulun evankeliumiin. Ja Jumalaan, joka niin rakasti maailmaa, että antoi meille joulun Jeesuksen. Niin että ei kukaan, joka seimen lapseen luottaa, joutuisi hukkaan vaan jokaisella olisi loppumaton elämä.¹⁰⁶

⁹⁹ S24.

¹⁰⁰ S67.

¹⁰¹ S46.

¹⁰² S17.

¹⁰³ S25.

¹⁰⁴ S32.

¹⁰⁵ S35.

¹⁰⁶ S35.

Näissä saarnoissa painotetaan Jeesuksen syntymää maailmaan mm. alkuna taipaleelle, joka johtaa Jeesuksen lopulta Golgatan ristille syntiensovitukseksi. Saarnat keskittyvät siis löydettävissä oleviin kristologisiin puoliin Jeesuksen syntymässä¹⁰⁷. Näin ollen monet saarnat¹⁰⁸ niputtavat yhteen joulun ja pääsiäisen sanoman.

Toinen merkitys, puhuttaessa joulun aikaan muisteltavasta Jeesuksen syntymästä, on Hänen syntymänsä ihmiseksi. Kaikki nämä saarnat liittyvät siihen kristilliseen uskoon¹⁰⁹, että Jeesus on syntynyt ikuisuudesta ja tämän jälkeen syntyy maailmaan meidän ihmisten luokse. Näin ollen ikuinen Poika on elänyt maailmassa Jeesuksena¹¹⁰. Puhuessaan syntymästä saarnat keskittyvät juuri Jeesuksen inhimillisyyteen mutta on myös havaittavissa sen asian painottamista, että Jeesus ei ollut maailmaan tullut inhimillinen henkiolento vaan aineellinen¹¹¹ ja lihaksi tullut¹¹². Jeesuksen jumalallinen ja inhimillinen puoli erotetaan kuitenkin mainitsemalla, että Jeesus otti fyysisen ruumiin hengen välikappaleeksi¹¹³ ja että juuri Jumalan henki syntyi tai Sana Jumalan hengen voimana otti lopullisen muotonsa ihmisenä¹¹⁴. Kaikki edeltä mainitut saarnat puhuvat Jumalasta, joka on tullut ihmiseksi. Jotkut mainitsevat sen suoraan¹¹⁵ ja toiset viittaavat siihen epäsuoremmin¹¹⁶ mutta nämä saarnat eroavat toisistaan siinä, mihin Jeesuksen syntymän jälkeiseen puoleen he keskittyvät: Inhimilliseen vai jumalaiseen. Kristillisessä perinteessä näitä kahta puolta ei tule jakaa eikä erottaa sillä Jeesus on samanaikaisesti sekä Jumala että ihminen¹¹⁷. Molempien säilyttäminen saarnassa tarjoaa kuulijalle eniten tarttumapintaa oman elämänsä kysymyksiin ja pelastuksen pohdintaan: (Jeesus on) Todellinen ihminen joka voi toimia meidän esikuvanaan, ja todellinen Jumala ennen syntymistään, ja ylösnousemisensa jälkeen Kristuksena¹¹⁸.

¹⁰⁷ Pannenberg 1994: 318.

¹⁰⁸ S35; S44.

¹⁰⁹ Pannenberg 1972, 75.

¹¹⁰ Jenson 1999: 99.

¹¹¹ S24.

¹¹² S33.

¹¹³ S51.

¹¹⁴ S56.

¹¹⁵ S44.

¹¹⁶ S33.

¹¹⁷ Pannenberg 1994: 389.

¹¹⁸ S56.

Pontius Pilatuksen maininta liittää Jeesuksen kärsimyksen osaksi historiallista ajanjaksoa jolloin Pilatus toimi Jerusalemissa Rooman imperiumin edustajana. Hän ei kuitenkaan esiinny yhdessäkään Tuomasmessun saarnassa edes lyhyenä mainintana esim. pääsiäisen aikaan sijoittuvissa messuissa, joissa voitaisiin palata Jeesuksen tuomitsemiseen ristille hänen toimestaan. Saarnat eivät pidä uskontunnustuksen tapaan sisällään Jeesuksen tuomitsemista vaan ne pitävät melkein itsestään selvänä, että Jeesus oli tietoinen kohtalostaan, johon ylipapit ja Rooman edustajat Hänet tuomitsivat¹¹⁹ ja joka Hänen tuli hyväksyä tullakseen kansojen pelastajaksi¹²⁰. Saarnojen keskiö tässä uskonkappaleessa on Jeesuksen kärsimyksessä. Saarnat ottavat kärsivän Jeesuksen esille yleensä Hiljaisen viikon saarnoissa¹²¹, joissa muistellaan sen lisäksi mm. ehtoollisen asettamista, Jeesuksen vangitsemista, tuomitsemista ja muita pääsiäisen ajan tapahtumia.

Eniten Jeesuksen kärsimykseen paneutuu saarna 45. Siinä saarnaaja kuvailee, miten evankeliumien kerronta tiivistyy, mitä lähemmäs tullaan Jeesuksen maanpäällisen elämän ja julkisen toiminnan pääte pistettä. Uskollisuus, luottamus, epäily ja petturuus ovat silloin esillä. Saarnaaja asettaa kuulijan Pietarin rooliin, joka ei ymmärrä ja käsitä minkälaisen tien Jeesuksen täytyy kulkea täyttääkseen Jumalan hänelle antaman tehtävän ja saavuttaakseen näin odotetun messiaan aseman. Tähän Jeesuksen kuoleman välttämättömyyden ymmärtämisen vaikeuteen palaavat myös muut saarnaajat¹²². Saarnassa 45. todetaan, ettei kukaan toivo Herralleen kärsimystä eikä varsinkaan kuolemaa. Pietari on näin ollen yksi Tuomasmessun kuulija ja hänen suhtautumisensa kertoo järjestyttävää kieltään siitä, miten vaikeaa ihmisten on myöntää ja hyväksyä sitä, että Jumala voi kärsiä. Saarnaaja toteaa, että ihmiselle on luontaista uskoa sellaiseen Jumalaan, joka ei tule liian lähelle, joka pysyy turvallisen etäisyyden päässä. Tällainen Jumala pysyy sen verran etäällä, että ihminen voi jatkaa tuttua ja turvallista elämäänsä, jossa voi itse säädellä ja kontrolloida sitä, miten lähelle suo Jumalan tulla.

¹¹⁹ S53.

¹²⁰ Pannenberg 1994: 312.

¹²¹ S14.

¹²² S8.

45. saarna muistuttaa kuulijoita, että Jeesuksesta käytetty nimi *Immanuel* tarkoittaa Jumala kanssamme. Etäällä Jumalan pitävä ihminen ei siis käsitä sanan *Immanuel* perimmäistä merkitystä ja syvyyttä, mikäli uskottelee itselleen, että Jumala on ihmisten kanssa ainoastaan silloin, kun meillä menee hyvin. Passiokertomus opettaa saarnaajan mukaan ihmiselle, miksi Jeesuksen piti kuolla ja kärsiä. Ihmisen Poikana Jeesuksen kärsimyshistoria saarnaa siitä, mikä on ihmisen osa ja puhuttelee ihmisiä juuri siksi, että se koskee (se on: tekee kipeää) ja koskettaa. Tämän kärsimyksen todesta ottamiseen palaavat myös muutkin saarnat, jotka puhuvat Jeesuksen kärsimyksestä tienä ihmisten vapauttamiselle¹²³, kuin jonakin sellaisena esim. saarnan 50. sanoin, jota kristityn tulisi kokea lähimmäisen tähden: ”Jeesus kuitenkin sanoo, että tähän ei jäädä vaan lähdetään yhdessä hänen kanssaan hommiin sairaiden, nälkäisten ja sorrettujen keskelle kulkemaan kohti Jerusalemiä, via dolorosaa, kärsimystä ja Golgataa. Mutta myös julistamaan pääsiäisaamun iloa, kuoleman voittamista ja ikuista iloa.”

ristiinnaulittiin, kuoli ja haudattiin,

Jeesuksen ristiinnaulitseminen ja kuolema ovat merkittäviä tapahtumia kristityille. Tuomasmessun saarnat tuovat useasti esille sen seikan, että Jeesuksen ristinkuolema sovitti ihmisten synnit ja tänäkin päivänä jokainen saa tuntea vapautuksen syntikuormansa alta siihen vedoten¹²⁴. Saarnoissa mainitaan, että kuolema ristillä on häpeällinen kuolevalle¹²⁵ mutta muuten niissä ei juuri yksityiskohtaisesti kuvata itse ristiinnaulitsemista eikä myöskään pohdita, mikä Jeesuksen siinä lopulta tappoi. Ristiinnaulitsemiselle annetaankin teologisia merkityksiä, jotka ovat kristillisessä perinteessä johdettavia Vanhan testamentin profetioista tulevasta messiaasta kuten myös uhrikäytännöistä. Niin kuin juutalaisessa uhrikäytännössä, myös Jeesus viedään kaupungin ulkopuolelle tapettavaksi vaikka kukaan muu kuin Hän ei ymmärtäisikään, että ristinkuoleman kokeva kantaa ihmisten syntejä¹²⁶.

¹²³ S18; S61; S65.

¹²⁴ S4; S37.

¹²⁵ S14.

¹²⁶ S59: Hän halusi kuunnella Jumalan sanaa, joka kertoo toisenlaisesta kuin taikatemppu-Jumalan pojasta, hänestä joka on Jesajan kirjan mukainen vesa kuivasta maasta, Jumalan karitsa, erämaahan ajettu syntien kantaja ja sovittaja.

Jeesuksen rinnastaminen uhrattavaan eläimeen on esillä saarnoissa kun Hänestä puhutaan syntipukkina, Karitsana ja Jumalan karitsana mutta saarnaajat voivat silti lähestyä Jeesusta sijaisuhrina hieman eri näkökulmasta. Yksi toteaa, miten kristinusko on ainoa uskonto, missä syntipukkia palvotaan Jumalana ja kuinka helppoa ihmisten on tehdä toisista syntipukki, jonka päälle oma paha olo siirretään¹²⁷. Toinen taas huomauttaa, että vanhoissa uskonnoissa yhteisö poisti itsestään pahan lepyttämällä jumalia uhreilla. Kristinusko kuitenkin purkaa tämän kun sijaisuhrien tilalle asetetaan synti, ikään kuin muistutukseksi kunkin ihmiset omasta osallisuudesta ja vastuusta. Tämän jälkeen Jumalaa ei enää lepytetä, vaan lempeä Jumala armahtaa ja uusi liitto lähtee tästä Jerusalemin sanattomasta sopimuksesta.¹²⁸ Juuri tällaiseen kuvaan ristiinnaulitsemisesta keskittyvät muutkin saarnat.

Ristinkuolema on ihmisten synnit sovittava kuolema, johon saarnaajat palaavat evankeliumia julistaessaan:

Olen vain vakuuttunut siitä, että Kristus on kuollut minunkin syntien tähden ja johtaa minut kerran taivaan kotiin.¹²⁹

Perussiemen on Jumalan anteeksianto Jeesuksessa Kristuksessa, syntiemme sovitus, rauha Jumalan kanssa. Siitä siemenestä kasvaa kaikki, mitä me olemme kristittyinä ja ihmisinä. Sinun syntisi on sovittu ja anteeksiannettu.¹³⁰

Jeesus Kristus on pyhällä sovintoverellään ostanut meidät omikseen, ostanut meidät vapaaksi synnin, kuoleman ja saatanan orjuudesta omiksi lapsiksensa.¹³¹

Tällaisissa saarnoissa Jeesuksen asema syntien sovittajana on eniten esillä kun puhutaan Hänen kuolemastaan ja ehtoollisesta. Jeesuksen sovintoveri pesee ihmisen synneistä puhtaaksi¹³² ja mahdollistaa nautittuna sen, että Hän on aina uskoviensa kanssa ajan täyttymykseen asti¹³³. Eräs saarnaaja kertoo, miten Tuomasmessussa ihmiset parhaimmillaan kokevat ehtoollisen yhdistävän voiman ja julistavat toinen toisilleen Herran kuolemaa ja yhdessä maistavat

¹²⁷ S8.

¹²⁸ S53.

¹²⁹ S3.

¹³⁰ S37.

¹³¹ S67.

¹³² S41.

¹³³ S45.

Hänen hyvyyttään.¹³⁴ Nämä kielikuvat voivat luoda Jeesuksen sijaiskuolemasta lempeän kuvan, etenkin kun sitä katsotaan ylösnousemuksen vinkkelistä mutta saarnoissa ennen kaikkea muistutetaan, että Hänen kuolemansa oli inhimillisesti yhtä aito kuin kenen tahansa muun.¹³⁵ Jumalan tahto tuli esille Jeesuksen elämässä ja ristinkuolemassa, jonka inhimillinen puoli ilmaistiin Johanneksen evankeliumissa kun Jeesus ristillä sanoi juuri ennen kuolemaansa: ”Minun on jano” (Joh. 19:28). Se oli profetiaan liittyvä julistus, mutta myös todistus ihmisyydestä, johon kuuluu janoaminen ja nälkä, täyttymyksen kaipuu.¹³⁶

Jeesuksen hautaamisessa juuri hauta on esillä vain muutamassa saarnassa. Se joko liitetään osaksi Jeesuksen kuolemaa ja ylösnousemusta uskontunnustuksen tyyliisesti¹³⁷, sille annetaan syvälinen ihmisen omaa uskonelämää koskeva analoginen rinnastus¹³⁸, teologinen merkitys viittaamalla Vanhan testamentin kertomuksiin¹³⁹ tai ihminen voi kokea yhteyttä haudattuun Jeesukseen ollessaan itse kuolemaan verrattavassa tilassa omassa elämässään¹⁴⁰.

astui alas tuonelaan,

Saarna 44. puhuu tuonelasta, johon Jeesus astui alas kuoltuaan, kertomalla millaisesta paikasta juutalaisessa perinteessä oli kyse. Saarnaajan mukaan Vanhan testamentin yleinen linja on, että ihmiset erotuksetta joutuvat tuonelaan, hepreaksi *sheol*, joka on harmaa vyöhyke, jossa kuolleet elivät varjomaista elämää ilman voimaa, ilman valoa, erillään toisistaan ja Jumalasta. Saarnassa yhdytään Uuden testamentin antamaan kuvaan, jossa Jeesus saarnasi tuonelassa oleville¹⁴¹.

nousi kolmantena päivänä kuolleista,

¹³⁴ S7.

¹³⁵ S56; S65.

¹³⁶ S5; S13.

¹³⁷ S44.

¹³⁸ S45.

¹³⁹ S4: Joonan merkki viittaa Joonan ja Jeesuksen yhtäläisiin kokemuksiin. Joonan oli kalan vatsassa kolme päivää ja kolme yötä. Ristinkuolemansa jälkeen Jeesus vietti saman ajan haudassa.

¹⁴⁰ S65: Moni kuolee elämänsä hautakammioon, koska ei näe itsessään mitään syytä.

¹⁴¹ 1. Piet. 3:19.

Jeesuksen ylösnousemusta luonnehditaan ihmeistä suurimmaksi¹⁴² ja se tunnustetaan Tuomasmessussa kristillisen uskon ydinkohdaksi: ” Tässä on kristinuskon ydin. Hän kuoli. Hänet haudattiin. Hän nousi kuolleista.”¹⁴³

Jeesuksen ylösnousemuksen merkitys on suuri kristityille ja siitä nousevia kysymyksiä ei saa sivuuttaa, koska saarnan 65. sanoin oliko Jeesus vain – vai onko hän myös nyt, riippuu ylösnousemuksesta; koko Jeesuksen jumaluus ja persoona, koko hänen elämänsä merkitys on riippuvainen siitä. Ilman ylösnousemusta apostoleilla ei olisi ollut syytä kertoa uskostaan ja Jeesuksen persoonaan ei liittyisi mitään kristologisia teemoja¹⁴⁴.

Kaikista eniten ylösnousemukseen varaan rakentuvat saarnat 13. ja 65. Saarnassa 13. sitä tarkastellaan varhaiskristillisen ja keskiaikaisen raamatuntulkinnan valossa. Aluksi saarnaaja kertoo itsensä ja kuulijoiden liittyvän näin vuosisatoja vanhaan perinteeseen, joka vaikutti vielä Martti Lutheriin, mutta joka on unohtunut meidän aikaamme. Tässä tulkintatavassa on neljä tasoa: Kertomuksen itsensä muistelu, jossa saarnaaja kertoo omin sanoin evankeliumin, kertomuksen tulkinta jumalopin ja Kristukseen keskittyvän teologian valossa, tapahtumaan liittyvien kristillisten ihanteiden ja moraalihyveiden tutkiskelu ja mukaan otetaan myös iankaikkisuutta ja taivaselämää koskevat kysymykset, joissa aavistellaan ikuisuutta. Ensimmäisessä tasossa saarnaaja keskittyy Jeesuksen ihmisyyteen ylösnousemuksensa jälkeisessäkin tilassa: ”Ei aaveella ole lihaa ja eikä luita” (Luuk. 24:39), hän opettaa – eivät aaveet syö ja juo. Nauttimansa ruoan avulla Jeesus saarnaa samalla Ihmisen Pojan teologiaa: ”Syömisessä paljastuu hänen ihmisyytensä täyteys.” Toisessa tasossa saarnaaja tuo esille niitä ihanteita, joita Ylösnoussut vaati seuraajiltaan lähetyskäsken lomassa: ”Ylösnoussut Kristus ei luvannut leppoisia lomapäiviä, vaan jätti jälkeensä käsken, jolla on kristittyjen arkea koskeva selkeä tulkintansa myös Suomen Helsingissä vuonna 2009. Jumalanpalvelus ei ole vain kirkollinen toimitus, vaan Jeesuksen toimiin osallistumista jokapäiväisissä teoissa.” Tässä tasossa saarnaaja eroaa muista Tuomasmessun saarnaajista yhdistäessään saarnan ylösnouksesta Jeesuksesta lain vaatimukseen. Saarnassa kuitenkin mainitaan, että kristityn ihanteena on myös olla iloinen ja samaan aikaan hämmentynyt ylösnousemuksen edessä,

¹⁴² S4.

¹⁴³ S44.

¹⁴⁴ Pannenberg 1994: 334.

joka menee omalla tavallaan lain edelle: ”Näihin mielenliikkeisiin myös meitä, Sanan kuulijoita, kutsutaan; jos meidän tekomme ovatkin vähäisiä ja tietomme vajavaista, on meillä sentään kannettavanamme Ylösnoukseen Kristuksen todistajien hämmennys ja ilo.” Kolmannen tason ikuisuuden aavistukset liittyvät ylösnosemuksen liikuttamiin ihmisiin, joiden tunnereaktiot kertovat tulevan valtakunnan kansalaisten lapsenomaisuudesta: ”Voinemme kuitenkin elää siinä toivossa, että juhlapöydän äärelle kokoontuu joukko ihmisiä, jotka eläytyvät toinen toisensa suruihin ja iloihin ja jotka siten iloisen hämmennyksen vallassa tekevät taivaallisesta ehtoateriasta riemukkaan.”

Saarna 65. pitää sisällään samoja elementtejä kuin 13. ja on rakenteellisesti osittain samankaltainen esim. muistelemalla evankeliumia omin sanoin ja pohtimalla kertomuksen tulkintaa teologian peruskysymysten valossa. Ylösnosemuksesta löytyvät ihmiselämän ihanteet puuttuvat kuitenkin selkeästi tästäkin saarnasta. Ylösnosemuksen teologiseksi syyksi kuvataan aluksi Jumalan toimintaa historiassa: ”Koko ihmiskunnan suuressa historiassa hän vähä vähältä rakentaa omaa historiaansa yksittäisten ihmisten elämän kautta. Hän tuli ihmiseksi, ja saattoi jäädä omilta aikalaisiltaan ja historiaa määrääviltä voimilta huomiotta.” Tämän jälkeen todetaan, että Jeesus kärsi ja kuoli ja tahtoo Ylösnoukseen tulla yksittäisten ihmisten luokse. Näin tärkeimmäksi ylösnosemuskertomuksen ja koko ylösnosemususkon viestiksi nousee sen teologisuus, se että Jumala lähestyy ja kohtaa ihmiset yhä uudestaan niin elämässä mutta myös kuolemassa. Siinä missä 13. kertoi vahvan tunnereaktion saaneista ylösnosemustodistajista, puhuu 65. hiljaisista todistajista: ”Me voimme liittyä Ylösnosemuksen hiljaisiin todistajiin kahden vuosituhannen takaa, avautua hiljaisille merkeille, joista he puhuvat. Jakaa leivän ja viinin ehtoollispöydässä hänen kassaan.”

Saarnaajien näkemykset Jeesuksen ylösnosemuksen jälkeisestä kehosta vaihtelevat. Saarnassa 13. keho oli edelleen ihmisen keho, joka tunsikin nälkää. Saarna 65. yhtyy myös siihen, ettei kyseessä ollut aave¹⁴⁵ mutta menee pohdinnassaan pitemmällä kertomalla ettei Jeesus ollut myöskään samanlainen kuolleista herännyt ihminen kuin Lasarus, jonka Jeesus oli herättänyt kuolleista ja joka eli elämäänsä jälleen ihmisenä, kunnes jonakin päivänä kuoli. Joku kuollut ei siis vain vironnut eloon ja palannut tähän elämään, kuollakseen

¹⁴⁵ S65: Ylösnoukseen ilmestyminen ei ollut mystinen sisäinen kokemus, ei henki eikä aave.

jonkin ajan perästä vaan saarnan 65. mukaan ylösnousemuksessa tapahtui ontologinen, olemisen perimmäistä olemusta ja koko ihmisen olemassaoloa koskeva muutos; yhteys ja ulottuvuus johonkin reaalisen kokemusmaailmamme rajojen ulkopuolelle. Tämä vaikutti ainakin visuaalisesti niin, etteivät Jeesuksen tunteneet ihmiset tunnistanee ylösnoussutta Kristusta. Näin pitkälle eivät muiden saarnojen pohdinnat Ylösnouseen kehosta mene vaan saarnan 7. sanoin todetaan vain, että kuoleman voittanut Kristus on yhä sama ihmisten parissa elänyt Jeesus: ”Tämän sanottuaan hän näyttää haavansa oppilailleen. Ja todellakin opetuslapset ilahtuvat suunnattomasti. On tärkeää huomata: Ylösnoussut Kristus on yhä haavoitettu Jeesus.

Jeesuksen ylösnousemus tunnustetaan useassa saarnassa merkiksi kuoleman voittamisesta¹⁴⁶. Jotkut saarnaajat pitävät Jeesuksen ylösnousemusta esikuvana ihmiskunnan tulevalle ylösnousemukselle¹⁴⁷. Tässä he edustavat samanlaista tulkintatapaa kuin Paavali¹⁴⁸, jolle Jeesuksen ylösnousemus oli ensimmäinen laatuaan. Saarna 67. antaa lisäksi muita merkityksiä: ”Jeesus Kristus on noussut ylös kuolleista, hänessä uusi luominen on jo alkanut. Meidän vanha ihmistemme on kasteessa hänen kanssaan teloitettu, ja elämme jo nyt hänessä uutta ylösnousemuselämää - olemme hänessä uusi luomus, kuulumme täysin hänelle. Hän ainut tulevaisuutemme ja toivomme.”

astui ylös taivaisiin,

Jeesuksen Taivaaseen astuminen on yhdistettävissä juuri Helatorstain kirkkopyhään. Helatorstain aikaisia saarnoja ei aineistossani kuitenkaan ole eikä saarnoissa muutenkaan esiinny Jeesuksen Taivaaseen astumista käsitteleviä aiheita. Tämä on sinällään erikoista koska Jeesuksen taivaaseen astuminen on jättänyt kirkon ja yksittäisen ihmisen tilanteeseen, jossa yhä kaikki elävät: Jeesus ei ole fyysisesti läsnä eli Häntä ei voi katsella¹⁴⁹. Jumalanpalveluksissa Jeesus on näkyvällä tavalla läsnä¹⁵⁰ mutta muutoin saarnat eivät käsittele tarkemmin Helatorstain jälkeistä tilaa, jossa kirkko elää.

¹⁴⁶ S1; S12; S35; S44; S50; S56.

¹⁴⁷ S1.

¹⁴⁸ 1.Kor.15:20–23; Kol.1:18.

¹⁴⁹ Jenson 334.

¹⁵⁰ S61: Se on Jumalan ruumis, ja sen vuoksi me kunnioitamme sitä ja pidämme maailmaa erityisenä ja kallisarvoisena. Mutta emme pidä sitä jumalana, vaan sinä tapana jona Jumala on valinnut tulla meille näkyväksi ja läsnä olevaksi.

A

istuu Jumalan, Isän, Kaikkivaltiaan, oikealla puolella

Kristillisessä uskossa ei ajatella, että Jeesus olisi toimettona Taivaassa vaan, että noustuaan Isän oikealla puolelle Hän myös yhä on yhteydessä ihmisiin. Taivaaseen astunut Herra on läsnä mm. ehtoollisella¹⁵¹. Istuessaan valtaistuimella Hänelle on jo annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä.¹⁵² Viittaukset Jeesuksen ovat enemmänkin implisiittisiä käsitellessään tätä Jeesuksen toimintaa. Niissä on kuitenkin havaittavissa tuttu kristillinen lausahdus: ”Jo nyt–ei vielä”. Esimerkiksi saarna 20. toteaa: ”Jumalan valtakunta tulee. Ja se on täällä jo nyt. Kun Ihmisen Poika, Jeesus Kristus, istuu kunniansa valtaistuimella, siellä kysytään suhdetta häneen.” Jeesus on taivaassa Jumalan luona ja ihmiset voivat olla suhteessa Häneen ja samalla katsoa kohti Hänen tulevaa paluutaan.

A

ja on sieltä tuleva tuomitsemaan eläviä ja kuolleita,

Suomen kirkon messuissa yleensä erityisesti tuomiosunnuntain saarnat käsittelevät tätä uskonkohtaa. Kirkkopyhää olisi mahdollista lähestyä keskittymällä Kristuksen parusiaan ja hetkenä, jolloin Jumalan valtakunta tulee maan päälle¹⁵³. Saarnoissa Tuomiopäivän tapahtumat laajennetaan kuitenkin käsittämään tätä hetkeä ja päivää. Usein näistä saarnoista tulee lainsaarnoja.

Ihmiskunnan tuleva tuomitseminen ei näytä kuuluvan Tuomasmessun saarnaajien mielialheisiin. Vaikka Jeesuksen valta Taivaassa ja maan päällä tunnustetaankin¹⁵⁴, korostetaan enemmän sitä Jeesusta, joka tuli maailmaan ihmisten pelastukseksi ja myös opettamaan sitä, ettei ketään tulisi tuomita. Hänen tuleva tuomarin asemansa jää tällaisissa saarnoissa pois:

¹⁵¹ Pannenberg 1998, 311–312.

¹⁵² Jenson 1982: 30.

¹⁵³ Jenson 1999: 322.

¹⁵⁴ S2: Jeesus sanoo: ”Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä.” Jeesukselle on annettu kaikki valta! Jos tämä on totta, siitä seuraa, että Jeesus on se, jolla on valta sekä tappaa ihminen että syöstä hänet helvettiin.

Ja juuri siinä on evankeliumin eli ilosanoman ydin. ”Jumala ei lähettänyt Poikaansa maailmaan tuomitsemaan sitä, vaan pelastamaan sen.”¹⁵⁵

Tuomion ja syyllistämisen sijaan Jeesuksen tavoite oli sovinto, tila, jossa hyvän tekeminen ei ole ahdistava velvollisuus vaan seurausta ihmisten välille syntyneestä myötätunnosta, yhteenkuuluvuudesta ja hyväksynnästä.¹⁵⁶

Älkää tuomitko, ettei teitä tuomittaisi, opetti Galilean messias. Kristinopin mukaan tuomitseminen on mahdotonta. Kukaan ei voi heittää ensimmäistä kiveä, koska syyllisyys ja vastuu ovat aina jaettuina.¹⁵⁷

Vain saarna 10. on tuomiosunnuntain saarna ja tätä uskonkohtaa puhtaimmin käsittelevä. Siinä saarnaaja painottaa, että Jeesus itse on kertonut viimeisestä tuomiosta ja miten ihmisten tuomitseminen tulee tapahtumaan. Kuitenkin tässäkin saarnassa Jeesus siirretään pois tuomarinasemasta ja Jumala on ihmiskunnan tuomari. Jeesuksen osa on tässä saarnassa kertojan roolissa ja saarnaaja esittää Hänet neuvojana, joka kertoo miten ihminen välttää kadotuksen viimeisellä tuomiolla.

Näyttää siltä, etteivät Tuomasmessun saarnat juurikaan puhu Jeesuksen paluusta maailmaan tuomarin roolissa. Paruusia on muutenkin aihe, jota ei saarnoissa käsitellä. Ainoastaan saarna 67. lyhyesti viittaa Jeesuksen odotettuun paluuseen, jonka ei enää toivota viivästyvän¹⁵⁸.

2.3 Kolmas uskonkappale

Uskontunnustuksen viimeinen osio käsittelee Pyhää Henkeä, seurakuntaa, syntien anteeksiantamista ja uskoa iankaikkiseen elämään. Tuomasmessun saarnat antavat näihin jokaiseen kohtaan esimerkin tunnustamastaan uskosta.

ja Pyhään Henkeen,

¹⁵⁵ S2.

¹⁵⁶ S3.

¹⁵⁷ S53.

¹⁵⁸ S67: Minulla on konkreettinen näky siitä, mikä voisi olla rakkaan Tuomasmessumme suuri kutsumus, missio, seuraavaksi 25 vuodeksi kirkossamme - mikäli Herramme tulemus vielä viipyy.

Pyhä Henki on esillä lukuisissa saarnoissa. Kaikista yleisin tapa saarnata Pyhästä Hengestä on Hänen toimintansa kuvaaminen. Yksikään saarna ei siis käsittele Hengen persoonaa tai sijoittumista Kolminaisuudessa. Syynä voi olla aineiston suppeus tai sitten Tuomasmessun asettama implisiittinen standardi saarnata vähemmän dogmaattisista asioista ja siis keskittyä yksin Hengen toimintaan. Tällöin saarnoissa on variaatioita koska saarnaajat korostavat milloin mitäkin toiminnan muotoa. Eniten esillä oleva muoto tästä on jonkin muutoksen aikaan saaminen ihmisessä. Pyhän Hengen aikaansaama muutos ihmisessä voi olla uskon synnyttäminen¹⁵⁹, voima välttää syntiä mm. tietämällä mikä on oikein ja mikä väärin¹⁶⁰, varustaminen maailman vaaroja vastaan¹⁶¹ tai kyky rakastaa¹⁶². Pelkistetysti Pyhä Henki auttaa ihmistä kaikessa siinä, mihin hän ei omin avuin pystyisi:

Mutta saarnaa varten pitää pyytää apua Pyhältä Hengeltä juuri siinä, mitä itsellä ei ole.¹⁶³

Arjen keskellä me tulemme Hänen luokse väsyneinä ja uutta elämää janoavina. Vain Hän voi täyttää meidät Henkensä voimalla.¹⁶⁴

Me emme voi kuulla Jumalan sanaa ja ymmärtää sitä, ellei Jeesus Pyhällä Hengellään ensin kosketa korviamme.¹⁶⁵

Tällä matkalla kohti tuntematonta meitä auttaa Pyhä henki. Hän johdattaa meitä totuuteen.¹⁶⁶

Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä Pyhä Henki tekee työtään ja hengittää meihin toivoa. Jeesuksen lupaama suuri muutos, Jumalan valtakunta, kasvaa jo keskellämme.¹⁶⁷

¹⁵⁹ S24: Uskon syntyminen on ihmeistä suurimpia. Se on salaisuus, jonka vain Kolmiyhteinen Jumala Pyhän Henkensä voimalla voi meissä vaikuttaa.

¹⁶⁰ S12: Kun Pyhä Henki saa viedä meitä, me ehkä vikisemme, mutta emme ainakaan ole enää synnin orjia, meitä johtaa ja ohjaa Henki.

¹⁶¹ S27: Pyhä Henki on valmiina varustamaan meidät viemään Jumalan valtakunnan todellisuutta ja ihanuutta tähän kipujen maailmaan.

¹⁶² S12: Galatalaiskirjeen 5. luvun mukaan Hengen lahjoja ovat rakkauden lisäksi ilo, rauha, kärsivällisyys, hyvyys, ystävällisyys, lempeys, uskollisuus ja itsehillintä.

¹⁶³ S2.

¹⁶⁴ S12.

¹⁶⁵ S24.

¹⁶⁶ S26.

Anna Pyhän Hengen kautta minulle uutta voimaa elää lähimmäisiäni rakastaen ja palvellen.¹⁶⁸

Mutta hän oli ajatellut niinkin, että jos Jumala kerran on Kaikkivaltias ja ihmistä rakastava, ja jos Jumala kerran antaa Pyhän Henkensäkin ihmisen syvimpään sisimpään, niin voisiko olla mahdollista, että tuo Pyhä Henki, sieltä ihmisen syvimmästä syvyydestä nostaisi esiin ne sanat, jotka kainalossaan ihmisen on hyvä mennä Jumalan puheille. Ja siksi hän edelleen rukoili.¹⁶⁹

Jumala – Pyhä Henki – auttaa ihmistä tunnistamaan Jumalan antamat elämää ylläpitävät ja pelastavat lahjat. Ja pitämään huolta luoduista, niin ettei elämän ihmeellinen rikkaus – toisin sanoin biodiversiteetti – katoa.¹⁷⁰

pyhäin yhteisen seurakunnan,

Saarnoissa ei aina puhuta seurakunnasta vaan kirkosta jos saarnaaja haluaa painottaa mm. kristittyjen yhteisöä Kristuksen kirkkona¹⁷¹, maailmanlaajuisen kirkon tehtävää¹⁷² tai mitä sille maailmassa parhaimmillaan tai pahimmillaan voi tapahtua¹⁷³. Tämän elävän kokonaisuuden jäseneksi tullaan kasteen kautta. Se liittyy kristityn Jumalan perheväkeen, seurakuntaan ja kirkkoon.¹⁷⁴ On erittäin tärkeää, että kasteen yhteydessä kerrotaan mihin kastettu on liittymässä, sillä se on tärkein kirkon sakramentti mm. Jensonin mukaan ja siksi on mainittava mihin maailman ulkopuoliseen asiaan se myös kastetun vie.¹⁷⁵ Kaste ja yhteisöön kuulumiseen merkitys yleensä on

¹⁶⁷ S47.

¹⁶⁸ S50.

¹⁶⁹ S58.

¹⁷⁰ S61.

¹⁷¹ S48: Kristuksen kirkkona meitä lähetetään yhä uudelleen lähelle ja kauas ja aina tehtävämme on kertoa Jumalan suurista teoista, siitä, kuinka hänen rakkautensa on koskettanut meitä.

¹⁷² S12: Kirkolla on tänäänkin tehtävä, missio, olemassaolon syy. Evankelistan mukaan syy on maailmassa olevien pelastuminen. Siksi Jeesuksen seuraajia ei kutsuta tänään pois maailmasta. Tehtävämme on tämän maailman, globaalin todellisuuden keskellä, siis sen sisällä.

¹⁷³ S20: Monessa kohtaa näyttää päinvastoin siltä, että ihmiskunnan valtava tekninen ja taloudellinen edistys tekee ihmisestä suuremman ja samalla vie meitä kohti yhä suurempia ja mahdottomampia ongelmia. Eikä kirkonkaan tulevaisuus näytä voitonriemuiselta. Se joutuu ahtaalle ja kärsimään.

¹⁷⁴ S34.

¹⁷⁵ Jenson 1982: 12.

painokkaimmin tarkastelun alla saarnassa 34. jossa saarnaaja kertoo omasta elämästään ja liittymisestään luterilaiseen kirkkoon. 34. toteaa, että vain yksi kaste riittää ihmiselle. Saarnaaja oli ottanut kasteen nuorena helluntaiseurakunnassa, jolloin ei vielä ymmärtänyt sen teologista merkitystä vaan koki sen yhteisöön liittymisen riittinä. Saarnassa kerrotaan, miten teologiset pohdinnat ja erilaiset kohtaamiset olivat johtaneet siihen, että saarnaaja halusi liittyä luterilaiseen kirkkoon. Käytyään rippikoulun hänet konfirmoitiin Tuomasmessussa ja sitten saarnaaja keräsi tarvittavat paperit kokoon kirkkoon liittymistä varten. Aikaisemman kastetodistuksen kelpaaminen oli merkittävää saarnaajalle: ”Muistan, kuinka iloitsin, oikeasti, kun tuo minun ensimmäinen ja ainut kasteeni kelpasi uudessa hengellisessä yhteisössä, seurakunnassa, kirkossa, johon liityin.” Näin toimiessa liityttiin siihen, ettei kastetta ikinä saa ihmisestä pois vaan se jättää jäljen, jota ei tarvitse uudistaa¹⁷⁶. Kaste määritellään 34:ssa sakramentiksi, joka liittää ihmiset Jumalan perheväkeen, seurakuntaan ja kirkkoon ja lopulta suureen, eripuraiseenkin, globaaliin kristittyjen joukkoon.

Vaikka saarnaaja itse kävi läpi aikuiskasteen, hän ei koe sitä paremmaksi kuin lapsikastetta. Tärkeintä näyttäisi olevan vain kastaminen, joka liittää pyhään yhteiseen seurakuntaan: ”Ensin on siis pienempi yhteisö, perheinstituutio, jonka jäseneksi lapsi syntyy. Kaste vahvistaa sidettä siihen, mutta liittää suurempaan perheeseen ja yhteisöön.”

Helluntaihin liittyvät saarnat keskittyvät kirkkoon ja 57. kutsuukin sitä kirkon syntymäpäiväksi. Tässä saarnassa kirkko nähdään yhteisönä, joka hyväksyy joukkoonsa kaikenlaisia ihmisiä¹⁷⁷. Kirkon tunnusmerkkejä, syntymämerkkejä on saarnaajan mukaan kaksi: ”Kirkko on kaikkia varten ja toteutuu vain, jos kaikenlaiset saavat olla mukana omina itsenään, koko elämäntarinansa kokoisina.” ja ” Kirkko syntyi, kun he (ensimmäiset kristityt) uskalsivat avata oven ja astua julkiseen tilaan, jossa he kohtasivat kaikenlaisia – tuntemattomia, outoja kieliä ja kummallisia tapoja noudattavia ihmisiä. Heti alkumetreiltään kirkko on globaali, kansainvälinen ja monikulttuurinen.”

¹⁷⁶ Pannenberg 1998: 239.

¹⁷⁷ Tässä on siis kirkkomme luovuttamaton syntymämerkki: sisään ja sisäpiiriin mahtuvat kaikenlaiset, kompuroivat ja hitaanpuoleiset, tavoitteistaan lipsuneet ja unelmistaan luopuneet... onkohan meitä muunlaisia olemassakaan?

Sävyltään tällainen puhe kirkosta on avoin ja suvaitsevainen, mikä on linjassa juuri Tuomasyhteisön kaupunkilaisessa kristillisessä julistuksessa.

Voidaan miettiä, mihin Tuomasyhteisö mieltää itsensä pyhän yhteisen seurakunnan käsitteessä. Saarna 34. tuo tässä kohtaa esille termin leirituliyhteisö: ”Yhtenä yhteisön mallina määritellään leirituliyhteisöä, johon liitytään omasta tahdosta ja usein konkreettisen toiminnan myötä. Niissä tavataan samanmielisiä, solmitaan ystävyyssuhteita, saadaan tukea ja tarvittaessa myös turvaa.” Saarnaaja toteaaakin, että vaikka Tuomasyhteisö ei ole seurakunta, se on osa Jumalan perhettä, johon kaste on itse kunkin liittänyt. Se on messuyhteisö, jossa saadaan vahvistusta sille uskolle, että kävijät Jumalan lapsia. Hengellinen yhteisö, joka auttaa ihmisiä kasvamaan siksi, joksi heidät on tarkoitettu ja kutsuttu omassa kasteessaan.

pyhään yhteyden,

Laajemmin ilmaisten pyhään yhteys tarkoittaa, että kristillinen kirkko on yksi, pyhä, yhteinen ja apostolinen. Kirkko, uskovien muodostama seurakunta¹⁷⁸, on yksi, koska sillä on yksi Herra ja yhteinen usko. Tähän uskonkohtaan liittyy välillisesti saarna 34.¹⁷⁹ ja vahvasti vain kaksi saarnaa: 51. ja 67. joiden näkemykset ovat hyvinkin erilaiset. Saarnassa 51. on vahva ekumeeninen ote ja siinä korostetaan useasti kirkkokuntien rajat ylittävää kristittyjen yhteyttä¹⁸⁰. Tämä yhteys on saarnaajan mukaan olemassa yhteisessä uskossa ja Kristuksessa, joka yhdistää kristittyjä: ”Saamme olla Jumalalle kiitollisia yhteisestä uskosta, yhteisestä toivosta, yhteisestä rakkaudesta. Kristus yhdistää meitä. Hän itse rukoi kaikkien opetuslastensa keskinäisen yhteyden ja ykseyden puolesta.” Saarna 67. sen sijaan ottaa skeptisemmän asenteen kristittyjen yhteyteen:

¹⁷⁸ Pannenberg 1998: 99.

¹⁷⁹ Hän kutsuu meitä yhteyteen, mutta me kristityt olemme asettaneet juuri nämä kaksi asiaa yhteyden kokemisen tielle. Kaste ja ehtoollinen kristittyjen välillä erottaa ja torjuu. Olemme varmasti ymmärtäneet jotakin hyvin väärin.

¹⁸⁰ Ekumeeninen rukousviikko kehottaa kirkkoja ja meitä kristittyjä itsetutkiskeluun ja nöyryyteen; Kirkkojemme keskinäinen yhteys, luottamus ja vuorovaikutus toteutuvat aidolla tavalla; Mitä lähemmin pääsemme osallisuuteen Kristuksesta ja Hänen työstään, sitä lähemmäs pääsemme toinen toistamme kirkkoina ja niiden jäseninä.

Minullakin on yksi epäily Apostolisen uskontunnustuksen suhteen, haluan sen tässä tänään paljastaa teille. Se on siinä tunnustuksen kolmannessa osassa. Olen aina, nuoresta pojasta asti ihmetellyt, kuinka varhaiset kristityt saattoivat uskoa "pyhien yhteyteen" (communio sanctorum) eli kaikkien Kristukseen uskovien yhteyteen/ykseyteen. Meidän realiteettimme näyttävät täsmälleen päinvastaisilta. Miksi yhteys on niin aneemista, heiveröistä ja muodollista?

Saarnaajan mukaan kristittyjen yhteys ei näytä toteutuvan Suomen kirkossa vaan pikemminkin kirkko on vaarassa hajota. Merkkejä tästä hajoamisesta ja huonosta yhteydestä ovat mm. kristittyjen toistensa vähättely ja se, ettei erilaisuutta hyväksytä. Kristittyjen tulisi olla saarnan 67. mukaan samanlaisessa yhteydessä toisiinsa kuin missä Kolminaisuus on. Vaikka pyhain yhteys ei aina toteutuisi kristittyjen keskuudessa niin Jumalan pelastussuunnitelma tähtää kuitenkin yhdistämään kaikki toisiinsa ja Kolminaisuuteen¹⁸¹. Tuomasyhteisöllä on saarnaajan mukaan mahdollisuus toimia mallina kristittyjen yhteydelle Suomen kirkossa kuin myös juuri kaupunkilaisessa sielunmaisemassa yleensä:

Toivon ja rukoilen, että Tuomasyhteisö voisi näyttää mallia koko kirkollemme, että erilaisuudestamme huolimatta me voimme tulla yhdessä samaan Herran pöytään, kuulla Jumalan sanan, tunnustaa yhdessä sekä syntimme että uskomme, rukoilla yhdessä kärsivien puolesta, yhdessä ylistää Kolmiyhteistä Jumalaamme, yhdessä todistaa uskosta ja palvella ihmisiä, erityisesti kaikkein köyhimpiä.

Tuomasmessussa voimme toteuttaa moniäänisen kansankirkon ideaa sekä erilaisuuden etiikkaa, josta piispamme Irja on puhunut. Mutta tällainen, näin suuri suvaitsevaisuus on vaikea läksy meille suomalaisille, joille erilaisuuden sietäminen on hyvin hankalaa.

¹⁸¹ Kirkon tulisi olla yksi, koska Kolmiyhteinen Jumala itsessään on yksi rakkauden yhteisö, joka haluaa yhdistää meidät itseensä; Jumala itsessään on ikuinen keskinäinen rakkaus: hän on Isä, Poika ja PH - ja hän säätänyt meidät osallisiksi tästä rakastamisesta. Jumalan koko pelastustalous tähtää siihen lopulliseen päämäärään, että hän ottaa kaikki luodut täydelliseen yhteyteen autuaan Kolminaisuuden kanssa.

Kirkko on pyhä, koska Pyhä Henki vaikuttaa sen keskuudessa. Saarna 12. toteaa, että Tuomasmessu on paikka, jossa Pyhä Henki liikkuu¹⁸². Näin saarnaajat¹⁸³ uskovat pyhään yhteyden tapahtuvan siellä, missä Pyhä Henki on läsnä ja missä Häntä rukoillaan. Saarna 67. painottaa, että Pyhä Henki on rakkauden side, joka vaikuttaa niin Kolminaisuudessa kuin kirkossa¹⁸⁴.

Kirkko on yhteinen ja yleinen eli katolinen, koska se on lähetetty palvelemaan Jumalan sanalla kaikkia kansoja. Tästä kirkon tehtävästä saarnaajat puhuvat joko melko suoraan, mitä pyhään yhteys siis edellyttää tai kertovat, miten alkuseurakunnan kristittyjen toiminnasta tulisi ottaa mallia¹⁸⁵:

Heti tämän sanottuaan Jeesus antaa oppilailleen sekä tehtävän että lahjan: "Niin kuin minä olen kaiken aikaa Isän lähettämä, niin nyt minä lähetän myös teidät."¹⁸⁶

Meidän tehtävämme on viedä eteenpäin ja elää todeksi Jumalan meille lahjoittamaa toivon ja oikeudenmukaisuuden sanomaa – omana aikanamme. Se on jokaisen kristillisen kirkon ja jokaisen yksityisen kristityn tehtävä.¹⁸⁷

Se muuten alleviivaa kirkon mission tärkeyttä. Jotta voi ottaa viestin vastaan, tarvitaan viestin lähettäjiä.¹⁸⁸

Jeesus katselee meitä myös työtovereinansa. Meille on uskottu Sanan kylväjän tehtävä.¹⁸⁹

Tämän pelastuksen lahjan välittäminen on yhteinen tehtävämme ja kutsumuksemme.¹⁹⁰

¹⁸² Tänään olemme tulleet tänne Tuomasmessuun, sanan ja rukouksen sekä lempeän pyhyiden äärelle, toisiamme kohtaamaan, katsomaan Jumalaa kasvoista kasvoihin, etsimään sitä mikä on aitoa ja oikeaa, tuntemaan elävän Pyhän Hengen liikkumisen.

¹⁸³ S12; S24; S51.

¹⁸⁴ Kolmiyhteinen Jumala itse on rakkauden yhteisö ja ykseyden mysteeri: Isä rakastaa Poikaa ja Poika rakastaa Isää, heitä yhdistää rakkauden yhdysside Pyhä Henki, joka on Jumalan olemus eli rakkaus. Hänen seurakuntanaan meidät on kutsuttu yhtymään tähän jumalalliseen rakkauden ja ykseyden mysteeriin. Ykseyden ilmentäminen kaikin tavoin on jumalallinen tehtävämme.

¹⁸⁵ S13: Toinenkin selitys on ilmeinen: palvelutekoja seuraajiltaan pyytäessään Jeesus opetti näitä lähetyksäkseen taitoon.

¹⁸⁶ S7.

¹⁸⁷ S18.

¹⁸⁸ S44.

¹⁸⁹ S48.

... yhdessä todistaa uskosta ja palvella ihmisiä.¹⁹¹

Kirkko on apostolinen, koska se elää Jeesuksen ensimmäisten opetuslasten välittämästä evankeliumista. Apostolisuutta ei saarnoissa korosteta mutta se tuntuu vaikuttavan taustalla ainakin saarnoissa 24. ja 39. Saarnassa 24. todetaan, että monet kirkon ekumeenisen apostolisen uskon sisällöt ovat joutuneet epäilyksen kohteeksi. Tämä osoittaa, että ainakin tälle saarnaajalle on sanomattoman selvää mihin uskoon kirkko kiinnittyy. Samanlaisen kannan ottaa saarna 39. joka tarkentaa apostolisen uskon merkitystä Suomen kirkossa: ”Suomen kirkko kutsuu itseään sanan kirkoksi. Parhaimmillaan se tarkoittaa sitä, että luetaan Raamattua ja otetaan opiksi siitä, mitä varhainen Jeesus liike uskoi ja miten he sitä uskoaan elivät todeksi.”

syntien anteeksiantamisen,

Jeesuksen sovitustyö on Tuomasmessun saarnaajille syntien anteeksiantamuksen kulminoituminen. Sovituskuolema antaa ihmiselle mahdollisuuden vedota anteeksiantamukseen, joka on valmistettu ihmisille ja johon voi aina vedota¹⁹². Suuremmissa osassa saarnoista syntien anteeksiantoa pyydetään juuri Jumalalta, jonka kykyä antaa anteeksi saarna 16. kuvaa näin: ”Siksi en yhtään ihmettele, että kristikunta on luonut kuvan armollisesta Jumalasta, jonka anteeksiantamuksen meri on pohjaton ja joka unohtaa yhdellä tunnustamisella kaiken pahan.” Syntien anteeksiantaminen esiintyy Isä meidän rukousta käsittelevässä saarnassa 41. Siinä Jumalalta pyydettyä anteeksiantoa kuvataan näin: ”Me emme rakasta Sinua koko sydämeistämme emmekä lähimmäistämme niin kuin itseämme, olemme jatkuvassa rakkauden velassa. Siksi Matteuksen mukaan Sinä Jeesus opetitkin rukoilemaan: ”Anna meille anteeksi meidän velkamme.”

Kaikki syntien anteeksiannosta puhuvat saarnat asettavat anteeksiannon vastaanottamisen ehdoiksi uskon. Uskosta puhutaan hiukan eri sanakäantein mutta siihen liitetään varmuus siitä, että ihminen saa ottaa vastaan

¹⁹⁰ S51.

¹⁹¹ S67.

¹⁹² S14: Se rukoilee minussa sovitusta, se rukoilee anteeksiantamusta.

anteeksiantamuksen juuri sellaisena kuin on kuten saarnat 16.¹⁹³ ja 34.¹⁹⁴ kertovat. Nämä kohdat puhuvat sen puolesta, ettei syntinsä anteeksiannetuiksi uskova ihminen ole saarnaajien mukaan synnitön ja syntiin lankeamaton. Ihminen pysyy ihmisenä mutta lankeamisesta ei tulisi masentua niin kuin saarnassa 53. implisiittisesti todetaan: ”En koskaan voi tietää loppuun saakka, kuinka paljon toimintaani ohjaa itsekkyyks, ahneus, pikkusieluisuus, halu alentaa muita ja nostaa itseäni tai tarve tuomita että kokisin oloni tahrattomaksi. Onneksi voin saada anteeksi.”

Anteeksiantamus ei ole vain sellaista, minkä voi ottaa vain itse vastaan vaan ihminen on valtuutettu julistamaan sitä myös muille. Samalla saarnaajat muistuttavat, että ihmisen on toimittava anteeksiantavasti ja sovintoa etsien koska on itsekkin tullut armahdetuksi synneistään. Yleissävyltään Tuomasmessussa tätä ei saarnata kärkevästi vaikka sitä pidetäänkin luonnollisena seurauksena ja toimintamallina anteeksiannetuilta:

Kun Jeesus puhaltaa meihin Pyhän Henkensä, meistä tulee ikuisesti eläviä. Ja kun tämä lahja on annettu meille, meidät valtuutetaan julistamaan syntien anteeksiantamuksen evankeliumia kaikille kanssaihmisillemme.¹⁹⁵

Kun Jeesus kutsuu meitä seuraamaan häntä, hän kutsuu meitä ennen kaikkea rakkauden liikkeeseen. Rakkauden, kunnioituksen, empatian ja anteeksiantamisen joukkoihin.¹⁹⁶

Raamatun sanoin: ”Olkaa toisianne kohtaan pitkämielisiä, hyväsydämisistä, anteeksiantavaisia, niin kuin Jumalakin on teille Kristuksessa anteeksiantanut.” Olkaa enkeleitä toisillenne.

Sinun syntisi on sovittu ja anteeksiannettu; sinä itse olet sovitettu, ole sinä sovittaja ja sovittelija. Sinä olet armahdettu, armahda itsekkin. Sinä olet hyväksytty, hyväksy sinäkin. Olet saanut rauhan Jumalalta, ole itsekkin rauhantekijä.¹⁹⁷

¹⁹³ Pystyäkseni antamaan itselleni ja toiselle anteeksi, minun on uskottava, että juuri sellaisena kuin olen. Jumala haluaa katsoa minua rakkaudella. Armo ei ole koskaan halpaa sille, joka tarvitsee sitä.

¹⁹⁴ Muista, ettei sinusta koskaan tule riittävän hyvää, sinä olet jo. Riittävän hyvä Jumalalle. Riittävän hyvä vastaanottamaan anteeksiannon ja armon.

¹⁹⁵ S7.

¹⁹⁶ S32.

¹⁹⁷ S37.

Vain harva saarnaaja lähtee kertomaan tai kuvailemaan mitä syntinsä anteeksisaanut kokee ja miten hänen tulisi jatkaa elämäänsä tästä eteenpäin. Syntien anteeksianto kuvataan uuden aluksi¹⁹⁸, jolloin tietysti olisi luontevaa myös avartaa uuden alun merkitystä ja mitä siitä seuraa. On kuitenkin hyvä, että saarnaaja ei lähde neuvomaan miten synneistä vapaan ihmisen tulisi elää koska silloin armon julistaminen voi nopeasti saada lakimaisia piirteitä. Tällöin saarna kadottaisi luterilaisen kirkon asettaman lohduttavan tehtävänsä¹⁹⁹. Kuitenkin saarna 20. onnistuu lisäämään tämän puolen saarnaansa käyttämällä mm. omaa lapsuuden kokemuksia esimerkkinä:

”Ihminen voi muuttua”, hän sanoi. Se tarkoitti: Tulevaisuus alkaa tästä hetkestä. Sinun elämäsi ei vielä ole eletty. Älä tuomitse tulevaisuuttasi menneisyytesi perusteella. Se, mitä olet tehnyt on väärin, (Saarnaajan nimi). Niin ei saa tehdä. Ja sovitaanko, että kun tästä huoneesta lähdet, etsitään parempia toimintamalleja. Niinhän Jeesuskin sanoi: ”Mene, äläkä enää syntiä tee.”

ruumiin ylösnousemisen

Usko ruumiin ylösnousemukseen viittaa tulevaan tapahtumaan, Viimeiseen päivään, Tuomion päivään, jolloin kuolleet heräävät eloon. Saarnaajat vuorottelevat usein Jeesuksen ylösnousemuksen ja ihmisten ylösnousemuksen välillä. Tämä on luontevaa koska pääsiäisenä kristittyjen uskon mukaan tapahtunut ylösnousemus voidaan mieltää malliksi tulevalle tapahtumalla²⁰⁰. Saarna 44. kertoo sen jopa antaneen ihmisille mahdollisuuden elää viimeinkin ikuisesti: ”Kristus nousi kuolleista. Ihmisestä on tullut sen myötä iankaikkisuusolento.” Mallin lisäksi se on alku uudelle luomiselle ja ihmiskunnan kohtalon täyttymiselle²⁰¹. Tämän kohtalon voi ajatella olevan

¹⁹⁸ S31: Luotettava anteeksiantamukseen, joka vapauttaa uuteen alkuun. Lähde tielle, joka vie.

¹⁹⁹ Jumalanpalveluksen opas, 92.

²⁰⁰ Pannenberg 1998: 605.

²⁰¹ S67: Jeesus Kristus on noussut ylös kuolleista, hänessä uusi luominen on jo alkanut. Meidän vanha ihmisemme on kasteessa hänen kanssaan teloitettu, ja elämme jo nyt hänessä uutta ylösnousemuselämää - olemme hänessä uusi luominen, kuulumme täysin hänelle. Hän ainut tulevaisuutemme ja toivomme.

Kolminaisuuden eteenpäin puskuroimaa²⁰². Tällainen lähestymistapa on kuitenkin kritisoitu saarnassa 39. jossa ei haluta korostaa eskatologisuutta: ”Harvey Coxin mukaan olemme muuntaneet kristinuskon liian eskatologiseksi. Tuonpuoleiseksi. Ja saarnaamme maailman tuhoutumista ja julistamme uskon tarjoamaksi ratkaisuksi pelastusvenettä, jolla pelastetut pääsevät uppoavasta laivasta.”

Kaikki ruumiin ylösnousemisesta puhuvat saarnat toteavat, ettei ihmiskunta itse pysty siihen vaan toimija tässä on Jumala tai Jeesus. Saarna 1. korostaa juuri Jeesuksen olevan kuolleiden herättäjä: ”Mitä mieltä olette evankeliumin viestistä järkeä korostavan kulttuurimme keskelle: ”Viimeisenä päivänä herätän heidät kaikki.” Jeesus sanoo: ”Minä en anna yhdenkään niistä, jotka hän on uskonut haltuuni, joutua hukkaan, vaan viimeisenä päivänä herätän heidät kaikki...”

Tuomasmessussa ylösnousemusta, niin Jeesuksen kuin ihmisten, ei pidetä helppona asiana ymmärtää tai uskoa.²⁰³ Eräs saarnaaja kertoo, miten hänen kuolemansairas äitinsä kysyi, minkälainen on ylösnousemusruumis ja miten hänen raamatullinen selityksensä²⁰⁴ ei tuntunut siinä kohtaa sopivalta. Niin kuin Tuomasmessussa yleensä ei tätä uskonkohtaa käsitellessä anneta suoraviivaisia vastauksia vaan korostetaan kuulijan omaa elämää. Saarna 65. kertoo, että ylösnousemuksen salaisuus on Ylösnouseen kohtaamisessa. Usko ruumiin ylösnousemukseen jää siis salaisuuteen, mysteeriksi mutta sitäkin voi elää todeksi ehtoollisella: ”Me voimme liittyä Ylösnousemuksen hiljaisiin todistajiin kahden vuosituhannen takaa, avautua hiljaisille merkeille, joista he puhuvat. Jakaa leivän ja viinin ehtoollispöydässä hänen kassaan.”

ja iankaikkisen elämän.

Iankaikkisuus on aiheena esillä hyvinkin monitasoisesti. Saarnaajat ottavat sen esille puhuessaan ikuisesta Taivaasta, viitatessaan ihmisen kuolemattomaan

²⁰² Jenson 1982: 31.

²⁰³ S1: Kuinka ihmeessä sinä tai minä voimme mieleemme sopukoissa ratkaista epäilevän järjen ja ylösnousemususkon ikuisen kamppailun?

²⁰⁴ S65: Mieleeni tulivat Paavalin sanat siemenestä ja kasvista, kuinka hän vertaa maallista ruumista siemeneseen ja ylösnousemusruumista kasviin. Ylösnousemusruumis muistuttaa yhtä vähän maalista ruumista kuin kasvi siementä. Ja kuitenkin niillä on jokin samankaltaisuus keskenään.

sieluun ja kuolemattomuuteen yleensä tai puhuessaan nimenomaan uskontunnustuksen mukaisesta asiasta. Taivas voi olla saarnaajille joko paikka tai mielentila. Saarnassa 18. Taivas ei ole tuonpuoleinen vaan täällä jo nyt: ”Hänen valtakuntansa ei ole vain kuviteltu tuonpuoleinen, ei koskaan toteutuva tai jossain tulevaisuudessa, vaan läsnä jo nyt, siellä missä ikinä häntä rakastetaan ja missä hänen rakkautensa saavuttaa ja koskettaa meitä.” Tätä vasten useimmat saarnaajat puhuvat Taivaasta tuonpuoleisena todellisuutena, josta mm. Jumalan lähettiläät tulevat²⁰⁵. Ikuista elämää ei kukaan saarnaaja pidä mahdollisena maan päällä vaan sitä voi olla vain Taivaassa²⁰⁶.

Ihmisellä on joko iankaikkinen sielu tai se on mahdollista saada. Saarnat eivät juurikaan lähde määrittelemään sielua tai pohdi sitä ontologisesti. Tärkeimmiksi teemoiksi nousevatkin sen tehtävät ja mitä se merkitsee ihmiselle. Yleisesti sielu on ihmisessä se osa, joka jatkaa elämää kuoleman jälkeen. Saarna 8. lainaa kelttiläisestä hengellisyydestä termistöä ja ajatuksia kertoessaan, että ihmisen tulee opetella ystäväystymään Jumalalta saadun ikuisen sielunsa kanssa. Tässä käsityksessä juuri sielun kautta ihminen voi tuntea Jumalan ja olla yhteydessä Häneen. Saarnan 14. sanoin sielu haluaa olla yhteydessä luojaansa²⁰⁷.

Sielu ei ole Tuomasmessun saarnoissa varsinaisesti subjekti mutta sillä on saarnaajien mukaan mahdollista rakastaa²⁰⁸ ja se voi jopa olla ihmisen perimmäisin osa²⁰⁹, jonka voi myös menettää²¹⁰. Saarnaajat puhuvat joskus pelkästään ihmisen kuolemattomasta sielusta tai toteavat sen olevan yksi osa kokonaisuutta: ”Kristillisen uskomme mukaan Jumala pelastaa meidät kokonaisuutena, sellaisina ihmisinä kuin hän on meidät luonut: hän pelastaa ruumiimme, sielumme ja henkemme²¹¹.” Sielun kuolemattomuus on saarnaajille totta mutta ihminen ei pääse nauttimaan ikuisuudesta ilman Jumalaa. Saarnassa 51. sanotaan, että Jeesuksen antama Elävä vesi johtaa

²⁰⁵ S60: Jos aistit ovat herkät ja auki tuonpuoleiselle todellisuudelle, on mahdollista nähdä vaikka Jumalan lähettiläs ja kuulla hänen viestinsä.

²⁰⁶ S41: Ikuinen elämä Sinun valtakunnassasi on ainut toivomme!

²⁰⁷ Moni meistä joka on katsellut sisimpäänsä ja kuunnellut ihmisen ääntä tietää että myös ikuisuus on meihin pantu. Ihmisen sielu rukoilee yhteyttä ikuiseen ja yhteyttä Pyhään.

²⁰⁸ S11: Jeesus yksinkertaisti kymmenen käskyä rakkauden kaksoiskäskyksi: rakasta Jumalaa koko sielustasi ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.

²⁰⁹ S15: Se, mitä voimme kutsua sanalla *true self*, perimmäisin ja omin itsensä. Voimme käyttää siitä myös sanaa sielu.

²¹⁰ S43: Hän toimii itseään vastaan, kieltää sen, kuka on. Hän myy sielunsa kuten Thomas Mannin Taikavuori -teoksen Hans Castorp Faustukselle, paholaiselle.

²¹¹ S24.

ihmisen iankaikkiseen elämään mutta on silti vain esimakua siitä. Iankaikkinen elämä voi olla mahdollinen vasta kun Jumala itse toimijana tekee ihmisestä ikuisen: ”Meidät ikään kuin vedetään sisälle pyhään kolminaisuuteen. Kolminaisuuden katoamattomaan, ikuisen elämään ja onneen²¹²!” Saarnassa 56. siteerataan pienoisevankeliumia. Sen mukaan iankaikkisen elämän saavat ne, jotka uskovat Jumalan lupaukseen: ”Jumala on niin rakastanut maailmaa, että antoi ainoan poikansa, jottei yksikään joka häneen uskoo joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän.”

Iankaikkinen elämä tapahtuu Jumalan luona. Saarna 1. vakuuttaa tämän tapahtuvan uskomalla Jeesuksen sanoja: ”Jokaisella, joka näkee Pojan ja uskoo häneen, on ikuinen elämä. Näin kristitty saa kaksi käsittämätöntä vakuutusta. Ensinnäkin olemme osallisia iankaikkisesta elämästä.” Tämä ikuinen elämä on ihmisen päämäärä²¹³, jota varten ihmiskunta on luotu²¹⁴. Tällaista käsitystä voidaan verrata Jensonin ajatuksiin ihmisenä Jumalan kuvana, jonka viimeisin saavutus tulee olemaan eräänlainen samankaltaisuus Jumalan kanssa kun uskossa ihminen löytää itsensä Jeesuksesta ja siis samalla Jumalasta.²¹⁵ Samoin kuin Jumalan valtakunnan ajatellaan kristillisessä perinteessä jo olevan täällä ja silti tulossa, voidaan samaa ajatella myös iankaikkisesta elämästä: ”Jumalan ikuinen lahja on iankaikkinen elämä. Se on toisaalta jo alkanut, toisaalta se on vasta tulossa²¹⁶.”

3. Luterilainen saarna ja Tuomasmessu

Luterilainen käsitys saarnasta ei ole yksityiskohtainen. Reformaatiosta lähtien sitä on arvotettu eritavoin ja joinakin aikoina mm. liturgiaa on arvostettu messussa enemmän. Suomen luterilaisessa kirkossa tarkin määritelmä saarnasta ja sen tehtävistä on *Jumalanpalveluksen oppaassa*. Se on määrittänyt saarnan tehtävät, jotka mielletään luterilaisen käsityksen mukaisiksi. Opuksena se on kuitenkin hyvin lyhyt ja työtäni varten olenkin ottanut mukaan luterilaisten teologioiden käsityksiä antamaan sille lisä substanssia. Tuomasmessun kuuluessa luterilaisen kirkon piiriin, voidaan sen saarnoja siis

²¹² S67.

²¹³ S4: Ihmisen todellinen päämäärä on Jumalan kuvan mukainen iankaikkinen elämä Jumalan yhteydessä...

²¹⁴ S15: Sinne päästään vain siksi, että Jumala rakastaa ihmistä, jonka hän loi iankaikkisuusolennoksi.

²¹⁵ Jenson 1999: 72.

²¹⁶ S38.

arvioida mm. *Jumalanpalveluksen oppaan* määritelmien valossa kuten myös luterilaisten ajattelijoiden.

Saarnan evankelioiva ja missionaarinen tehtävä on synnyttää uskoa Kristukseen, kertoa hyvää uutista ja samalla kutsua tämän vastaanottamiseen. Saarnassa on näin vastavuoroisuuden teema mukana kun siitä syntyy keskustelua kuulijan ja läsnä olevan Jumalan kanssa. Jumala kaipaa ihmisen vastausta ja näin puhuttelee häntä. Näin saarna paljastaen kertoo, miksi jokainen ihminen tarvitsee Kristusta ja herättää ihmistä synnin unesta. Jos saarnassa ei ole armoa välittävää ulottuvuutta, se ei voi toimia armonvälineenä. Jumalan läsnäolon täytyy olla mahdollista välittyä saarnassa messuun osallistuville ihmisille. Mikäli saarnassa kolmiyhteinen Jumala mainitaan ikään kuin poissaolevana, ei armon vastaanottaminen ole mahdollista. Jos saarnassa ei kuule Jumalan kutsua ja puhetta, ei sen evankelioiva ja missionaarinen ulottuvuus toimi eikä saarna enää ole messun ydintä.²¹⁷

Opettavalta eli katekeettiselta tehtävältään saarna vahvistaa ja syventää uskoa. Opettamalla, mitä liturgiassa luetut Raamatun tekstit merkitsevät, kertomalla mihin kristityt uskovat ja mitä Kristuksen seuraaminen arjessa on, rakennetaan kirkkoa ja luodaan yhteyttä kristittyjen välillä. Näin opillisia teemoja ei käsitellä soveltamatta vaan ne jäsenetään johonkin laajempaan asiakokonaisuuteen, kysymyksiin ja ongelmiin. Valaisemalla kirkon oppia, jumalanpalvelusta, sekä etiikkaa, saarna voi saada profetiaallisen tehtävän. Torjuttuaan vääriä käsityksiä, puhkaistuaan yleisen mielipiteen harhoja, tarjoaa saarna niiden tilalle aidompaa ja parempaa.²¹⁸ Saarnaa ei Tuomasmessu pidä opetuspuheen oikeana paikkana. Ihmisten tieto uskonaisoista on maallistumisen myötä vähentynyt mutta näistä saarnaaminen voisi tehdä saarnasta ylipitkän, mikä ei sovi nykyaikaisen ihmisen tottumuksiin.²¹⁹

Jos saarna mielletään myös henkilökohtaiseksi todistukseksi, sen muiden tehtävien rinnalla, saa se syvän persoonallisen ulottuvuuden osakseen. Tässä saarnaaja kertoo asioista omakohtaisesti ja sillä tavalla, että ”Sana tulee lihaksi.” Näin erityisesti Tuomasmessun teologiassa saarnaaja parhaimmillaan vastaa kysymykseen elämän tarkoituksesta omalla elämäkerrallaan.²²⁰ Saarna

²¹⁷ Jolkkonen 2001, 17–18; *Jumalanpalveluksen opas*, 92; Salonen 1996, 124.

²¹⁸ *Jumalanpalveluksen opas*, 91–92; Salonen 1996, 129.

²¹⁹ Kotila 1993, 117–118.

²²⁰ Kotila 1993, 121.

ei saisi kuitenkaan tästä huolimatta muodostua vain keskustelunomaiseksi puheenvuoroksi ajankohtaisista kysymyksistä. Liturgian yksi tehtävä onkin ehkäistä kristillisen puheen muodostumista pelkäksi puheenvuoroksi.²²¹ Suomen kirkon jumalanpalvelusuudistus ei kerro, kenellä on mahdollisuus saarnata seurakunnan tilaisuuksissa. Ainoastaan toivomus, että saarnaaja olisi myös jumalanpalveluksen liturgi²²², esitetään. Joissakin seurakunnissa saarnan on saanut pitää kotiseurakunnan jäsen tai muu tunnustava kristitty. Näin voitaisiin korostaa kenen tahansa mahdollisuutta saarnata ja välittää saarnan opettavaa tehtävää omaa elämää esimerkkinä käyttäen, niin kauan kuin kyseessä on edelleen evankeliumin värittävä todistus. Tuomasmessussa saarnaajien valinnan asteikko on laaja ja mukana on seurakuntapappien ja piispojen lisäksi ollut maallikkoja, evankelistoja, yliopistoväkeä ja ulkomaisia vieraita²²³.

Lohduttavalta tehtävältään saarna pyrkii tuomaan levon rauhattomalle, armon katuvalle ja toivon surevalle. Koska vain puhdas evankeliumi tuo omalletunnolle levon ja lohdutuksen, on evankeliumia julistettava puhtaasti. Näin saarnan sielunhoidollinen ja opillinen ulottuvuus sulautuvat yhteen luterilaisessa perinteessä.²²⁴ Saarnan tulee muodostua kuulijalle tämän toteutumisen mahdollistamiseksi jollakin tapaa henkilökohtaiseksi. Luentomaisuutta vältellään Tuomasmessussa, jotta saarna saisi tämän henkilökohtaisen merkityksen²²⁵. Tekemällä uskon eläväksi, ajankohtaiseksi ja kosketettavaksi persoonallisesti, tulee saarnan olla puhutteleva ja vaikuttava, jotta kuulija saisi kokea, että nyt puhutaan hänen asioistaan. Saarna auttaa näkemään jumalanpalveluksissa luettavissa teksteissä vastaukset ihmistä aina ja kaikkialla koskeviin ongelmiin. Elämän tarkoitusta ja tarkoituksettomuutta, sovintoa ja syyllisyyttä, yhteyttä ja yksinäisyyttä, elämäniloa ja kuoleman pelkoa, vapautta ja alistumista, rakkautta ja pettymyksiä, oikeudenmukaisuutta ja riistoa koskeviin kysymyksiin pyritään saarnassa vastaamaan.²²⁶

Aidossa saarnassa ei vain kuvata maailmaa, vaan pyritään luomaan uutta todellisuutta kehottamalla ja kannustamalla hyviin tekoihin. Siksi kehotus

²²¹ Kotila 2004, 205; Sariola 1975, 96.

²²² Jumalanpalveluksen opas, 17.

²²³ Kotila 1993, 33.

²²⁴ Jumalanpalveluksen opas, 92.

²²⁵ Kotila 1993, 115.

²²⁶ Jumalanpalveluksen opas, 92.

rukoilla, välttää syntiä, rakastaa lähimmäistä ja olla hyvä toisille, kuuluvat luterilaiseen saarnaan. Runsaasti kehotusta kristilliseen elämäntapaan ja pyhitykseen, pitävät sisällään evankeliumit ja Uuden testamentin kirjeet: ”Kehotuksemme päämääränä on rakkaus, joka tulee puhtaasta sydäimestä, hyvästä omastatunnosta ja vilpittömästä uskosta.”²²⁷

Koko ihminen – järki, tunne ja tahto, tulevat puhutelluiksi hyvässä saarnassa. Evankelioiva saarna muuttuu ilman sielunhoidollista otetta vastakohtakseen ja vieroittaa evankeliumista. Ellei myös ihmisen kokemusmaailmaa puhutella, kuihtuu opillinen saarna ulkokohtaiseksi aivouskoksi. Ilman ”tervettä oppia” (1, Tim 1:10) vie pelkkä tunnehehkus irrationalismiin ja elämysten tuulten heiteltäväksi. Kirkon oppi ja ihmisen kokemus on pyrittävä saarnassa yhdistämään niin, että ne saavat voimaa toisistaan. Sisältöä yksilön uskoon tuova kirkon oppi myös ankkuroi sen kristittyjen yhteiseen uskoon. Intoa synnyttävä kokemus puolestaan vahvistaa omistautumista ja tekee uskosta henkilökohtaisesti merkityksellisen.²²⁸

3.1 Lain ja evankeliumin erottaminen

Saarnoissa on mukana sekä laki että evankeliumi. Luterilaisen perinteen mukaisesti näitä kahta tulee saarnata kuulijoille ja ne tulee myös erottaa toisistaan. Jos ne sekaantuvat keskenään, on vaarana, että armon saamiselle asetetaan lainomaisia ehtoja ja saarnattava evankeliumi muuttuu lain korvaamaksi poliittiseksi ideologiaksi. Tällöin evankeliumin armo korvautuu lainomaisen hurskauden noudattamisella vaikka evankeliumi juuri vapauttaa ihmisen tekemään hyvää ilman, että teot itsessään pelastaisivat. Koska evankeliumi on myös lohdutus ahdistuneille, siitä ei pidä tehdä vaatimusta.²²⁹ Jeesus tuli täyttämään lain, eikä kumoamaan sitä. Kristillinen usko kaventuu lain hylkäämisestä ja johtaa välinpitämättömyyteen. Toisaalta sekoittamalla lain evankeliumiin, vääristyy kristillinen ilosanoma ja kuuliija jää epätoivoon. Luterilainen reformaatio tahtoi ennen muuta suojella sanomaa Jumalan vapaaksi tekevästä armosta ja sen tuomasta lohdutuksesta erottamalla lain ja evankeliumin.²³⁰

²²⁷ Jumalanpalveluksen opas, 92–93.

²²⁸ Jumalanpalveluksen opas, 93.

²²⁹ Pannenberg 1998: 75; Ruokanen 1990, 118.

²³⁰ Jumalanpalveluksen opas, 92.

Jotta aitoa evankeliumia julistettaisiin, tulee laki saarnata oikein. Näin laki ajaa ihmisen vastaanottamaan evankeliumin Kristuksen luona. Lain oikea saarnaaminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista. Elämän raadollisten tosiasioiden analyysi riittää usein lain saarnaksi, koska monet ihmiset tuntevat sisimmässään, että he ovat syyllistyneet väärin tekemisiin ja epäonnistuneet suhteessaan Jumalaan, lähimmäiseen ja omaan itseensä.²³¹ Kuitenkin Lutherille laki tosin kertoi mitä ihmisen tulisi tehdä ja mitä hänen ei pitäisi tehdä. Painoarvoa ei tullut laittaa sille, mitä oli jo tehty tai jätetty tekemättä.²³² Tuomasmessun saarnoissa lakia ja evankeliumia saarnataan molempia tasapainoisesti. Ne esiintyvät molemmat saarnoissa ja kulloinenkin saarnaaja itse on määritellyt kumpaa painottaa eniten. Evankeliumin julistamisessa on vähiten variaatioita mutta lakia sen sijaan lähestytään varioiden.

3.2 Lain ensimmäinen käyttö

Lain ensimmäinen, yhteiskunnallinen eli siviilikäyttö kuuluu luterilaisessa kahden regimentin opissa maallisen regimentin alaisuuteen. Ensimmäinen käyttö vetoaa järjelliseen omaantuntoon sitoen ulkonaisesti kaikkia ihmisiä perustuessaan yhteiselämää säätelevään normistoon. Tähän käyttöön kuuluu niiden rankaiseminen, jotka ovat rikkoneet yhteiselämää vastaan. Kirkko voi suhtautua kahdella tavalla lain ensimmäisen käytön ylläpitoon: Se voi tulkita sitä passiivisesti ja korostaa lain preventiivistä eli rikkomuksia estävää tehtävää tai antaa aktiivista profetiaalista kritiikkiä yhteiskunnassa esiintyviä vääryyksiä vastaan.²³³

Passiivinen tulkintapa on Tuomasmessun saarnoissa olematon mutta yhtäläillä myös aktiivinen kritiikki on vähäistä. Yhteiskunta on läsnä saarnoissa mutta se antaa enemmänkin vain raamit kristityille, joiden puitteissa toimia ja tehdä hyvää:

Kehityksmaissa ja Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa meidän tulisi vaikuttaa siihen, että köyhimpien perheiden pääsy terveydenhoitoon, kotiapuun, koulutukseen, osallisuuteen ja toimeentuloon olisi mahdollista.²³⁴

²³¹ Ruokanen 1990. 121–122.

²³² Pannenberg 1998: 80.

²³³ Ruokanen 1990, 119.

²³⁴ S43.

Yleisesti tuntuu siltä, että saarnoissa tunnustetaan kirkon mahdollisuus ottaa kantaa yhteiskunnassa tapahtuvaan riistoon, eriarvoisuuteen ja väärinkäyttöihin²³⁵ mutta yksikään saarnaaja ei suoraan kritisoi suomalaista yhteiskuntaa. Lähimmäksi kritiikin antamista tullaan kun tarkastelun kohteena on yhteiskunta yleensä, joka ei mm. auta nälkäkuoleman partaalla olevia ihmisiä:

Kirkon Ulkomaanavun toiminnanjohtaja Antti Pentikäinen kirjoitti viime viikon Kirkko ja Kaupunki -lehdessä meidän ajassamme vaikuttavasta pahuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta. Yksi pahuuden laji on se, että ihmisiä leimataan kansallisuutensa tai alkuperänsä takia tiettyihin rooleihin ja epäoikeudenmukaiseen kohteluun. Oma erityinen pahuudenlajinsa on piittaamattomuus globaalista nälänhädästä. Vaikka välinpitämättömyydelle on toinen toistaan ylevämpiä perusteluja, nälkään kuolevan näkökulmasta kyse on puhtaasta pahuudesta.²³⁶

Vain saarna 25. pitää sisällään lain ensimmäistä käyttöä tässä ajassa. Kahteen otteeseen sen sijaan saarnoissa palautellaan mieliin, minkälaisissa yhteiskunnissa ja minkälaisissa tilanteissa kirkko ja yksittäiset ihmiset joko vaieten alistuivat pahuuden edessä tai nousivat sitä vastaan. Saarnassa 24. esimerkkinä on Natsi-Saksan aikainen kirkko ja saarnassa 25. Pohjois-Amerikan rasismi tummaihoisia kohtaan:

Bonhoeffer suri sitä, että hänen oma kirkkonsa mukautui yhteiskunnan painostukseen ja omaksui sen arvot, myötäili pelokkaasti fasismin ideologiaa. Hänen kirkkonsa oli "halvan armon" kirkko, joka ei jaksanut olla rohkeasti kuuliainen Herralleen.²³⁷

Martin Luther King paljasti tätäkin vakavamman pahuuden: hyvien ihmisten hiljaisuuden. Meidän. Jotka vaikenemalla sallimme poliitikkojen päättämättömyyden ja yhteiskuntamme toisilta riistävän ahneuden. ”Kun sukupolvemme kerran joutuu tilille siitä, mitä olemme tehneet tai jättäneet

²³⁵ S3: Yksi kirkon tehtävistä on toimia yhteiskunnan omanatuntona. Kirkon tulee puhua siitä, mikä on oikein ja Jumalan tahto, edistää oikeudenmukaisuutta, vastustaa syrjintää ja sortoa.

²³⁶ S25.

²³⁷ S24.

tekemättä, emme ainoastaan joudu tilille siitä, mitä pahat ihmiset ovat tehneet, vaan siitä, että hyvät ihmiset ovat olleet hiljaa.”²³⁸

Lain ensimmäinen käyttö liittyy vahvasti ensimmäiseen regimenttiin. Näin ollen liikutaan alueella, joka kuuluu maallisen esivallan piiriin. Suomalainen yhteiskunta mielletään oikeudenmukaiseksi ja on mm. tunnustettu maailman 3. vähiten korruptoituneeksi maaksi kansainvälisessä vertailussa²³⁹. Ehkäpä näin ollen Tuomasmessun saarnoissa ei ole koettu tarpeelliseksi kritisoida yhteiskuntaa, joka on näennäisesti hyvä ja tarjoaa kristityille oivat raamit rakkaudentekoihin. Kuitenkin eräs saarnaaja muistuttaa kuulijaa, ettei tilanne aina välttämättä ole tällainen. Esimerkin puutteestakin todetaan, että sellainenkin tilanne voi tulla, jolloin kristityn on hyvä pohtia suhdettaan esivaltaan:

Mutta keisarille ei pidä antaa sellaista, mikä ei hänelle kuulu. Samoissa tunnustuskirjoissa sanotaan, että jos esivalta käskee tekemään syntiä, siis käskee toimimaan väärin, "tulee totella enemmän Jumalaa kuin ihmisiä". Mikä on sitten se, joka kuuluu Jumalalle? Se on ensiksikin ehdoton kuuliaisuus hänen käskyjään kohtaan, ehdoton kuuliaisuus sitä kohtaan, mikä Jeesuksen omien sanojen mukaan on "laissa tärkeintä", nimittäin oikeudenmukaisuus, laupeus ja uskollisuus. (Matt 23:23) Ellet omassa elämässäsi, perheessäsi, työpaikallasi, yhteiskunnassa, noudata oikeudenmukaisuuden, laupeuden eikä uskollisuuden pyhää käskyä, et anna Jumalalle sitä, mikä hänelle kuuluu.²⁴⁰

3.3 Lain toinen käyttö

Luterilaisessa julistuksessa on ajatus lain toisesta käytöstä, jossa pyritään osoittamaan, että ihmiset ovat Jumalan tahdon rikkojia. Tätä ihmiset ovat tehneet teoin, ajatuksin, sanoin ja laiminlyönnein. Luterilaisessa saarnassa ei niinkään pitäisi tuoda esille yksityiskohtaisesti tapoja, joilla ihminen on rikkonut Jumalan tahtoa vaan kertoa se tosiasia, että ihminen ei ole sellainen Jumalan kuva kuin miksi Hän sen tarkoitti. Kyseessä on siis ihmisen turmeltuneisuuden esittäminen tosiasiana. Tämä ihmisen ja koko ihmiskunnan

²³⁸ S25.

²³⁹ Corruption Perceptions Index 2013

²⁴⁰ S22.

tila juontaa juurensa syntiinlankeemuksesta, johon Tuomasmessussakin viitataan:

Me olemme särkyneitä Jumalan kuvia. Sillä tavalla Jumalan kuvia, että me aavistamme mitä tosi rakkaus on, mitä oikea oikeudenmukaisuus on tai täysi totuudellisuus, mutta sillä tavalla särkyneitä, että emme yllä siihen.²⁴¹

Syntiinlankeemuksessa ihmiskunta ajettiin paratiisista, koska Isä suuttui. Ensimmäiset ihmiset olivat rikkoneet Jumalaa vastaan. Heidän häätämisenä jälkeen isä pani enkelin loimuavan miekkansa kanssa portille vartioon. Tänne ei ole enää paluuta.²⁴²

Me tarvitsemme päivittäin toistuvaa rippiä, sillä me Aadamin ja Eevan perikunnan perilliset jatkuvasti rikomme pyhät käskysi ajatuksin, sanoin ja teoin.²⁴³

Perisynti koskettaa siis jokaista yksittäistä ihmistä sillä kaikki ovat syntisiä äidin kohdustaan asti. Samalla asiaa voidaan tarkastella laajemmalla skaalalla käsittämällä perisyntyisyys olevan ihmiskunnan luonnollinen tila. Tällä tarkoitetaan, että Adam ja Eeva eivät olleet vain ensimmäiset ihmiset vaan ensimmäinen ote ihmiskunnasta, joka ei totellut Jumalan käskyjä. Näin ollen Genesiksen kertomus ihmisen lankeamisesta syntiin kuvaa ensimmäistä tapahtumaa asiasta joka jatkaa tapahtumistaan ihmisten keskuudessa.²⁴⁴

Kun ihminen oivaltaa, ettei hän voi päästä pyhän Jumalan yhteyteen omassa varassaan, on saarnattu laki tällöin ajanut hänet Kristuksen luo²⁴⁵. Tällaista saarnoissa esiintyvää lain toista käyttöä on yllättävän vähän aineistoon nähden. Vain muutamassa saarnassa kuulijoita muistutetaan heidän syntisyydestään ja siis tietynasteisesta kykenemättömyydestä ja haluttomuudesta hyvän tekemiseen. Esimerkiksi saarna 52. sanoo syntisyyden ilmenevän usein juuri siinä, että ihmiset asettavat itsensä elämänsä keskipisteeseen, eivätkä anna Jumalalle Hänelle kuuluvaa osaa. Muutoin saarnojen ihmiskuva on positiivinen ja luottavainen ihmisen kykyyn tehdä

²⁴¹ S14.

²⁴² S21.

²⁴³ S41.

²⁴⁴ Jenson 1999: 149–150.

²⁴⁵ Ruokanen 1990, 119.

hyvää²⁴⁶. Kuitenkin toinen käyttö ilmenee tavassa muistuttaa, että ihminen tarvitsee hyvänkin tekemiseen työtoverikseen Jumalan apua, Pyhää Henkeä koska ihminen on aina kykenevä lankeamaan syntiin:

Me emme itse kykene pitämään käskyjäsi tai toteuttamaan tahtoasi, anna Pyhän Henkesi meissä pitää Sinun käskysi.²⁴⁷

Me emme rakasta Sinua koko sydämestämme emmekä lähimmäistämme niin kuin itseämme, olemme jatkuvassa rakkauden velassa. Siksi Matteuksen mukaan Sinä Jeesus opetitkin rukoilemaan: "Anna meille anteeksi meidän velkamme."²⁴⁸

Saatamme langeta ajatukseen, että muut ovat syyllisiä koko elämämme epäonnistumiseen ja me olemme uhreja. Moni kuolee elämänsä hautakammioon, koska ei näe itsessään mitään syytä. Syntipukit ovat muualla.²⁴⁹

Olen viime aikoina vähän vaivaantuneena miettinyt synnintunnustusta, joka toistuu sunnuntaisin messussa. Jos ymmärrämme sen oikein, otamme sen vastaan vapauttavina sanoina. Vapauttavina sanoina siitä, että saamme olla erehtyviä ja silti olemme hyväksytyjä.²⁵⁰

Valossa eläminen auttaa näkemään ja ottamaan selvää, mikä on Jumalan mielen mukaista, ja paljastamaan sen, mikä on pimeyttä.²⁵¹

On vaikeaa tunnistaa, mikä on hyvää ja kuinka sitä voidaan tehdä ja saada aikaan. Jumalaan turvautuminen ja häneen katsominen on tärkeä tapa oppia arvioimaan asioita ja pysymään oikealla tiellä.²⁵²

Lain saarnaaminen on suotavaa, kuten aikaisemmin on mainittu.

Jumalan sana on ihmisessä voimakkaan reaktion aiheuttava voima, joka voi parhaimmillaan muuttaa ihmisen. Lain toinen käyttö ilmeneekin

²⁴⁶ S61: Ihminen kykenee suureen hyvyyteen, Jumalan hyvän luomistyön työtoveruuteen.

²⁴⁷ S41.

²⁴⁸ S41.

²⁴⁹ S65.

²⁵⁰ S62.

²⁵¹ S66.

²⁵² S66.

parhaimmillaan Tuomasmessun saarnoissa silloin kun aiheena on muutos. Tällöin ihmisen nykyinen syntinen tila on epäsuorasti tarkastelun alla koska muutosta ei voi olla ilman aikaisempaa olomuotoa. Seuraavat kohdat ovat juuri sen vuoksi lain toisen käytön piirissä koska ne sanovat ihmisen pystyvän muuttumaan yhä paremmaksi. Luterilaisiksi nämä kohdat tekee se, että ne pitävät sisällään evankeliumin. Ihmisen tulee todeta saarnaajan kulloinenkin toteamus totena ja toimia sen vaatimuksen mukaisesti. Saarnattava ihmiskuva on syntinen mutta kun ihminen hyväksyy tämän, jää hänelle vaihtoehdoksi jäädä syntiseen tilaansa tai avautua Jumalan muuttamalle voimalle, joka annetaan vastaan lahjana sitä haluavalle:

Toisiamme vahtimatta ja toisillemme uskon arvosanoja jakelematta me saamme kaikki mahtua samaan kulkueeseen. Siihen kulkueeseen, joka tunnistaa ”lempeästi meitä lähestyvän ratsastajan” ja antaa tämän lempeyden yllättää, sulattaa ja vapauttaa.²⁵³

Katso Kristukseen, niin vapaudut. Hän tekee kaiken uudeksi. Hän antaa tulevaisuuden ja toivon. Häntä me julistamme, häntä me rakastamme, häntä me kiitämme ja palvomme.²⁵⁴

Vain Kristus voi muuttaa Sinut.²⁵⁵

Emme voi muuttua, ellei Jeesus itse Pyhän Henkensä voimalla aukaise sydämiämme katumukseen, kääntymykseen ja uskoon!²⁵⁶

Meidän elämämme ei voi muuttua ja uudistua, emme pääse irti paheistamme, pinttyneistä syntisistä taipumuksistamme ja kylmästä rakkaudettomuudestamme, ellei Jeesus sano meille "effata" ja avaa korviamme ja sydämiämme Hänelle kuuliaisiksi! Ellei hän Pyhällä Hengellään polta pois sielustamme himon karstaa ja saastaa, sytytä sydäntämme rakkauteen.²⁵⁷

²⁵³ S19.

²⁵⁴ S20.

²⁵⁵ S24.

²⁵⁶ S24.

²⁵⁷ S24.

Maria ei ole minulle tärkeä nöyryyden tai palvelukseen suostumisen esikuvana. Hän on minulle kaikkien muutokseen suostuvien, tuntemattomaan astuvien ja hiuskarvan varassa elävien äiti.²⁵⁸

Luotettava anteeksiantamukseen, joka vapauttaa uuteen alkuun. Lähdevä tielle, joka vie.²⁵⁹

Olen tuntenut tämän miehen kymmeniä vuosia, mutta en koskaan niin uskonhenkisenä, iloisena ja vapautuneena kuin tuon kokemuksen jälkeen. Hän ei enää vaadi Jumalalta mitään. Hän on luopunut jatkuvasta napinasta ja alkanut kiittämään Jumalaa kaikesta, myös vaikeuksista. Hän on täysin muuttunut mies. Hän on taipunut Pietarin lailla luopumaan kaikesta.²⁶⁰

Mielenmuutos ja muutos elämäntavassa ei ole vain sisäinen, hengellinen tapahtuma, vaan se koskettaa mitä suurimmassa määrin myös aisteja, ruumista – siis koko ihmistä.²⁶¹

Aivan samoin kuin vanhemman sanat voivat rohkaista lasta, myös Jeesuksen vapauttavien sanojen voima on se juttu, joka saa ihmeen meissä aikaan.²⁶²

Jumalalle meidän ei tarvitse pitää yllä kulisseeja eikä kätkeä todelliset kasvomme naamion taakse. Hänelle saamme olla totta koko elämäntarinamme kanssa: Hän tuntee sen joka tapauksessa. Tässä on lupaus lepoon ja luottamukseen. Tässä on voima, joka vapauttaa meidät elämään itsemme ja toinen toistemme kanssa. Tässä on jumalallinen tosiasia, joka tekee meistä inhimillisiä, saa meidät armahtamaan itseämme ja toisiamme.²⁶³

3.4 Lain kolmas käyttö

Tuomasmessujen saarnoissa on havaittavissa lain käyttö myös sen kolmannessa eli ohjaavassa käytössä. Tätä käyttöä opettavat myöhäisemmät osat luterilaisista tunnustuskirjoista ja mm. reformoitu kirkko. Kolmas käyttö on monesti kyseenalaisessa asemassa, eivätkä kaikki luterilaiset näytä tunnustavan sen tarvetta saarnoissa. Mielestäni Tuomasmessun saarnoissa

²⁵⁸ S28.

²⁵⁹ S31.

²⁶⁰ S49.

²⁶¹ S52.

²⁶² S62.

²⁶³ S64.

ohjaava käyttö on läsnä ja sen käyttöä yleensäkin on perusteltu sillä, että vaikka ihminen onkin otettu Jumalan lapseksi yksin armosta, ohjaavat hänen elämäänsä varsin yksityiskohtaisesti eettiset kehotukset, joita Uuteen testamenttiin on kirjattu.²⁶⁴ Tällöin saarnassa annetaan käytännön ohjeita kristityn elämään ja miten hyvää tulisi tehdä ja pahaa välttää. Pelkistäen voidaan puhua tekojen tärkeydestä ja Jumalan lain pitämisestä kristityn elämässä²⁶⁵. Tämä ilmenee Tuomasmessussa usein kutsuna moraaliseen elämään ja erityisesti heikoimmassa asemassa olevien puolustamiseen:

Ne on kaikki juttuja, mitä kuka tahansa voi tehdä. Kysymys siis ei ole suurista lahjoituksista hyvän tekemiseen, ei suurista historiallisista urotöistä. Ei, - kysymys on yksinkertaisesta avunannosta ihmisille, joita me kohtaamme joka päivä.²⁶⁶

He ovat aarre ensinnäkin siksi, että jokaisessa apua tarvitsevassa lähimmäisessä me kohtaamme itsensä Jeesuksen. Ja antaessamme heille jotakin itsestämme, me annamme suoraan meidän Herrallemme. Mutta he koituvat aarteeksemme myös siten, että jokainen hyvä teko, jonka teemme lähimmäisillemme täällä maan päällä on investointi tai talletus taivaaseen.²⁶⁷

Huolehtiminen kuuluu asiaan, kun puhutaan toisista ihmisistä. Lähimmäisistä, lapsista, tästä maailmasta, terveydestä. Niistä on pidettävä huolta. Huolehditava. Jos rakastat, huolehdi.²⁶⁸

Jumala ei tarvitse rakkauttamme. Rakkauttamme tarvitsee epätoivonsa ja kärsimyksensä keskellä elävä ihminen.²⁶⁹

Ota mukaan porukkaan se, jonka toiset ovat sysänneet syrjään.²⁷⁰

Annettavat ohjeet ovat luonteeltaan hyvinkin yleismaailmallisia ja ne sisältävät harvoin yksityiskohtaisia elämänohjeita kristityille. Jos saarnaaja ottaisi

²⁶⁴ Ruokanen 1990, 120.

²⁶⁵ Pannenberg 1998: 90.

²⁶⁶ S10.

²⁶⁷ S15.

²⁶⁸ S23.

²⁶⁹ S23.

²⁷⁰ S48.

jatkuvasti kantaa kuulijan elämään ja käyttäisi tietämystään yhteisöstä saarnaamalla lakia, josta kuulijat voivat tunnistaa itsensä melkein nimeltä, olisi kyseessä karikatyyrimainen saarnaaminen. Luterilaisessa kontekstissa kolmas käyttö liittyy erityisesti kutsuna tekoihin, joiden yksityiskohtaisuus voisi liittyä juuri kristityn velvollisuuksiin yhteiskunnassa, joita hyvinkin voisi luulla kuulevan saarnoissa. Tässä mielessä Tuomasmessun saarnat eivät eroa ns. tavallisista sunnuntaiaamun messujen saarnoista lain kolmannen käytön osalta. Poikkeuksia tästä käytännöstä on muutama:

Sillä hyvyys on jotakin, joka kasvaa korkoa. Ja siksi jokaisen kunnan uskovaisen kuuluu olla mukana jossakin hyväntekeväisyysjutussa ja jossakin köyhien auttamisessa. Koska meidät on luotu rakastamaan. Ja rakkaus merkitsee tekoja.²⁷¹

Yhteiskunnassa, valtiossa, rakastamme toisiamme oikeudenmukaisten rakenteiden välityksellä. Tämä on kristitynkin kutsumus. Siihen kuuluvat vaaleihin osallistuminen, yhteisten asioiden hoidon kriittinen seuranta kunnassa ja valtiossa, verojen maksaminen jne. Tällöin annetaan keisarille mikä keisarille kuuluu.²⁷²

Kehitysmaissa ja Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa meidän tulisi vaikuttaa siihen, että köyhimpien perheiden pääsy terveydenhoitoon, kotiapuun, koulutukseen, osallisuuteen ja toimeentuloon olisi mahdollista.²⁷³
Autuaita te, jotka tuotte lapsen kirkkoon tai lähette hänen kanssaan metsään.

Teidän tekonne ovat sinapinsiemeniä.²⁷⁴

Rukoile sen ihmisen puolesta, jonka kanssa on kaikkein vaikeinta tulla toimeen.²⁷⁵

Anna kasteen lahjojen kasvaa sinussa. Anna tilaa rakkaudelle, ilolle ja rauhalle. Mieti, miten voit osoittaa enemmän kärsivällisyyttä, ystävällisyyttä ja uskollisuutta. Ota oppia ja mallia kanssaihmisiltä, jotka ovat osoittaneet sinulle

²⁷¹ S15.

²⁷² S22.

²⁷³ S43.

²⁷⁴ S47.

²⁷⁵ S48.

hyvyyttä ja lempeyttä. Hillitse itseäsi ja anna muiden näkyä ja kuulua (vapaasti Gal 5:22-23 seuraten).²⁷⁶

Jeesuksen julistama lähimmäisenrakkaus kehottaa pitämään maailman köyhimpien puolta, niiden jotka ovat ilmastonmuutoksen ensimmäisiä uhreja, niitä jotka huokaavat kärsivän luomakunnan mukana. Tavoitteena on riittävyys. Se että niille jolla on liikaa maapallon kantokykyyn nähden, jokin riittäisi. Ja niille, joilla on liian vähän, olisi riittävästi.²⁷⁷

Meidän tulee vaalia eri tavoin ajattelevien ja kokevien kristittyjen ykseyttä. Saman alttarin äärelle mahtuvat uskoa vielä etsivät toivovaiset, joista Olli puhui viime sunnuntain saarnassaan, kuin myös Hengessä palavat herätyskristityt - ja kaikki siltä väliltä!²⁷⁸

Lakia ei kuitenkaan saarnata tällä tavalla pelkästään yksittäisille kristityille vaan saarnaajat ottavat kirkon aseman ja paikan yhteiskunnassa puheeksi, joskus sitä vahvasti arvioiden. Tällöin kirkko voidaan mieltää kolmannen sektorin organisaatioksi, jolla on mahdollisuus tehdä yhteiskunnallisesti tärkeää työtä niin koti- kuin ulkomaassa. Useimmissa saarnoissa kirkon ja kristityn tehtävät kulkevat rintarinnan, jolloin samassa lauseessa lain kolmatta käyttöä saarnataan niin kirkolle kuin yksityiselle kristitylle. Näin kristityn tulee ottaa mallia kulloisenkin saarnaajan välittämästä kirkon kuvasta ja toimia sen mukaisesti omassa elämässään. Peilikuvana tulisi myös kirkon ottaa mallia kristityistä, jotka hyvillä teoillaan määrittävät kirkon missiota maailmassa:

Kirkko on tänään keskellä luonnonkatastrofeja, HIV-positiivinen, vailla puhdasta vettä ja säännöllistä ruokaa keskellä sotia ja nälkää. Sinä ja minä olemme yhtä tällaisen kirkkoruumiin kanssa. Siksi emme voi sulkea silmiämme maailman epäoikeudenmukaisilta rakenteilta, luonnonvarojen riistolta tai välinpitämättömyydeltä.²⁷⁹

²⁷⁶ S52.

²⁷⁷ S61.

²⁷⁸ S67.

²⁷⁹ S12.

Meidän tehtävämme on viedä eteenpäin ja elää todeksi Jumalan meille lahjoittamaa toivon ja oikeudenmukaisuuden sanomaa – omana aikanamme. Se on jokaisen kristillisen kirkon ja jokaisen yksityisen kristityn tehtävä.²⁸⁰

Onko tämän tekstin viesti siinä, että kirkon tehtävä on kutsua joukkoon, olla turvaverkko ja kaikenlaisten ihmisten yhteisö? Ja jos tämä on kirkon tehtävä, se on silloin meidän jokaisen tehtävä.²⁸¹

Kun kirkko otetaan saarnoissa puheeksi, niin sävy on usein kritisoiva. Tällaisissa tilanteissa kuulijoita muistutetaan kirkon missiosta, miten sen tulisi toimia nykymaailmassa ja millainen sen tulisi olla suomalaisessa yhteiskunnassa²⁸². Aiempi kirkon ja kristityn tehtävien samaistaminen tehtiin positiivisessa valossa mutta saarnaajat muistuttavat myös, että se, mitä kirkon tulisi tehdä, ei aina olekaan sama kuin mitä yksityisen kristityn tulisi tehdä. Lakia saarnataankin tällöin kirkossa kirkolle. Sanoma on tällaisessa saarnassa usein liittynyt muutokseen, johon kirkkoa kutsutaan. Saarnaaja asettuu näin kirkkoa uudistavalle kannalle ja kutsuukin sitä muutokseen. Tuomasmessu ei ole reformaatioliike vaikka saarnaajat kutsuisivatkin kirkkoa muutokseen ja kritisoisivat sen nykyistä tilaa. Se on kuitenkin paikka, jossa saarnaajalla on mahdollisuus tuoda mielipiteensä esille ja joka omalla tavallaan on ollut mukana vaikuttamassa kirkossa tapahtuviin uudistuksiin²⁸³. Näissä saarnoissa yleisesti kirkon nykyinen tila ei täytä sen tehtävää nykyajan haasteissa, se on tullutkin osaksi maailmaa ja ikään kuin menettänyt asemansa pyhänä²⁸⁴ tai sitten se on erkaantunut alkukirkon ihanteista:

Erityisesti kirkon tulee puolustaa niitä, jotka ovat kaikkein heikoimpia, eniten avun tarpeessa tai vaarassa jäädä syrjään ja näkymättömiin. Tämä on kristillisen

²⁸⁰ S18.

²⁸¹ S64.

²⁸² S3: Yksi kirkon tehtävistä on toimia yhteiskunnan omanatuntona. Kirkon tulee puhua siitä, mikä on oikein ja Jumalan tahto, edistää oikeudenmukaisuutta, vastustaa syrjintää ja sortoa. . Erityisesti kirkon tulee puolustaa niitä, jotka ovat kaikkein heikoimpia, eniten avun tarpeessa tai vaarassa jäädä syrjään ja näkymättömiin. Tämä on kristillisen diakonian eli palvelutyön periaate, jonka tulee ohjata niin kirkon kuin yksittäisten kristittyjen toimintaa.

²⁸³ S7: Tuomasmessu vaikutti jonkin verran tuolloin vireillä olleeseen Suomen luterilaisen kirkon viralliseen jumalanpalvelusuudistukseen, jota tosin ei pidetä erityisen onnistuneena.

²⁸⁴ Pannenberg 1998: 491–492.

diakonian eli palvelutyön periaate, jonka tulee ohjata niin kirkon kuin yksittäisten kristittyjen toimintaa.²⁸⁵

Kirkolla on tänäänkin tehtävä, missio, olemassaolon syy. Evankelistan mukaan syy on maailmassa olevien pelastuminen. Siksi Jeesuksen seuraajia ei kutsuta tänään pois maailmasta. Tehtävämme on tämän maailman, globaalien todellisuuden keskellä, siis sen sisällä.²⁸⁶

Alkukirkko huolehti aina rakastavasti köyhistä, sairaista, vaikeuksissa olevista, apua tarvitsevista ja kaikista niistä, joista kukaan muu ei välittänyt.²⁸⁷

Olen huolissani en vain tilastoista, vaan julistuksesta, joka ei sisällä selkeää sanomaa Jeesuksesta ja sitä pelastuksen iloa, jonka Hän antaa. Kirkosta ei saa tulla pyhäinjäännöstä, jota museovirasto valvoo.²⁸⁸

Kirkollinen keskustelu on maassamme surullisen matalalla tasolla. Sivistymätön käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa on tietysti sinänsä verrattain pinnallinen ilmiö. Mutta se on oire paljon suuremmasta huolenaiheesta: siitä, että isiemme ja äitiemme kirkko on todellisessa vaarassa hajota. Historia osoittaa: kirkko ja helppo hajottaa, mutta äärimmäisen vaikea taas uudelleen yhdistää.²⁸⁹

Teot nostetaan siis hyvinkin usein tarkastelun alle saarnoissa. Lain kolmas käyttö ei näytä olevan Tuomasmessulle vierasta. Saarnoissa käytetään selkeästi lakia, joka ohjeistaa kristittyjä elämään kulloisenkin saarnaajan ohjeiden mukaisesti. Sävy näissä lainsaarnoissa on kuitenkin yleisesti lempeä. Vaatimuksista huolimatta niissä tunnustetaan, ettei ihminen pysty aivan kaikkeen ja että särkyneen Jumalan kuvan on todella vaikeata saavuttaa kristityn ihanteita tässä elämässä vaikka se onkin vaatimuksena²⁹⁰.

²⁸⁵ S3.

²⁸⁶ S12.

²⁸⁷ S15.

²⁸⁸ S27.

²⁸⁹ S67.

²⁹⁰ S4: Ihmisen todellinen päämäärä on Jumalan kuvan mukainen iankaikkinen elämä Jumalan yhteydessä ja Jumalan palveleminen julistamalla hänen nimeään, kiittämällä häntä ja elämällä kärsivällisesti ja kuuliaisena hänen sanalleen.

3.5 Armo ja teot

Edellä mainitut kohdat lain julistamisesta ottavat esille tekojen merkitykset. Lain kolmas käyttö etenkin näyttäisi puhuvan sen puolesta, että kristityn tulee tehdä hyviä tekoja. Koska tekoja painotetaan näin paljon, pitää kysyä ovatko ne välttämättömiä ihmisten pelastukselle vai onko armo tärkein pelastuksen väline Tuomasmessun saarnaajille? Saarnaajat asettuvat tässä kysymyksessä kolmelle kannalle.

Kolmannen lain käyttöä mukaillen tekoja pidetään luonnollisena jatkeena kristityn identiteetille²⁹¹. Tällaisissa saarnoissa tekoja kuvataan mm. auttamistöiksi²⁹². Saarna 3. kuvaa halua toimia Jumalan tahdon mukaan seurauksena Jumalan lapseudelle: ”Minäkin olen hyvän Jumalan lapsi ja minutkin on kutsuttu tekemään sellaisia tekoja, että se näkyy.” Tällainen suhtautuminen tekoihin on niin positiivista, että siinä kuvataan vain ihmisiä, jotka haluavat tehdä yksin hyvää ja ovat vapaita lain vaativista velvoitteista²⁹³. Se ei ole ahdistava lain vaatimus eikä sen suhdetta pelastukselle pohdita. Ainoa negatiivinen sävy teoista on siinä, että ne eivät saa aina aikaiseksi muutoksia maailmassa: ”Uhkana on tällöin uskonpuute, tunne siitä, että maailman kärsimyksen edessä yksittäisen ihmisen teot ovat vain pisara meressä.”

Vaatimus hyvistä teoista saattaa johtaa kristityn ahdistukseen kun hän ei pystykään niihin aina. Saarna 3. vastaa tällaiseen ahdistukseen, ettei hyvän tekemisen tulisi olla ahdistava velvollisuus vaan seurausta ihmisten välille syntyneestä myötätunnosta, yhteenkuuluvuudesta ja hyväksynnästä. Saarna 11. on samoilla linjoilla kertoessaan, ettei Jumala vaadi uskonnollisia urotekoja tai muitakaan suorituksia²⁹⁴.

Vain yksi saarna näyttää ottavan sen linjan, että teoilla voikin olla merkitystä pelastumisen kannalta. Saarna 10. on Tuomiosunnuntainsaarna, jossa saarnaaja tuo esille viimeiseen tuomioon vaikuttavia tekijöitä eli syitä, miksi ihminen joko tuomitaan kadotukseen tai kutsutaan Jumalan luo. Teoista

²⁹¹ S37: Usko antaa meille siemeniä tekoihin, joita maailma tarvitsee. Usko haluaa tehdä meistä enkeleitä toisillemme. Jumala haluaa, että meistäkin sanottaisiin kuin ensimmäisistä kristityistä: ”Katsokaa, miten he rakastavat toisiaan.”

²⁹² S12: Pyhä Henki ja auttamistyö eli teot kirkastavat meissä oleva viisautta siitä, että meissä ja maailmassamme on paljon, minkä pitää muuttua – mutta uskon siihen, että myös paljon tahtoa ja kykyä hyvään.

²⁹³ Pannenber 1998: 75.

²⁹⁴ S11: Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä Jumala ei vaadi ihmiseltä uskonnollisia urotekoja eikä muitakaan suorituksia. Hän on luonut ihmiset suoriksi, ja ihmiset itse etsivät monia mutkia. Turhaan. Autuaita ovat hengessään köyhät.

saarnaaja toteaa, että ihmisille julistettu Jumalan valtakunta on rakkautta ja rakkauden tekoja varten. Saarna 10. painottaa, että viimeisellä tuomiolla kysytään mitä hyvää ihminen on tehnyt. Näin luterilaisessa perinteessä pelastukselle välttämätön usko ei ole vain sitä, että ei tehdä pahaa koska kristinusko on sitä, että tehdään hyvää. Saarnaaja lisää tähän vielä, että on kunniallista, ettei koskaan vie keltään mitään mutta on kristillistä, että tuo jollekin joskus jotain. Saarna 10. arvelee että erityisesti luterilaiset ovat tämän Tuomiosunnuntain tekstin äärellä todella suuren kysymyksen edessä. Kysymys pakottaa saarnaajan mielestä itsensä ja kuulijat pohtimaan hyvien tekojen merkitystä. Seuraavaksi tuodaan esille se seikka, että käytännöllisesti katsoen luterilaiset ovat suorastaan kieltäneet hyvien tekojen merkityksen korostaessaan pelkästään armoa ja uskolla vanhurskauttamista. Viimeiseen tuomioon viitaten saarnaaja kysyykin olisiko mahdollista että luterilaiset joutuvat tästä vielä tilille Herran päivänä. Yksi viimeisistä toteamuksista summaa saarnan ajatuksia osuvasti: ”Usko ilman tekoja on kuollutta.” Saarna 10. päätetään ainakin saarnaajan mielestä positiivisemmin julistamalla, että ihmisillä on mahdollisuus tehdä parannus tekemällä hyvää ja auttamalla lähimmäisiä.

Välimuoto edelle esitetyille tavoille ymmärtää hyvät teot on kutsua kuulijoita tekemään hyvää koska se on Jumalan tahto ja Hänelle mieluista mutta samalla muistuttaa, etteivät ne kuitenkaan pelasta. Tämä vaikuttaa samalta kuin jo mainittu tapa kutsua hyviin tekoihin ja lohduttaa jos ne tuntee riittämättömiksi mutta sellaiset saarnat eivät vielä pidä sisällään muistutusta mikä lopulta pelastaa ihmisen. Tätäkin on mahdollista lähestyä kahdesta eri vinkkelistä: Saarna 15. muistuttaa tekojen tärkeydestä ja miten ne ovat Jumalalle mieluisia vaikka eivät pelastakaan. Saarna 52. taas pitää pelastusta yksin uskosta, vetoamalla hyviin tekoihin hienona mutta korostaa niin kuin saarna 10. mutta hellemin, että tällöin on vaarana ylikatsoa tekojen tärkeys kun kerran ilman niitä pelastuu.

3.6 Evankeliumin julistus

Jumalanpalveluksen oppaan mukaan saarnan perimmäisin tehtävä on julistaa ja opettaa puhdasta evankeliumia. Siinä ihminen tuodaan kolmiyhteisen Jumalan luo, jolloin pelastava usko syntyy ja yhdistää ihmisen Jumalaan kun Jumalan sanan saarnan sakramentaalinen todellisuus muuttaa ihmistä. Tämän

keskuksena on Jumalan armahtavan rakkauden sanoma. Ilman lain vaatimia tekoja, ottaa kolmiyhteinen Jumala, ihmisen pelastavaan yhteyteensä yksin Kristuksen tähden. Koska saarna käsittää kaiken, mitä Kristus oli, teki ja opetti, ei se silti tyhjene tähän.²⁹⁵ Tuomasmessussa korostetaan Jumalan sanan kuulemista ja mietiskelyä²⁹⁶ ja että tekstiä selittäessä saarna on yksi Sanan kuulemisen muoto. Kuitenkin itse saarnan ei pidä olla yksinomaan evankeliumin selittämistä. Koko Tuomasmessu korostaa tietoisesti ja erityisesti Raamatun lukemisen merkitystä, jolloin inhimillisistä syistä saarnasta pois jäänyt evankeliumin selitys ei vähennä Jumalan sanan kuulemisen osuutta messussa. Puhtaimmillaan kuultu Jumalan sana on messussa läsnä luetuissa kirkkovuoden mukaisissa sunnuntain Raamatun lukukappaleissa.²⁹⁷

Kristillisissä puheissa harvoin kuulee julistettavan evankeliumia käyttämällä itse evankeliumi–sanaa. Tuomasmessun saarnoissa evankeliumin synonyyminä käytetään selkeästi armo–sanaa. Se pitää sisällään merkityksiä anteeksiannosta kristitylle voimaa antavaksi tekijäksi saakka²⁹⁸. Tämän tarkempia määritelmiä armolle, evankeliumille eivät saarnat itse anna. Yksinkertaisimmillaan evankeliumi on hyvää sanomaa pelastusteoista Kristuksessa. Ihmisille on annettu tämä evankeliumiin sisältyvä oikea sisällöllinen, opillinen näkemys Jumalan armosta ilman ehtoja²⁹⁹. Tällainen jokaiselle kristitylle kuuluva tehtävä julistaa evankeliumia³⁰⁰ on vahvasti läsnä Tuomasmessun saarnoissa. Jumalan pelastaviin tekoihin palataan muistelemalla Jeesuksen ristinkuolemaa³⁰¹ tai vähimmäissäkin määrin siteeraamalla Pienoisevankeliumia³⁰².

Tuomasmessun saarnojen julistava evankeliumi ei sinällään eroa perinteisestä luterilaisesta saarnasta, jossa se esiintyy voiteena lain haavoille. Erään saarnaajan mukaan Tuomasmessun synnyn yhdeksi syyksi mainitaan halu luoda messu, johon tavalliset, itsensä uskossaan heikoiksi ja elämässään epäpyhiksi tuntevat ihmiset voisivat tulla Kolmiyhteisen Jumalan armon

²⁹⁵ Jumalanpalveluksen opas, 91–92.

²⁹⁶ Kotila 1993, 117.

²⁹⁷ Kotila 1993, 118.

²⁹⁸ S61: Armo antaa voimaa; ...mutta armon varassa kristitty jaksaa kohdata elämän suuret haasteet ja nähdä toivoa.

²⁹⁹ Ruokanen 1990, 122.

³⁰⁰ Pannenberg 1998: 372–373.

³⁰¹ S32, S45.

³⁰² S56.

hoidettaviksi³⁰³. Tällaisessa mesussa evankeliumin tulisi olla periaatteellisesti saarnoissa aina läsnä. Heikkoakin uskoa pidetään riittävänä pelastukselle³⁰⁴, jolloin kuulijat ottavat tällaisen puheen vastaan evankeliumina etenkin jos ovat kokeneet, etteivät uskonsa kanssa kelpaa tai häpeävät sitä. Saarnaajat eivät kuitenkaan varsinaisesti sano milloin he saarnaavat evankeliumia tai edes painota sitä todella selkeästi. Evankeliumi tulee esille joko huojentavana tekijänä lain saarnaamisen jälkeen tai sitten se on sitä jatkuvasti. Jeesuksen sovituskoulema ja opetukset ovat Tuomasmessun saarnaajille ne Raamatun kohdat, joissa sitä käsitellään ja julistetaan mutta puhu kolmiyhteisestä Jumalasta yleensä pitää sisällään paljon evankeliumia.

Evankeliumi liittyy saarnaajien välittämään kuvaan Jumalasta. Kuulijan on helpompi ottaa vastaan evankeliumi kun saarnaajat kertovat Jumalan olevan helposti lähestyttävä, armollinen ja laupias³⁰⁵. Ennen muuta saarnaajien välittävä kuva kolmiyhteisestä Jumalasta on ihmistä etsivä. Jumala ei ole maailman jättänyt luoja vaan haluaa päästä yhteyteen ihmisten kanssa heitä unohtamatta³⁰⁶. Kyseessä on Jumalan oma valinta pelastaa ihminen. Tämä valinta on ansioton armo, joka perustuu Jumalan oikeudenmukaiselle valinnalle³⁰⁷. Tämä Jumalan toiminta on myös kutsua tulla Hänen luokseen. Saarnaajat pyrkivätkin muuttumaan tämän kutsun sanoiksi ja helposti ymmärrettäviksi kielikuviksi esimerkiksi vertaamalla Jumalan luo palaavaa ihmistä isän luo palaavaksi tuhlaajapojaksi³⁰⁸ tai eksyneeksi lampaaksi³⁰⁹. Näin ihmisen osaksi jää vain kutsuun vastaaminen ja armon vastaanottaminen, mikä ei tosin aina saarnaajien mukaan ole helppo ymmärtää lahjana³¹⁰.

³⁰³ S7.

³⁰⁴ S25: Jeesus ei tullut maailmaan uskonnollista eliittiä tai uskonnolle myötämielisiä, sosiaalisesti kiinnostuneita tai tietynlaista elämänfilosofiaa toteuttavia varten vaan kutsuakseen ihmisiä seuraajikseen, kantamaan kuoleman ja ylösnousemuksen salaisuutta elämässään. ...Edes pientä siementä.

³⁰⁵ S3: Missä laupeus ja rakkaus, siellä Jumala on. Meidän Jumalamme, kaikkien ihmisten Jumala, Jumala jolla on sydän.

³⁰⁶ S1: Jeesus ei unohda. Tämä on loistava vastaus ihmisen kosmiseen yksinäisyshuutoon.

³⁰⁷ S18.

³⁰⁸ S21: Jokainen haluaisi nähdä itsensä isän syleilyssä. Jokainen kaipaa päästä kotiin. Ja epäilemättä se on kertomuksen ydin. Jumala odottaa, että me palaamme hänen luoksensa.

³⁰⁹ S43: Jumalan armo tulee meille sitä lähemmäksi mitä enemmän "lammas" tuntee olevansa eksyksissä.

³¹⁰ S34: Yritämme monin eri tavoin ansaita ja hankkia paikkaamme Jumalan valtakunnassa. Yritämme antaa itsemme vastalahjaksi, vaikka olemme jo hänen. Yritämme hankkia lapseutta. Kun meidän tulisi vain luottaa siihen, hyväksyä se tosiasia, että olemme osa Jumalan suunnitelmaa ja valtakuntaa, hänen lapsiaan.

Saarnaajat eivät rakkaudesta puhuessaan onnistu yhdistämään sitä evankeliumiin. Tuomasmessujen positiivinen ihmiskuva vaikuttaa evankeliumin julistamisessa niin, että puhutaan useammin rakkaudesta, johon kuulijoiden tulee osallistua kuin minkä he voisivat vastaanottaa. Saarnaajan kutsu rakastaa lähimmäistä on helpompi tulkita Lain kolmannen käytön piiriin kuin kokea evankeliumiksi. Saarnan 43. kaltaisia kohtia on siksi harvassa saarnassa: ”Kun olemme epäonnistuneita, Hän ei syytä meitä. Hän kysyy vain: Rakastatko sinä minua? Rakkaus on tarpeeksi, se riittää. Mitä sinä vastaat?”

Saarnaajilla on erilaisia käsityksiä, siitä miten armon vaikutuksen voi tuntea elämässään. Yhdet kuuluttavat, ettei armo ole jotain, jonka aina kokemuksellisesti tuntisi:

Toinen asia: se tämänhetkinen pettymyksenne ei ole lopputulos eikä koko totuus. Jeesus sen vahvistaa: jokainen pyytjä saa, jokainen etsijä löytää poikkeuksetta, jokaiselle joka kolkuttaa avataan. Kolmanneksi: kun te olette anoneet ja pyytäneet, etsineet ja kolkuttaneet. niin te olette jo tarttuneet siihen lupaukseen josta Jumala ja Vapahtaja pitää kiinni. Sillä omalla lupauksellaan Jumala ja Vapahtaja pitää teistä jo nyt kiinni ja siksi te olette jo siirtyneet siihen valtakuntaan, jossa Jumala pitää teistä huolen ja ympäröi teitä armollaan, vaikka sen tunteminen ja tajuaminen voikin olla vielä kesken.³¹¹

Toiset taas mieltävät sen hyvinkin vahvasti koettavaksi asiaksi. Mm. Saarna 50. vertaa armon tuntemista opetuslasten Kirkastusvuorikokemukseen, jossa saarnaaja antaa hyvinkin kuvaavia adjektiiveja sille³¹². Pääasiallisesti armon voi tuntea aineellisten välikappaleiden kautta. Näkyviksi armon välikappaleiksi mielletään luterilaisessa perinteessä kasteen ja ehtoollisen sakramentit. Saarnoissa voi esiintyä kuitenkin myös muita välikappaleita, jotka käsitetään yhtä tärkeiksi³¹³. Armon välikappaleiden pelkistetyssä jaossa kasteessa tullaan osalliseksi Kristuksen seurakuntaa, kuten aikaisemmin on

³¹¹ S14.

³¹² Kelläpä meistä ei olisi ollut kirkastusvuorikokemusta, jossa Jumalan läheisyys, lämpö ja hyvyys ovat olleet käsin kosketeltavasti läsnä. Armon paisteessa on ollut hyvä olla ja siihen olisi toivonut voivansa jäädä majoihin asumaan.

³¹³ S24: Kolmiyhteinen Jumala välittää meille pelastavan ja parantavan armonsa ja rakkautensa aineellisten välikappaleiden kautta. Ne ovat Jumalan kosketus meihin tänäkin päivänä. Tärkeimpiä niistä ovat hänen kirjoitettu Sanansa, kasteen vesi, ehtoollisen leipä ja viini, sairaanvoitelun öljy, sekä muun muassa toiset ihmiset.

todettu ja siinä myös armo annetaan lahjaksi kristitylle³¹⁴. Tuomasmessun saarnojen kannalta ehtoollinen on vielä merkityksellisempi koska se voi ohjata saarnan suuntaa kohti eukaristiaa ja ne voivat muodostua sitä selittäväksi.

Ehtoollista kuvataan erilaisin nimikkein riippuen saarnaajasta ja saarnan kontekstista. Yleisin tapa puhua ehtoollisesta on korostaa sen asemaa pöytänä, jonka ääreen Jeesus kutsuu ystäviään. Sille annetut nimet liikkuvat ehtoollispöydässä, pyhässä pöydässä ja juhlapöydässä aina pitopöytään asti. Tässä pöydässä saarnaajat muistuttavat Jeesuksen olevan läsnä leivässä ja viinissä, jotka välittävät pelastuksen armoa³¹⁵, liittävät kävijät ylösnousemuksen todistajiin³¹⁶ ja antavat hengen ravintoa³¹⁷. Ehtoollinen on paikka, jossa messuun osallistuvat saavat vastaanottaa armon ja kiittää siitä³¹⁸. Tätä armonpöytää julistava evankeliumi ei määrittele, että armo olisi yksin messussa koettu asia vaan saarnan 34. sanoin ehtoollinen muistuttaa armosta ja anteeksiantamuksesta elämän matkan varrella. Ihmisen koko elämää koskettava ehtoollisen vaikutus on läsnä useissa saarnoissa mutta messussa vastaanotetulla Kristuksen armolla on se erityinen piirre, että siellä pyhä on mahdollista kokea arkista elämää vasten kokonaisvaltaisemmin. Saarnassa 52. siitä todetaan seuraavasti: ”Ehtoollisen vietto vie tämän pyhän kohtaamisen lähemmäksi täysvaltaista kokemusta. Saamme nousta penkiltämme, kävellä alttarille, polvistua, vastaanottaa leipää ja viiniä, saamme syödä, juoda, ja sitten taas palata paikallemme.” Evankeliumin julistaminen on jossain määrin linjassa Tuomasmessun tavassa mainostaa itseään matalankynnyksen messuksi juuri epäilijöille ja heikkouskoisille. Tämä näkyy saarnojen välittämässä evankeliumissa juuri siinä, että se kohdistetaan jokseenkin selkeästi tällaisille ihmisille ja siinä, että Tuomasmessuun tulija kohtaa Kristuksen Sanassa ja sakramenteissa:

³¹⁴ S34: On paradoksaalista, että useilta ihmistä kuluu koko loppuelämä siihen, että he yrittävät uskoa, siis yrittävät uskoa tämän kasteessa annetun lahjan, armon, kuuluvan itselleen. Ihmisen on vaikea uskoa sitä, että kysymyksessä on lahja.

³¹⁵ S61: Me luterilaiset lisäämme vielä, että pelastavalla tavalla hän on läsnä sanassa, sakramenteissa – jotka välittyvät viiniin, veden ja leivän kautta - ja uskossa.

³¹⁶ S65: Me voimme liittyä Ylösnousemuksen hiljaisiin todistajiin kahden vuosituhaten takaa...

³¹⁷ S45: Vesi ei ole pelkkää vettä eikä leipä pelkkää ruumiin ravintoa. Leipä ja viini ovat sitä vastoin hengen ravintoa, taivaasta satavaa mannaa.

³¹⁸ Jenson 1999: 227.

Ensinnäkin Kristuksen puhe kohdistuu kaikkiin, jotka ovat elämänsä menettäneet, toivonsa hukanneet, karanneet, eronneet, karkotetut, tulleet muiden lyömiksi ja jääneet piiloon. Juuri sinulle kuuluu Jumalan valtakunta, koska ymmärrät muita paremmin, että kaikki on lahjaa ja ilmaista. Armoon astumisessa ei ole kynnystä.³¹⁹

Kun Jeesus katselee tänään meitä, Tuomas-messuun kokoontuneita, hän varmaan myös iloitsee. Jokin on koskettanut meitä, jokin kaipaus on sydämessämme, jokin kutsu on kantanut hedelmää. Jonkun kylvämä siemen on tänään kantanut hedelmää meissä. Olemme tulleet tänne, Kristuksen seuraajien yhteiseen juhlaan, jossa saamme Sanassa ja sakramentissa läsnä olevan Kristuksen hoivaa ja rohkaisua.³²⁰

3.7 Saarnaajat Agricolan kirkossa

Tuomasmessu on selkeästi kaupunkilainen messu ja juuri pääkaupunkiseudun ihmisille suunnattu sellainen. Tämä ei kuitenkaan näy esimerkiksi stadin slangin runsaalla käytöllä tai jatkuvana muistutteluna, että nyt on kokoonnuttu nimenomaan helsinkiläiseen kirkkoon. Saarnaajat sen sijaan tuovat kristillistä kieltä ja teemoja lähemmäksi kuulijoiden omaa mielenmaisemaa ottamalla esimerkkejä ympäröivästä kaupungista³²¹ ja sen ihmisten elämästä, johon Tuomasmessu on vaikuttanut³²². Ottamalla kuulijakuntansa huomioon, saarnaajat elävöittävät omaa osuuttaan messussa ja luovat tuttuuden tunnetta. Jotkut muistuttavat siitä, että Tuomasmessu elää ja voi hyvin vaikka muualla kirkon tilat ovat tyhjemmät³²³ tai että messu on edelleen rakennettu juuri kaupunkilaisten vapaaehtoisten voimin³²⁴.

Kaikissa saarnoissa tällainen kaupunkilaisen sielunmaisemaa koskettava puhe ei toteudu. Jos tiettyjä saarnoja tarkastelisi ilman minkäänlaista tietoa niiden toteutuneen Tuomasmessussa, voisivat ne olla pidetty melkein missä

³¹⁹ S54.

³²⁰ S48.

³²¹ S9: Hän tulee ihmisen arkeen ja juhlaan, siihen kohtaan elämäämme, jossa juuri menemme. Mannerheimintielle, Stokkan kellon alle, Siilinjärven Aappolaan, yliopiston seinien sisälle, Malminkartanon mäelle, HIFKn peliin, Tuomasmessuun.

³²² S44: Korintilaiset ottivat viestin vastaan Paavalilta. Iso osa helsinkiläisiä ottaa viestin vastaan Tuomasmessulta.

³²³ S27: Kirkkomme on taas täynnä, mutta muuten kirkossakäynti tilastot antavat aihetta huoleen.

³²⁴ S7: Kahden vuosikymmenen aikana tässä kirkossa on vietetty liki 1000 Tuomasmessua. Käyntikertoja on 700 000. 60 000 vapaaehtoista työrupeamaa on annettu messun eri tehtävissä.

tahansa seurakunnassa tai kirkossa. Aineistonkin kokoon nähden ei voida sanoa, että suurin osa saarnaajista ottaisi huomioon yleisön ja saarnapaikan. Kuitenkin ne, jotka ottavat, ottavat sen myös huomioon merkittävästi. Saarnassa 9. luodaan kuvaa Jerusalemiin ratsastavasta Jeesuksesta, joka nyt tekisikin saman Helsingissä. Siinä maalataan kuvaa missä Jeesus tuskin tulisi uutuuttaan kiiltävällä katumaasturilla ihmisten luo. Sen sijaan hän pyytäisi noutamaan KisaHallin parkkialueelta jonkin keskiluokkaisen hintaisen, helmat hieman jo ruosteessa olevan aasialaisen auton. Tai sitten hän hyppäisi ratikkaan. Tällaiset mielikuvat puhuttelevat juuri kaupunkilaisen sielunmaisemaa eivätkä ne muualla juuri toimisi kun saarnaaja kertoo omin sanoin, miten näkee kulloisenkin asian tässä päivässä.

Tuomasmessussa saarnaajan omalla todistuksella on usein paikkansa eri saarnoissa. Aineistossani saarnaajat tuovat oman elämänsä kuulijoiden tietoon kun he haluavat kertoa mitä esim. jokin Raamatun kohta heille merkitsee tai miten he itsekin ovat joutuneet kamppailemaan uskonasioiden kanssa. 68 saarnan aineistosta 43:ssa saarnaaja tuo selkeästi oman itsensä kuulijoiden tietoon ja käyttää omaa elämäänsä esimerkkinä. Päätökseni pitää saarnaajat anonyymeinä ei kerro lukijalle, mihin kukin saarnaaja sijoittuu elämäntilanteeltaan, koulutukseltaan tai hengellisiltä taustoiltaan. Useampi henkilö on ollut mukana Tuomasmessun toiminnassa sen alusta asti ja siksi saarnoissakin saattaa kuulua tietty tuttuuden tunne etenkin puhuttaessa sen historiasta³²⁵.

Tuomasmessujen saarnaajat eivät eroa saarnaajina muista esim. tuomalla vahvasti oman persoonansa esille esittämällä henkilökohtaisen todistuksen uskosta tai muistuttamalla mihin juuri hän sijoittuu Tuomasmessun historiassa. Tämä on syy sille, miksi koko tutkielmani aikana en ole käyttänyt termiä Tuomassaarnaaja, jota mm. Munukka viljeli laajasti omassa tutkielmassaan. Koen, että Tuomasmessu antaa saarnalle valmiin miljöön, joka implisiittisesti vaikuttaa syntyvään saaraan mutta mikä ei kuitenkaan leimaa saarnaaja juuri Tuomasmessun saarnaajaksi messun ulkopuolella. Saarna 15. loppuu tunteisiin vetoavasti kun saarnaaja kertoo, miten nämä asiat eivät ole hänelle teoreettisia koska edeltävänä yönä hänen oma äitinsä sai taivaskutsun.

³²⁵ S68.

4. Johtopäätökset

Tutkielmani on pyrkinyt selvittämään, minkälainen on Agricolan kirkon Tuomasmessun teologia. Pidän tapaan verrata aineistonanalyysin jälkeisiä löytöjä Apostoliseen uskontunnustukseen ja kahteen luterilaisen teologin näkemyksiin onnistuneena koska se paljasti missä mielessä saarnojen oppi on luterilaista ja toi aiheet esille parhaiten. Aineistoanalyysi paljasti lain ja evankeliumin suhteen olevan tärkeässä osassa saarnoissa, joten niiden läpikäyminen tuli myös tarpeelliseksi.

Saarnojen käsitys uskosta on, että se on lahja Pyhältä Hengeltä ja salattu mysteeri mutta myös toisaalta ihmiseen on luotu valmius uskoa. Uskon vastapainona epäusko on ikävä asia mutta epäuskossaankin ihminen voi ja saa yhä tulla Jumalan luo kaikkine epävarmuuksineen. Tähän liittyy vahvasti saarnaajien tyyli rinnastaa melkein kaikki Tuomasmessussa käyvät ihmiset, itsensä mukaan lukien, apostoli Tuomaaseen. Kaikki saarnaajat eivät puhuneet Tuomaasta puhuessaan epäuskosta mutta kaikki Tuomaan mainitsevat puhuivat siitä. Tuomas ei siis ollut saarnaajien mielessä implisiittisesti eivätkä kaikki saarnaajat tarttuneet juuri epäilevän apostolin herätteleviin teemoihin omassa saarnassaan vaikka messu kantaakin hänen nimeään.

Puhuessaan Jumalasta saarnat luovat kuvan rakastavasta Isästä, jonka puoleen kaikki saavat tulla ja joka ei hylkää ketään. Jumala on Kolmiyhteinen mutta tätä ei käsitellä muuten kuin kertomalla mitä kukin persoonaa tekee ihmisten hyväksi. Jumalan toiminta on olla Isä lapsilleen, maailman luoja ja evoluutiotakin ohjannut rakastava suunnittelija, anteeksiantava voima, itsensä lahjoittava rakkaus ja ennen kaikkea oman poikansa rakastamaansa maailmaan antanut isä.

Saarnojen tunnustama usko Jeesus Kristuksesta paljastuu kahdella tapaa. Jeesuksesta käytetyt nimitykset paljastavat, millä tavalla saarnaaja juuri omassa saarnassaan Häneen suhtautuu ja mihin haluaa keskittyä. Toisekseen puhuminen Jeesuksen elämästä, opetuksista ja ihmiskunnan pelastukseen tähtäävistä teoista paljastaa saarnaajien kristologian. Nimityksistä juuri Jeesus Kristus kertoo Tuomasmessun saarnojen liittyvän luterilaiseen perinteeseen, jossa Jeesus tunnustetaan Jumalan voidelluksi Kristukseksi, joka on kuoleman voittanut ihmisten vapahtaja ja samanaikaisesti tosi ihminen, jonka elämään kukin kuulija voi samaistua. Jeesuksen neitseellinen syntymä ja asema Jumalan

Poikana eivät ole minkään saarnan ydinviesti tai opetus vaan siitä saarnaajat johtavat mahdollisuuden kenelle tahansa kutsua Jumalaa isäkseen niin kuin Jeesuskin teki. Jeesuksen kärsimys on saarnaajille paikka, jota on vaikea ymmärtää koska kukaan ei haluaisi nähdä Jumalan, johon on laittanut uskonsa ja luottamuksensa kärsivän. Kärsimys on jotain, johon tulisi myös samaistua, jotta kristitty voisi auttaa lähimmäistään vaikka kokisi tuskaa sitä tehdessään.

Jeesuksen maanpäällisen elämän viimeiset hetket ristillä ja siinä tapahtunut kuolema ovat teologisilta merkityksiltään saarnaajille tärkeitä. Ristille tuomittu Jeesus on tietoinen kohtalostaan ja hyväksyy sen kantaessaan samalla ihmisten synnit Golgatalle. Tässä Jeesus on rinnastettu syntipukkiin monissa saarnoissa ja Vanha testamentillinen yhteys eläinuhreihin on esillä. Ristinkuolema tarkoittaa ihmiselle sitä, että Jeesus otti ihmisten synnit itselleen kuollessaan ja jokainen tähän uskova saa syntinsä anteeksi. Tuomasmessussa tämä pelastushistoriallinen teko on esillä yhtä paljon ja yhtä tärkeässä asemassa kuin kristinuskossa yleensä. Pitkänäperjantaina tapahtunut Jeesuksen kuolema on merkittävä tapahtuma mutta sitäkin tärkeämpi on Hänen ylösnousemuksensa pääsiäisenä. Ylösnousemususko on Tuomasmessussa niin kuin kristinuskossa yleensä uskon ydinkohta, johon kaikki perustuu. Ylösnousemuksen teologiseksi aspektiksi nousee se, että Jumala kohtaa ihmisen niin elämässä kuin kuolemassa. Saarnaajat siis ammentavat Jeesuksen ylösnousemuksesta kertoessaan, miten kuulija voi olla yhteydessä Jumalaan, jolle elämän ja kuoleman rajat eivät merkitse mitään ja joka herättää ihmiset kuolleista samoin kuin poikansa.

Helatorstain Jeesuksen Taivaaseen astuminen ja tuleva paluu Tuomiopäivänä jäävät saarnoissa melkein käsittelemättä. Jumalan oikealla puolella istuvaan Jeesukseen ihmiset saavat olla yhteydessä rukouksin ja ehtoollisen mysteeriin kätkeyllä tavalla. Tuomiopäivänä Jeesuksen asemaa tuomarina ei korosteta vaan saarnaajat muistuttavat evankeliumin ilosanomaa rakastavasta Jumalasta, joka poikansa kautta antaa ihmisille anteeksi heidän syntinsä. Näin ollen Jeesus on Tuomasmessun saarnaajille aina aiheena kun puhutaan evankeliumista, lohdusta ja anteeksiannosta.

Saarnat Pyhän Hengen persoonasta ovat Kolminaisuuden osista vähäisimmät Tuomasmessussa. Painoarvo puhuttaessa Hengestä on aina Hänen toiminnassaan. Kaikista korostunein toiminnan muoto on ihmisissä aikaansaatu

muutos. Muutos voi liittyä uskoon tuloon, pahoista tavoista pois pääsemiseen, seurakunnan vahvistamiseen tai yksittäisen ihmisen auttamiseen yksilöllisissä elämänongelmissa. On erikoista, että vaikka Pyhä Henki tunnustetaan suurin muutoksiin kykeneväksi voimaksi, ei Hänelle silti anneta saarnoissa enempää huomiota. Henki ei ole saarnaajille synonyymi Jumalasta mutta tuntuisi olevan aiheena joko niin tuttu, ettei enempää tarvitse sanoa tai sitten aiheena niinkin vaikea ettei enempää kannata sanoa.

Seurakunta on mieluisin sanamuoto kun saarnaajat puhuvat kristittyjen yhteisöstä. Kirkko otetaan puheeksi yleensä globaalimmassa mielessä kun puhutaan yhteisöstä, joka hyväksyy joukkoonsa erilaisia ihmisiä eri elämäntiloista tai silloin kun halutaan painottaa juuri Suomen Evankelisluterilaista kirkkoa. Saarnat valistavat, että seurakunnan yhteyteen tullaan kasteen kautta ja luterilaisittain kaikki siitä puhuvat tunnustavat yhden kasteen riittäväksi. Tuomasmessujen takana oleva Tuomasyhteisö ei ole itsessään seurakunta vaan se on messuyhteisö, jossa kukin voi rakentua hengellisesti.

Saarnojen luterilaisuus paljastuu kun ne laitetaan Uskontunnustuksen pyhäin yhteyden-kohtaa vasten. Tästä yhteydestä puhuvat saarnat painottavat, että kristittyjä tulisi yhdistää Kristus ja sama usko. Tämän joko todetaan tapahtuvan uskovien yhteisössä tai sitten saarnaaja harmittelee, miten pirstaleiseksi kristityt ovat ajautuneet. Kuitenkin juuri Tuomasmessu on paikka, joka voi toimia mallina kristittyjen yhteydelle Suomen kirkossa. Hieman toiveikkaimmin luterilaisesta kirkosta todetaan, että se on seurannut apostolista uskoa aina ensimmäisistä kristityistä asti ja että parhaimmillaan se yhä seuraa alkuseurakunnan ihanteita.

Luterilainen usko, jonka mukaan ihminen saa syntinsä anteeksi yksin uskosta ja yksin armosta toteutuu kaikissa saarnoissa. Saarnoissa kerrotaan, miten Jeesuksen sovituskoulu on avannut kaikille ihmisille tien syntien anteeksiantoon. Tämä on Jumalan lahja ihmisille, joka voi ottaa sen vastaan, kunhan vain uskoo siihen. Ihminen voi edelleen langeta syntiin tämänkin jälkeen mutta painoarvo on aina tällöinkin anteeksiannossa ja Tuomasmessun positiivisessa ihmiskuvassa, joka sanomattakin pyrkii hyvää kohti vaikka kompasteleekin matkalla.

Ruumiin ylösnousemus ja iankaikkinen elämä eivät vuorottele samoissa saarnoissa. Ne liittyvät molemmat kristittyjen tulevaan tilaan ikuisuudessa mutta saarnaajat painottavat eri asioita niiden kohdalla. Ihmisten Tuomiopäivänä tapahtuva ylösnousemus on käsiteltävissä silloin kun sitä verrataan Jeesuksen ylösnousemukseen ja pohditaan, minkälainen on ihmisen ylösnousemusruumis. Iankaikkinen elämä liittyy saarnoissa siihen kun puhutaan kuoleman jälkeisestä elämästä ja sielusta. Vasta Taivaassa, Jumalan luona, ihmisen on mahdollista elää ikuisesti. Tämän kaiken ihminen saavuttaa uskoessaan Jeesuksen sovituskuolemaan ja Jumalan tehdessä ihmisestä ikuisen.

Vertasin lyhyesti saarnoja työni loppuvaiheessa *Jumalanpalveluksen oppaan* käsityksiin siitä, minkälainen saarnan tulisi olla luterilaisessa messussa. Oppaan luottelemat kohdat täyttyivät Tuomasmessussa mutta aineiston kokoon nähden tämä ei ole yllättävää. Se että, Tuomasmessu ei pidä saarnaa opetuspuheen oikeana paikkana vaan pyrkii puhumaan tämän ajan sanoin, värittää puhetta henkilökohtaisin kertomuksin saarnaajan omalla elämäkerralla, käyttää maallikkoja saarnaajina ja pyrkii evankeliumin julistukseen, kertoo käytännöllisesti hyvin toteutuneista saarnoista. Työni kannalta saarnojen teologinen aines verrattaessa *Jumalanpalveluksen oppaan* käsitykseen saarnasta on, että evankeliumia ja lakia saarnataan tasapainoisesti.

Jakamalla saarnattavan lain kolmen eri käyttötavan alle, paljastui millä tavalla lakia saarnataan aineistossani. Ensimmäinen käyttö liittyy ympäröivän yhteiskunnan lainkäyttöön ja siihen mukautumiseen. Saarnoissa joko painotetaan, miten suomalaisen hyvinvointivaltion raameissa kristittyjen tulisi auttaa muita koska tämä yhteiskunta antaa siihen oivat mahdollisuudet tai luo uhkakuvia sellaisesta yhteiskuntajärjestyksestä, jossa kristityn tulee vakavasti pohtia noustako laillista esivaltaa vastaan vääryyden voittamiseksi. Jälkimmäinen tapa herättelee kaupunkilaista kuulijaa enemmän muun maailman tilanteesta kuin mihin kuulija oman elämänsä mieltää. Toisessa käytössä saarnaaja muistuttaa, että ihminen on syntinen syntymästään lähtien ja tarvitsee armoa pelastuakseen. Koska saarnojen ihmiskuva on hyvinkin positiivinen, ei suoranaisesti yksikään saarna saarnaa lakia näin. Epäsuorasti toinen käyttö toteutuu siinä, ihmisen todetaan aina pystyvän lankeamaan uudelleen ja uudelleen. Siksi Jumalan apua aina tarvitaan jokapäiväisessä

elämässä. Kolmas käyttö on lain ohjaava käyttö, missä annetaan hyvinkin selkeitä ohjeita miten kristityn tulisi elää. Kaupunkilaisen sielunmaisemaa ajatellen on ymmärrettävää, että saarnaajat rohkaisevat auttamaan hädässä ja vähäisemmässä asemassa olevia. Yksityiskohtaisemmat ohjeistukset liittyvät säännölliseen esirukoukseen, hyväntekeväisyyteen lähellä ja kaukaa kuin myös kristittyjen yhteyden vaalimiseen. Saarnaajien kolmas käyttö tuo esille kulloisenkin saarnaajan käsityksen kirkosta. Kirkko ihanteineen asetetaan kristitylle standardiksi johon pyrkiä tai ambivalentisti kristittyjen ihanteet ovat jotain, johon kirkon tulisi pyrkiä. Kolmannen käytön laajuus aineistossa herätti kysymyksen tekojen korostamisesta suhteessa armoon Tuomasmessussa. Saarnaajat asettuivat kolmelle kannalle mitä tulee armon ja tekojen suhteeseen. Ensinnä teot ovat luonnollinen jatke kristityn identiteetille: Hyvää tulee tehdä ja pahaa välttää. Toisekseen on löydettävissä se kanta, että teoilla on merkitystä mm. Viimeisellä tuomiolla. Silloin kysytään mitä kukin on tehnyt tai jättänyt tekemättä. Tässä kannassa saarnaaja itsekkin tunnustaa, että puhe ei ole kovin luterilaista mutta siitä tulisi silti ottaa oppia. Kolmas tapa saarnata teoista on kutsua tekemään niitä mutta samalla muistuttaa, etteivät ne ihmistä pelasta eikä pidä masentua vaikka hyvistä aikeista huolimatta ne eivät aina tuottaisi hedelmää. Lain käyttö on yllättävän yleistä messussa, joka kantaa epäuskoisen apostolin nimeä mutta laajaa käyttöä vasten on aina mukana evankeliumi, joka antaa armon syntiselle.

Evankeliumi tuodaan ihmisille saarnaamalla Jumalan armosta. Jo sana armo herättää kuulijan ja tuo ymmärrettäväksi, että nyt saarnataan evankeliumia. Tämä evankeliumi on aina paluuta Jeesuksen sovitustyöhön ja muistutus siitä, että Jumala on armollinen ja hyvä Jumala, joka rakastaa lapsiaan. Saarnattava evankeliumi kuuluu juuri sellaisille pääkaupunkiseudun tavallisille ihmisille, jotka tuntevat itsensä uskossaan heikoiksi ja elämässään epäpyhiksi. Heikkokin usko, jonka tuntee kelpaamattomaksi ja häpeää sitä riittää Tuomasmessun saarnaajien mukaan pelastukselle. Tähän liittyy juuri saarnojen välittämä kuva Jumalasta rakastavana isänä ja eksyneen riemuiten löytävänä paimenena. Puhuessaan rakkaudesta saarnaajat eivät ole aina tehneet siitä evankeliumia. Rakkaus kuulostaa melkein aina olevan velvoite, ihmisen tulee rakastaa eikä vain olla sen kohde vaikka kyseessä olisi juuri Jumalan rakkaus. Tämä tosin liittyy vain niihin saarnoihin, jotka käyttävät sanaa

rakkaus ja puhuvat rakastamisesta. Armon kokemisesta saarnaajat eivät ole yksimielisiä kun toinen väittää, että sen voi tuntea hyvinkin vahvasti ja toinen korostaa sitä melkein mysteerinä. Luterilaisen saarnatusta armosta tekee, että sitä välittävät kasteen ja ehtoollisen sakramentit. Kasteessa armon saan lahjana ja ehtoollisella sitä pääsee elämään todeksi. Monissa saarnoissa juuri tähdätäänkin messun ehtoollisiosioon, jossa tuntee armon ehtoollisaineiden kautta. Tuomasmessun painotus kaupunkilaisena messuna tulee esille saarnaajien kuvauksesta ehtoollisena juuri sellaisena paikkana, jossa juuri epäilevä ja heikkouskoinen kohtaa Kristuksen Sanassa ja sakramenteissa.

Ajattelen onnistuneeni selvittämään, millainen on aineistojeni saarnojen teologia. Se on näkyvästi luterilainen vaikka joku saarnaaja silloin tällöin ottaisi vapauksia kertoessaan omia näkemyksiään tai pohtisi kriittisemmin luterilaisia käsityksiä uskonkappaleista. Heterogeenisyys oli tiedossa jo tutkielman alkuvaiheessa mutta siitä huolimatta yhdistäviä tekijöitä löytyi paljon. Mielestäni saarnaajat ovat selkeästi ottaneet huomioon Tuomasmessun kontekstin ja siksi saarnat kohdistuvatkin kaupunkilaisille, joille ei saarnata dogmaattisista aiheista vaan käytetty kieli on heille tuttua ja luterilaisen Uskontunnustuksen mukaista. Saarnojen tärkein anti on tuoda evankeliumi kuulijoille ja vahvistaa apostoli Tuomaan tavoin uskoaan etsivien kaupunkilaisten luottamusta hyvään Jumalaan, joka haluaa kohdata lapsensa Helsingin Agricolan kirkossa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet ja apuneuvot

<http://www.tuomasmessu.fi/>

Jumalanpalveluksen opas. Suomen evankelis-luterilainen kirkko.

Jumalanpalvelusten kirja. Suomen evankelis-luterilainen kirkko.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismus.

Kirjallisuus

Jenson, Robert W.

2010 Canon and creed : interpretation : resources for the use of scripture in the church. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.

Jenson, Robert W.

1999 Systematic theology. 2, The works of God. New York: Oxford University.

Jenson, Robert W.

1982 The triune identity: God according to the Gospel. Philadelphia, PA : Fortress Press.

Haapiainen, Johanna.

2004 Modernit ja perinteiset Tuomaat : tutkimus Agricolan kirkon Tuomasmessuun osallistuvien kokemusmaailmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kaakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa.

2007 Kysymys-vastaus-menetelmä analyysin apuna—Argumentti ja kritiikki; OY Yliopistokustannus, Helsinki.

Kauppinen, Juha.

1992 Tuomas-messu : tutkimus kaupunkiseudun jumalanpalveluksesta ja kaupunkilaisen seurakunnasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kotila, Heikki (toim.).

1993 Tuomasmessu- Uskon juhla. Kirjapaja, Helsinki

Pannenberg, Wolfhart.

1998 Systematic Theology, Volume 3. William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan.

Pannenberg, Wolfhart.

1994 Systematic Theology, Volume 2. William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan.

Pannenberg, Wolfhart.

1972 The Apostles' Creed – In the Light of Today's Questions. The Westministers Press, Philadelphia.

Munukka, Saira

2008 Mistä Tuomas-saarnoista puhutaan? : Tampereen Tuomas-messun saarnat vuosina 1989-2007 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Tunnustuskirjojen ja Juhana Torkin näkemyksen ethoksesta, logoksesta ja pathoksesta, valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Ruokanen, Miikka

1990 Ydinkohdat: Johdatus kristinuskon ymmärtämiseen. Werner Söderström osakeyhtiö Porvoo–Helsinki–Juva.

Ruokonen, Riikka

2008 Toimeliaat Tuomaat : tutkimus vapaaehtoisuuteen vaikuttaneista tekijöistä Helsingin Tuomasyhteisössä. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Salmenkivi, Heikki.

1993 Agricolan kirkon Tuomasmessun arvomaailma : uskontoetnologinen tutkimus kulttuurin arvoista. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Siikaniva, Minna

2008 Näkymätön yhteys : itsemurha-ajatusten kohtaaminen Tuomasmessun sielunhoitotyössä. Helsinki: Helsingin yliopisto